שופרות לצאת מש"ץ יעושה"ם ברו"ח ורמב"ן (סוף ר"ה) א"כ שפיר צריכין לעמוד כ יון דיוצאין מן הש"ץ משום שומע כעונה א"כ שפיר צריכין להיות בעמידה. הן אמת דמירי (סוף ר"ה) הנ"ל נראה דאף היכא דיוצאין מן הש"ץ אין צריכין לעמוד. דהא ר"ן חוי סבר דיוצאין מן הש"ץ ואפ"ה הוי יחיב. אמנם דבר זה צ"ע והוא נגד חסברא בין דיוצא בזה א"כ הוא כאלו מתפלל בעצמו ובעונה מסמ. והירו' הנ"ל יש לדחות קצת. ויש לעיין. עכ"פ היכא ד"י צ א והתפלל בעצמו מבואר מכל הני ראיות הנ"ל דאי"צ לעמוד. ויעוי' ר"ן (סוף יומא) דהוכיח מהא דתם בעת ווירוי

בתשר"ת שיעור תקיעה (כשלש תרועות) [בתרועה] שכל תרועה כולל תרועה שלנו שהיא יבבות ושברים, ובסימן תש"ת שיעור תקיעה כשלש שברים, ובתר"ת בשיעור ג' יבבות בעלמא. ואם מאריך הרבה בכל תקיעה אין לחוש, שאין לה שיעור למעלה, שיעור תרועה בג' יבבות ני"מ שכל התרועה מורכבת מג' כוחות בעלמא כל שהוא, ויש ספרשים שכל אחד מג' קולות הקצרות שמורכבת מהם התרועה כל קול וקול בפרט יהיה בשיעור ג' יבבות טורמיטון, ולפי זה יהיה כל התרועה בכלל כשיעור מ' טורמיטון, ולצאת ידי כל הדיעות יאריך בתקיעות לתשר"ת בשיעור ח"י כוחות דשיעור תקיעה כתרועה, ותרועה לי"מ ב' כשיעור מ' טורמיטון וכן שברים שנקרא גם כן תרועה, ובפי' תש"ת ותר"ת, יאריך לכל החות בתקיעה בשיעור מ' כוחות דבוח יוצא לכולי עלמא דמותר להאריך בתקיעה אפילו יותר מכשיעור ובמ"ש, וגם יזהר לכתחילה בתש"ת שיקצר בכל שבר; שלא יהיה בשיעור מ' כוחות, שאז יצא מכלל שבר והוי תקיעה וגם יזהר שיעשה בתרועה כשיעור מ' כוחות, וכל קולות השופר צריכין שיהיו בשלימות בנשימה אחת דתרועה כתיב ולא תרועות ואם מפסיק ביניהם אין כאן תרועה שלימה וכן התקיעות, ולכן צריך ליזהר שיעשה הג' שברים בנשימה אחת, דאף על גב דהשברים הם קולות מופסקים, אין הבינה שיפסיק בין שבר לחבירו אלא הכונה שיהא ניכר שכל שבר הוא בפני עצמו ולא תכופי יחד כתרועה. ולענין תשר"ת דחשבינן חש"ת לתרועה יש פלוגתא אם יעשה הש"ת בנשימה אחת או לא, ולכן בתקיעות דמושב שלפני השמ"ע יקרא הסקרא לפני התוקע סדר התקיעות שברים תרועה בפעם א', שיזהר

עי"ז התוקע להקיע אותם בנשימה אחת, ובתקיעות דמשומר דהיינו שבשמונה עשרה יפסיק הסקרא קצת בין שברים לתרועה לסימן שיתקע אותן התוקע בב' נשימות, אך אסור לשהות יותר מכדי נשימה ביניהן], תקע התקיעה שאחר התרועה כגון בסוף בבא א' של תר"ת ומשך אותה כשיעור ב' תקיעות לפי שיעור התקיעה שתקע בתחילת הבבא זו, כדי שתעלה התקיעה עתה לב' לסוף הבבא שגמר ולתחלת הבבא ב' שאחרית לא עלתה לו אלא בשביל תקיעה א', וכן הדין בהאריך בתקיעה אחרונה של תשר"ת בשיעור ב' תקיעות כדי שתעלה לשם תקיעה אחרונה של סימן תשר"ת, ולראשונה של סימן תש"ת, לא עלתה לו אלא בשביל תקיעה אחת, וליש אומרים בשם הירושלמי אפילו בשביל א' לא עלתה לו, מיהא בתקע תקיעה אחת בין ב' סדרים והתנה שאיזה מן הסדרים הוא הנכון תעלה לו אותה התקיעה יצא. אעפ"י שלכתחילה יתקעו בציבור התקיעות דמעומד על סדר הברכות דמלכיות וזכרונות ושופרות. מכמ"ק ברישבד שהתפללו קודם שתקעו שלא היה להם שופר עד אחר כך יצאו. אף על גב דבברכת המצות אף שיצא בבר מוציא אחרים יד"ח מכמ"ק בתפלה שאני, ויתפלל כל יחיד ויחיד תפלה בלחש בפ"ע ובנתיים ישדר הש"ץ תפילתו ויתפלל אז בקו"ר להוציא שאינו בקי. ואפילו בכולם התפללו וכולם בקיאים אף על פי כן ירד ש"ץ וחוזר להתפלל, לקיים תקנת חז"ל: מ"ח. שופר של ראש השנה אין מחללין עליו יום טוב אפילו בדבר שיש בו משום שבות ואם נפל עליו גל אבנים אסור לטלטל האבנים כדי ליטלו, מיהא על ידי עכו"ם מותר לעשות שבות דרבנן דאמירה לעכו"ם שבות ושבות דשבות במקום מצוה ל"ג:

נשלמה מסכת ראש השנה

הש"ץ מכלל דגם הציבור צריכין לומר חווידוי עם הש"ץ. ומבואר דהיכא דאי"צ לומר עם הש"ץ אי"צ לעמוד. ואולי גם המנהגים לא כתב זה אלא להומרא בעלמא:

ציונים

תוספת יום טוב — מאימתי פרק א תענית — ר"ע מברטנורה

כשהשלים דברו על המועדים האמורים בתורה חזר לדבר על זמני התעניות הנזכרים בספרי הנבואה והם הצומות שתקנו הנביאים וסידר אחר כך ענין תעניות. הרמב"ם:

פ"א א מאימתי, נ' פ"ח:

שנויי נוסחאות

פ"א א מאימתי. בכי"מ מ' מאמתי בנסויי מוסחאות פלי לסדר זרעים (שלא נדפסו) בזיב ברכות מתכתי הדבריסהלנה: מאימתי. בכי"ק מאמתי בכלי יו"ד וכיה המוגה סוריה מאמתי) וכ"ה במס' מעש פי' הרע"ב ד"ל ובמ' הבשלמה, ובערוך (ערך מהי) יהשונה מאמתי ליגו מסוכת שהוא כמו וכלמתיסעל המרך' ובמלמ"ם מביא דברי הערוך בלשון זה ומלן דברים מאמתי כו'], (גבורת נשמים). וכ"ה בכי"ף ד"ו (רפ"ל) ובפ' הינו גרכות; בד"ל ובכי"ק ובמשנ"ב ובמסני"ל לגבורות; בגליון כי"מ מ' .. נשמים בתחית המתים, וכנה לפי הפ"ד בגמ' הוא מיוחד אולם לפי המסקנא דקמי אחת דתנן ובתג כו' לשון יפר הוא (ד"ס).. מיום (סוב) הראשון. בד"ל ליתא. ר' יהושע במסני"ל ור".. האחרון (של חג). בכי"ק ובכי"מ מ' ובמסני"ל ליתא. אמר (לו) ר"י. במדפו"ס ובכי"ק ובכי"מ מ' ובמסני"ל ליתא. דואיל ואין

תוספת חדשים

פ"א א תי"ט ד"ה מזכירין כו'

ולפני כו' כדי מזכירו כו' עכ"ל ול"נ דמיכוחו דיבנוס זכרו לדוגו לעונה למעלה לפי מחיל לשאול עד ג' מו ד' חשון כדלקמן לכך מזכירין לעונה בשעת הדגן ובזה מיושב גם בפי' ד' הרי"ם

מסכת תענית

פרק א מאימתי מזכירין גבורות גשמים. כתב הר"ב לאידי דתנא במסכת ר"ה דסליק מיניה וכחג כו'. דמדקתני מאימתי מכלל דפשיטא ליה דחייבים להזכיר וסיכא חזינן. אלא לאידי וכו' כדאיתא בגמרא. ומיהו במ"ב פ"ה דברכות דתנן התם מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים. לא מצי הנא למתני מאימתי דהי מהתם ס"א דאין זמן קבוע. אלא לעולם מזכירין כמו תחיית המתים. אבל בר"ה דתנן וכחג נידונין על המים. ואורחא דמלתא לרלות לפני שאלה כדלקמן. לכך בביק עד הכא. הוספת: מזכירין. דקרי ליה בלשון הזכרה מפורש במשנה ב' פ"ה דברכות. ומדלא תני זוכרין וקתני מזכירין וכדדייק הר"ן גבי הנני מתקיע. במשנה ז' פ"ד דר"ה. כ"ל דאמטיקן הא דירושלמי מהביאו הרא"ם והטור סימן קי"ל. אסור להזכיר עד שיזכיר ש"ן פי' אסור להזכיר עד שיכריז ש"ן מביב הרוח וכו'. כדי שלא יהא דבר מעורב ביניהם ע"כ. ולהכי תני מזכירין שכל ש"ל וש"ל מזכיר ומכריז אל הגבור כדי שיזכירו בתפלתן. ועיין במשנה ב': גבורות גשמים. כתב הר"ב לפי שהגשמים אחת מגבורותיו כו'. מפורש יפה בפ"ה דברכות: רבי אליעזר אומר מיו"ט ראשון של חג. מפרש בגמ' דמלובב קא גמר לה שבא לרלות על המים ומתמילין לנטלו מיו"ט הראשון של חג הלכך בתפלת יוצר נמי של יו"ט הראשון מזכירין גבורות גשמים. ומיהו מאורחא לא מתחילין כשם שאין מתחילין ליטול את הלולב בלילה ול"ל דלא אכפת לן להפסיק בהכרזה דמשיב בין גאולה לתפלה כיון דלורך תפלה היא: רבי יהושע אומר מיום טוב האחרון של חג. כתב הר"ב והלכה כרבי יהושע ועיין

פרק א מאימתי מזכירין גבורות גשמים. לאידי דתנא במסכת ר"ה דסליק מיניה וכחג כו'. דמדקתני מאימתי מכלל דפשיטא ליה דחייבים להזכיר וסיכא חזינן. אלא לאידי וכו' כדאיתא בגמרא. ומיהו במ"ב פ"ה דברכות דתנן התם מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים. לא מצי הנא למתני מאימתי דהי מהתם ס"א דאין זמן קבוע. אלא לעולם מזכירין כמו תחיית המתים. אבל בר"ה דתנן וכחג נידונין על המים. ואורחא דמלתא לרלות לפני שאלה כדלקמן. לכך בביק עד הכא. הוספת: מזכירין. דקרי ליה בלשון הזכרה מפורש במשנה ב' פ"ה דברכות. ומדלא תני זוכרין וקתני מזכירין וכדדייק הר"ן גבי הנני מתקיע. במשנה ז' פ"ד דר"ה. כ"ל דאמטיקן הא דירושלמי מהביאו הרא"ם והטור סימן קי"ל. אסור להזכיר עד שיזכיר ש"ן פי' אסור להזכיר עד שיכריז ש"ן מביב הרוח וכו'. כדי שלא יהא דבר מעורב ביניהם ע"כ. ולהכי תני מזכירין שכל ש"ל וש"ל מזכיר ומכריז אל הגבור כדי שיזכירו בתפלתן. ועיין במשנה ב': גבורות גשמים. כתב הר"ב לפי שהגשמים אחת מגבורותיו כו'. מפורש יפה בפ"ה דברכות: רבי אליעזר אומר מיו"ט ראשון של חג. מפרש בגמ' דמלובב קא גמר לה שבא לרלות על המים ומתמילין לנטלו מיו"ט הראשון של חג הלכך בתפלת יוצר נמי של יו"ט הראשון מזכירין גבורות גשמים. ומיהו מאורחא לא מתחילין כשם שאין מתחילין ליטול את הלולב בלילה ול"ל דלא אכפת לן להפסיק בהכרזה דמשיב בין גאולה לתפלה כיון דלורך תפלה היא: רבי יהושע אומר מיום טוב האחרון של חג. כתב הר"ב והלכה כרבי יהושע ועיין

פרק א מאימתי מזכירין גבורות גשמים. לאידי דתנא במסכת ר"ה דסליק מיניה וכחג כו'. דמדקתני מאימתי מכלל דפשיטא ליה דחייבים להזכיר וסיכא חזינן. אלא לאידי וכו' כדאיתא בגמרא. ומיהו במ"ב פ"ה דברכות דתנן התם מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים. לא מצי הנא למתני מאימתי דהי מהתם ס"א דאין זמן קבוע. אלא לעולם מזכירין כמו תחיית המתים. אבל בר"ה דתנן וכחג נידונין על המים. ואורחא דמלתא לרלות לפני שאלה כדלקמן. לכך בביק עד הכא. הוספת: מזכירין. דקרי ליה בלשון הזכרה מפורש במשנה ב' פ"ה דברכות. ומדלא תני זוכרין וקתני מזכירין וכדדייק הר"ן גבי הנני מתקיע. במשנה ז' פ"ד דר"ה. כ"ל דאמטיקן הא דירושלמי מהביאו הרא"ם והטור סימן קי"ל. אסור להזכיר עד שיזכיר ש"ן פי' אסור להזכיר עד שיכריז ש"ן מביב הרוח וכו'. כדי שלא יהא דבר מעורב ביניהם ע"כ. ולהכי תני מזכירין שכל ש"ל וש"ל מזכיר ומכריז אל הגבור כדי שיזכירו בתפלתן. ועיין במשנה ב': גבורות גשמים. כתב הר"ב לפי שהגשמים אחת מגבורותיו כו'. מפורש יפה בפ"ה דברכות: רבי אליעזר אומר מיו"ט ראשון של חג. מפרש בגמ' דמלובב קא גמר לה שבא לרלות על המים ומתמילין לנטלו מיו"ט הראשון של חג הלכך בתפלת יוצר נמי של יו"ט הראשון מזכירין גבורות גשמים. ומיהו מאורחא לא מתחילין כשם שאין מתחילין ליטול את הלולב בלילה ול"ל דלא אכפת לן להפסיק בהכרזה דמשיב בין גאולה לתפלה כיון דלורך תפלה היא: רבי יהושע אומר מיום טוב האחרון של חג. כתב הר"ב והלכה כרבי יהושע ועיין

כין — תפארת ישראל — יכין

פ"א א) לעמר מביב הרוח בתחה גבור. ונקרא גבורות. משום דהנשם, מ' מגבורות הקב"ה הוא. ולא קאמר זוכרין. דקמ"ל דאין להזכיר מביב הרוח עד שסכרית הסמם והזכיר את הגבור לאמרו כמ"ש בירושלמי [וב"ב אין פוסקין מלומר מביב הרוח בספה, עד שמגיה, שלא כבר שמעו בפסק הש"ך מלאמרו במוסף [קי"ד]. או נ"ל, דזוכרין הוא משמע בלב [במגילה י"ח מ"]. ואילפ"ק מפפחים [ק"ו מ"] דלאמרינן זכריהו על סיין. נ"ל דהתם שאני, מדכתיב לקדשו, הייט בקידש באמירה, וכן אמרינן במכילתא, לקדשו בברכה. ובני סרב המלה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א עורכי לוח]: ב) בשחרית יום מ' של סוסה. דבתג נדונין על הגשמים, ובשחרית נוטלין הלולב לרלות על הגשמים: ג) ר"ל במעביב שקוסה במיני עלרת [תוס' דכ"ב ד"ה מעמת. ומסתמא ר' יוסף דמשנה כרבי יוסף בכרייתא ס"ל. אבל אי"ל דפליג, ור' יוסף דמתניתין אשחרית דשביעי קאמר וכדמשמע לכתורה מלקמן [ד"ג מ"] דקאמר מי ר' יהושע וכו'. ליתא, דהכי גשמים כתג סימן קלנ"ה עדיין כו'. ואי"ל דבשחרית של מ' קאמר. זה

פיט

אם כן. אתה אומר מזכירין. אע"פ שאין שואלין הואיל ומשמע בעונתו. אפילו בקיץ יזכירו ומה אתה מוכח סימן מיו"ט ראשון. והלכה כרבי יהושע: ב אין שואלין את הגשמים. היינו אין מזכירין את הגשמים. אלא סמוך לגשמים. דהיינו יום ח' של חג דמן החג ואילך זמן גשמים הוא ושתמא כרבי יהושע. פ"א רבי אליעזר ורבי יהושע דפליגי לעניל בהזכרת גשמים. מודים הם לענין שאלה. דהיינו אומר ואין מל ומטר. שאין שואלין אותן אלא סמוך לגשם דהיינו בג' במרחשון או בז' בו. כדמפרשי תנאי לקמן במתניתין: האחרון. המתפלל תפלת מוסף מזכיר מוריד הגשם: והראשון. המתפלל תפלת

הגשמים אלא "סימן קללה בחגי" למה מזכיר. אמר לו רבי אליעזר. אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו". אמר לו. אם כן לעולם יהא מזכיר": ב אין שואלין את הגשמים". אלא סמוך לגשמים" רבי יהודה אומר העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג. האחרון" מזכיר. הראשון" אינו מזכיר. ביום טוב הראשון של פסח הראשון מזכיר. האחרון אינו מזכיר". עד אימתי שואלין את הגשמים רבי יהודה אומר" עד שיעבור הפסח". רבי מאיר אומר עד שיצא ניסן.

ואינה אלא בזמנה. ורבי יהושע אומר לך. בשלמא תחיית המתים מזכיר דכולה יומא זמניה הוא. אלא גשמים התנן סוף פירקין יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה. גמרא: אמר לו א"כ לעולם יהא מזכיר. ורבי אליעזר סבירא ליה בברייתא בגמרא. דאם בא להזכיר כל השנה כולה מזכיר דלעולם בעונתו משמע. מיהו עד השתא לא רמי עליה חובה. אבל ביו"ט הראשון חובה לרוות לפני שאלה. שכל הבא לבקש מקדיש ומרלה. תוספת: ב אין שואלין כו'. פי' הר"ב

ועיין במשנה דלקמן: אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר. פירש"י לא אמרתי לשאול שיתפלל על הגשמים בחג כגון וזכן טל ומטר. אלא להזכיר שמתחיל להזכיר בחג גבורות של מקום שמוריד גשמים בעונתן כלומר בזמן: משיב הרוח וכו' בעונתו. כשם שתחיית המתים מזכיר כל השנה כולה

היינו אין מזכירין כו'. ותמא כרבי יהושע. וא"כ רבי יהודה אחא ופליג. וכדמשמע מלישנא דר"י לומר וכגמרא נמי מוכח דרבי יהושע ור' יהודה לא אמרו דבר אחד דאמריגן רבי יהושע היא דאמר משפת הנחתו של לולב שאין מברכין עליו עוד ולא אמריגן וכרבי יהודה. ותו בגמ' לעיל דף ג' ע"א איתא בהדיא דר"י דאמר האחרון מזכיר לא אתא כרבי יהושע דאמר מיו"ט האחרון הוא מזכיר. וקשיא ר"ב אדר"ב דבמתניתין לעיל פי' דהלכה כרבי יהושע. וכאן מפרש דהלכה כרבי יהודה. ואפשר דלעיל לא פסק כרבי יהושע אלא לגבי ר"א. והרמב"ם נמי כתב הלכה בתרוויהו ומפרש למשנתינו סמוך לגשמים היא תפלת מוסף כו' כמו שביאר רבי יהודה. ואע"פ שהלשון ר"י אומר לא קשיא דטובא אשכחן דכוותיה ולא פליג כמ"ש במשנה ה' פ"ג דבכורים מ"מ בגמרא איתא בהדיא דמוקים להך ריש' כרבי יהושע. ודר' יהושע ורבי יהודה לא אמרו דבר אחד: העובר לפני התיבה כו'. משום שאין מזכיר אלא עד שיכריע הש"ל להכי הני העובר כו'. וכן מזכיר בלשון יחיד. כ"כ הרא"ש. וכתב הר"ן דבפסח דלא תלי בש"ל ה"ל למתני במוסף [שזכרין] אלא אחידי וכו'. א"כ דתלי נמי בש"ך להכריע הטל. ומיהו לשון מזכירין דלעיל השתי בלשון רבים כבר מיושב במה שכתבתי שם ותדע דהא הו בכולה מתניתין דלעיל הני נמי בלשון יחיד: האחרון מזכיר. פי' הר"ב המתפלל מוסף שמנהגם היה שהעובר בתפלת מוסף אינו אומר בשחרית. כמ"ש ב"י סימן ק"ד וכבר כתבתי כן בשם הר"ן במשנה ז' פ"ד דר"ה. וקלת ים לדקדק אמאי קרי ליה אחרון. וכתבו התוס' והרא"ש ובירושלמי קאמר אמאי אינו מזכיר מאורתא פירוש בתפלת ערבית. ומשני דלית תמן כל שמא וגמלא זה מזכיר וזה אינו מזכיר ויהא לגודות לגודות. ולדכרו בלפרא פירוש ובתפלת שחרית. ומשני דהוו סברי מדכרי ליה מדאורתא. ולשנה הבאה יזכירו גם מבערב: הראשון אינו מזכיר. פירש הר"ב אינו מזכיר גשם אלא טל. וכ"כ הרמב"ם. אבל אומר ומוריד הטל. וזה כמנהג בני ספרד בהזכיר הטוב בסימן קי"ד שנוהגים להזכיר בימות החמה משיב הרוח ומוריד הטל: האחרון אינו מזכיר. ירושלמי מ"ט דר"י בהזכיר הטוב בסימן קי"ד שנוהגים להזכיר בימות החמה משיב הרוח ומוריד הטל: עד שיעבור הפסח. אפשר לי לומר שסובר כדי שילא המועדות בטל מפני שהטל סימן יפה לעולם. ויזכיר מבערב וכו' כדלעיל: עד שיעבור הפסח.

דכיון

יכין — תפארת ישראל — בועז

אינו אחרון של חג. ותו דסרי אסור להזכיר עד שיכריע ש"ך כמ"ש בירושלמי, ואיך יפסיק בשחרית בין גאולה לתפלה. ואת"ל הרי ר"א דקאמר ביום א' דסוכות מזכיר, ומלוגא נמי לא, א"כ ודאי אי דפליג אהך דירושלמי דאסור להזכיר קודם הזכרות הש"ך, אי דס"ל דלעולם רגים מותר להפסיק בין גאולה לתפלה. ואי"ב ר' יהושע נמי אפשר דפליג אירושלמי כר"א. ליתא, דר"א אפשר דס"ל דבמוסף של יום א' מתחיל להזכיר, אבל רבי יהושע אי ס"ל דבמוסף של שמיני עצרת מתחיל להזכיר א"כ היינו כר' יודא. וכ"ם קאמרינן דר' יודא פליג אר' יהושע דמתניתין. ותו הרי ע"כ ל"ל דלר' יהושע בשעריב בל ש"ע תו אינן מתחיל להזכיר, דהרי כל שיקרו טעמו של רבי יהושע שפתר דברי ר"א, הוא משום דגשמים בחג סימן קללה, והרי גם בשעריב בל ש"ע תו אינן קללה. אע"כ כדאמרן]: ד) כסוכה ספ"ב: ה) ר"ל לא אמרתי שיתפלל על הגשמים בחג לומר ותן טל ומטר רק אמרתי שיזכיר אז שיש כח ביד ה' להוריד גשמים, משום דאז זמן גשמים: ו) אפילו בקיץ. אפשר שיוריד גשמים בגבורתו יה' מדמזכירין מדת יום בלילה מה"ט [בברכות י"ח ב'], אלא דהכא שאני דהוא סימן קללה בקיץ. וכ"א ס"ל דבאמת בכל השנה אם רולה להזכיר מזכיר רק קודם שישאל הגשמים חובה לו לרלות על הגשמים כמו שמרלה בזמן הרוח בלולב: ז) לומר ותן טל ומטר: ח) ר"ל אף דפליגי רבי אליעזר ור"י בהזכרת משיב הרוח, עכ"פ בשאלה מודו דאינה רק בזמן רביעה המפורש לקמן [פמ"ג] (א): ט) המתפלל מוסף: י) המתפלל שחרית: יא) והכי קיי"ל [א"ח קי"ד]. מיהו בהפלה לחש יאמרו הלבור משיב הרוח במוסף שמיני עצרת ובמוסף פסח: יב) כמו שמתחיל משה"ר בלחרון דכוכות, רק יסיים

בלחרון

ראשון לציון

פ"א ב חי"ם ד"ח העובר לפני התיבה כו' וכתב הר"ן דבפסח כו' עיין היטב בהר"ן:

תוספת רע"א

פרק א א במשנה נאות אז סימן קללה בחג. אף דכל שהוא גבוה פחות מב' אמה יכול לעשות סוכה קבוע במחיצות של ברזל (כמ"ש התי"ט ריש סוכה) וא"כ מאי קללה איכא הא יכול לקבוע הסכך בממסרים שלא ירדו גשמים בסוכה. ואפילו אתי"ל דאסור משום גזרת תקרה (בהחיא דפ"א מ"ו דסוכה מ"מ כיון דלא אסור אלא מדרבנן ל"ש לומר דהוי סימן קללה ולענ"ד ביאור דבריהם דמ"ש יכול לקבוע בממסורות ויהיה יוצא עכ"פ ידי סיכה דאורייתא. ואף די"ל דבעי"ט לא ירדו גשמים

ב אין שואלין. נ' פ"פ: העובר כו' ביו"ט הראשון. מיי' פ"ב מה' תפלה הל' פ"ו סמ"ג עשין י"ט פוש"ע סי"מ מ' קי"ד ס"ח: עד אימתי. מ' פ"ח ה' ע"ב ד' פ"ב יהבלמי נזיר פרק מ' ס"ה:

שנויי נוסחאות

הגשמים אלא סימן קללה. בכי"מ ב' (ובכי) מאחר שהגשמים סימן.. וכ"ס בספסי רי"ד, וכ"ס בפי' רבינו גרשום (וכס ליתא); במשדמו"ם ובכי"ק..גשמים סימן ברכה וכ"ס בכי"מ מ' ומשכי"ר (וכהם הגשמים). למה סוביר. בד"ג ובכי"ק ובמשכ"ב ובמשכי"ר למה הוא.. אמר (לו) ר"א. בד"ג ליתא. אף אני לא אמרתי לשאול אלא (להזכיר). בכי"מ מ' ליתא וכן ליתא בכ"מ ב' (וכס ליתא גם לעלי לשאול); במשדמו"ם ובכי"ק ובמשכי"ר אף הוא אינו אומר אלא משיב. ס' וכ"ס בגמ' ד' פ"זכו. בעונתו. בכי"מ מ' בעתו. אמר לו א"ב. בכי"מ ב' א"ל ר' יהושע.. ; בד"ג ובכי"ק ובמשכי"ר ובגמ' ד' פ"זכו אמרו לו.. יהא מוכיר. בכי"מ מ' הוא מוכיר. ב (את ה)גשמים. בד"ג ובכי"ק ליתא. רבי יהודה אומר. בכי"מ ב' ר"י אומר משום בן בתירה ולקמן בגמ' (ג' מ') ותו סה דתניא ר"י אומר משום בן בתירה הוגה בכי"מ ב' דתנן, ביו"ט האחרון של חג האחרון מזכיר. בכי"ק ביו"ט האחרון מוכיר. ומסכון דמגבלא הוא. הראשון אינו. בד"ג ובכי"ק ובכי"מ ב' ובמשכי"ר והראשון.. וכן בסמוך והאחרון (וכ"ס בסמוך גם בכי"מ מ') רק בד"ג ואחרון. עד אימתי. במשכ"ב עד מתי. (את הגשמים). בכי"ק ובמשכי"ר ליתא. שיעבור הפסח. בכי"מ מ' משיעבור את הפסח. רבי מאיר. בכי"מ ב' ר' יוסי. וכ"ה שם ובכי"מ מ' לעיל בגמ' (ד' ב') ועי' ד"ם.

תוספת חדשים

דר"ס מכנה ו' אין מזכירין זכרון של פורענות כו' דלהתי"ט לא נתיישב שם וכן איתא בגמרא בר"ס אמרן לפני זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לשונכם: (מהרוש"ת ז"ל): ב בתי"ט ר"ח והאחרון מזכיר ט' ומשני דהא סברי כו', ויש עוד טעם בירושלמי סביאו הרא"ש בשם ר' תני ב"ר פדת אסור ליתר להזכיר עד שיזכיר ש"ך פירוש שליך שיאמר כש"ל קודם התפלה משיב הרוח בקול רם וזה א"א בשחרית שליך לסמוך גאולה לתפלה

דכיון שאין מתחילין להזכיר. אלא ביו"ט אחרון של חג. הכי נמי אין פוסקין אלא עד שיעבור הפסח. ועוד שרגילין להתאחר בירושלים עד שיעבור הפסח כמו במשנה דלקמן ואין כל כך עוברי דרכים בחג הפסח שהגשמים יפסיקום ואע"ג דבהתחלה מתחיל ביו"ט האחרון מיהת שאני התחלה דאי לאו דבימי הסוכות סימן קללה לגשמים היה להתחיל מיו"ט הראשון ולפי' מתחיל בכלות ימי הסוכה: שנאמר ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון. ותנאי דפליגי ס"ל דאין למדין מהא דביום יואל לשעתו שהיה שגת רעבון ועצירת גשמים שביאר להם הנביא שאע"פ שיצא אחד ולא ירדו גשמים שילאו ויזרעו וירד להם גשם וגו' בראשון: ג בשלישה במרחשון שואלין כו'. דזמן רביעה ראשונה בג' במרחשון כמשנה דלקמן. ומ"ש הר"ב אבל בגולה כו' לפי שהוא מקום נמוך. וא"ל מטר כל כך. רש"י: בשבעה בו. חמשה עשר יום אחר החג. לשון רש"י. כלומר בשבעה במרחשון הוא חמשה עשר אחר החג ע"כ. וזה ילדק לשולם כפי סדר העיבור המסור בידינו. שאנו חושבים בו עכשיו. שלעולם תשרי מלא. אבל כשקדשו ע"פ הראיה. וזה היה בימי ר"ג אפשר שהיה חסר. ועוד לשון רש"י היה ז"ש ט"ו יום אריכות [לשון] גלא טורך אבל הולרך למתני ט"ו יום לומר דלאו דוקא בו' בו. אלא הכל אלו בט"ו יום אחר החג. ואם תשרי חסר יהיה בשמנה במרחשון. ["ובירושלמי תני אם היתה השנה חסרה נותנין לה הסרונה. ואם לאו הולכין אחר סדרה דברי רשב"ג. רבי אומר לעולם הולכין אחר סדרה אם היתה השנה מעוברת. הולכין אחר עיבורה]: כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת. שלפעמים מתעכבין קצת בירושלים עד שיעבור החג כולו: לנהר פרת. שהוא בלפונה של ארץ ישראל. כמ"ש רש"י בתחלת ספר יהושע בפסוק מהמדבר וגו' וכן הוא בגמרא בפ' עשרה יוחסין. ומפורש תמצא ביחזקאל סי' מ"ז ומ"ח בחלוקת א"י לעתיד לי"ב שבטי ישראל באורך ממזרח למערב לכל שבט ושבט ורוחב לכל שבט ושבט בשוה כזה כן זה. מלפון לדרום לכל שבט ברוחב ע"ה מילין. כאשר למדנו מן התרומה שמדתה כך. כמפורש שם בסי' מ"ה. ובתיב בה לשומתה אחד החלקים. שומע אני שכן הם ג"כ שעור כל א' מהחלקים השנים עשר שהתרומה היא הכלה עשר. וכן ביאר שם רש"י ומפורש בכתוב כי חמשה שבטים בדרום התרומה ושבעה בלפונה. ושבדרום התרומה היא העיר ירושלים. ונמצאת למד שמקצה הדרום של התרומה בשם הגיע הנה הגם שמנה חלקים שכל אחד רחבה ע"ה מילין. לא וחשוב ח' פעמים ע"ה. עולים מ"ר שהם ק"ן פרסאות. ובמשנה ב' פרק ט' דשבתות כתבנו דמהלך יום יו"ד פרסאות. הרי לך שמן ירושלים מדרומה עד קצה הלפון של ארץ ישראל שהוא נהר פרת מהלך ט"ו יום. וכבר כתבתי זה בספר לוית הבית במהדורות לסימן פ'. [*ואל תתמה על השבתות שבתוך אלו הט"ו יום. שהרי אפשר בילך ע"י בורגנים. כדאיתא פרק שואל במסכת שבת דף ק"ן ע"ב. וגם ע"י עיבורי עיר. כמ"ש בעור סימן של"ח והואיל ואפשר להיות כן שיעבו חכמים בכך ימים כיון שאפשר שאין השבתות

הפלגה שחרית שאנו מזכיר גשם אלא פל. *והלכה כרבי יהודה. והא דתנן בסמוך רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח והכא קאמר רבי יהודה ביו"ט הראשון של פסח האחרון אינו מזכיר תרי תנאי נינהו ואליבא דר': ג בשלישה במרחשון שואלין את הגשמים. אומרים ותן טל ומטר לברכה לשנים. והני מילי בארץ ישראל אבל בגולה אין שואלים עד ששים יום לתקופת תשרי. וביום ששים עצמו מתחילין לשאול הגשמים: האחרון שבישראל לנהר פרת. אומן

ג בשלשה במרחשון. י' ע"א ד' ע"ב יהושעי כתן ע"ב: בשבעה בו. פיי' ע"ב מבאר מענה בל' ע"ב בעין י"ב מתש"ע אות"ם פ' קי"ד פ"ה: כרבי שיגיע. פי' יהושעי שביעית ע"י ס"ה ר"ה ע"ג ה"ה נדרים ע"ו ר"ח פנהדרין ס"ה ס"ב:

שנויי נוסחאות

מורה כמשנו"ס ובכי"ק ובמשכי"ל ובמשב"ב בד' הלשונות ובהרבה מן הראשונים יורה אולם מכל מפרשי המקרא הראשונים כמו רש"י ראב"ע ורד"ק ערלאה כי הנוסחא נכתוב שם צריך להיות מורה ולא יורה וכי כן היה לפניהם בספרי דייקנא, ואין ראיה כלל מהתלמודים והמפרשים שיעלה בהם הטעות בגגת הספר מפיגרא דליבא כפי והיה אם שמוע, או שעיינו בספרא בתיבתם בכה"ק שהיום מדויקים ע"י סופרים אחרים. ועי' עוד בס"ל בסנהדרין (פ"ן מ"ב): ג (את ה)גשמים. בכי"ק ליתא. רבן גמליאל. בכי"מ כ' רבן שמעון בן גמליאל. וכ"ה בכי"מ בב"מ וכ"ה בכי"ף ובפסקי מסכת תענית לרבינו המאירי וכ"ה בכ"מ פ"ב מהלי תפלה הל"כ, ולכאורה שנוס הוא דהא אתרו כאן בגמ' כמאן אולא הא דתניא רשב"ג אומר כו' כו' יוסי ור' יוסי ס"ל דבי"ן בו אולם במאירי כאן וז"ל עד שיגיע האחרון שבישראל כו' כדי שלא יעכבו ישראל כו' אבל משהגיעו לעריסה שואלין על הגשמים אעפ"י שלא הגיע זמן הרביעה עד י"ז במרחשון דלרשב"ג ס"ל כר"י דבכולה בי"ז והכי מוכחינן בגמ' ע"ב. ולפ"ז לא תיקנו הני תרי ליבי דלעיל שם דא"ר חסדא הלכה כר' יוסי ואמינר מתני לה לה דר"ח בהאי ליבא דר"ח קאי איחידים מתענין ואמינר מתני לה אשאלה דגם ר' יוסי יכול לאודות דשואלין מז'. אבל ליבא דגמרא דקאמרה בשלמא ראשונה לאחר מוסה שלא כדברי המאירי דמשמע מזה דקודם החגן אין שואלין וגם לרשב"ג יוקשה מני ראשונה לגאלי, לכן מראה דבכולם ע"ם וכ"ל ר"ג וכ"ה בכי"ף כ"י אמר לפני (ד"ס). בשבעה בו. בכי"מ ג'.. בו רבי יהושע אומר בשבעה עשר בו' והוגה בלשונו ויפה מתקונו בגליון דמ"ם דקאמר בשבעה עשר אמר חג ולא קאמר בחמשה בו ואפשר מנוס דאמר טעמא כדי שיגיע בו' אמר בי"ז יום אחר חג, שכך זמנם (ד"ס וע"ש). אחרון. במכדמו"ס ובכי"ק ובכי"מ ג' וב' ובמשכי"ל האחרון.

תוספת חדשים

נתפלה וכן בכילו הע"ז ומ"ל בסימן קי"ד:

ג במשנה ר"ג אומר בשבעה בו עיין הוס' דמגיעת דף כ"ח ע"א ומ"ג דר"ה דף כ"ג ד"ה כמה וכו' ונפרק שני שעירי בריש דף ס"ו ע"ב. פ"ח:

יכין תפארת ישראל בועז

באחרון דפסח. ומע"ג דלעיל לא קאמר ר' יודא הכי. תרי תנאי אליבא דר"י: יג) דר"ל בניסן, אלמא דבכל חדש ניסן עדיין הגשמים סימן ברכה: יד) לומר ותן טל ומטר: טו) ר"ל משום שהעולי רגלים חייבים להשתות בירושלים כל ימי החג [כסוכה מ"ז א' ותוס' שם ד"ה לינה. ובר"ה ד"ה א', ותשתמיטתה לרתוי"ט ד"ה ידי]. להכי לא רצו להתפלל על הגשמים שיעכבום בשובם, לביתם, ולאחרו מלשאל גשמים, עד כדי שיגיע היותר חלש מהם, למקום היותר רחוק מירושלים דהיינו פרת שהוא בלפון מ"י, ואותו הגבול היה היותר מרוחק משאר הגבולים מירושלים, דהרחוק ביותר פטור מלעלות לרגל [כפסחים ד"ע ע"ב]. והכי קי"ל גם בהמה. מיהו אמן בח"ל

פסחים

מדגשמים בחג סי' קלגה, מ"כ בהפסקה כ"ע מודו דמפסיק שביהן ביום מ' דפסח, וכדקאמר בפ"ם נחד מ"ד אליבא דר' יודא]:

[שם], דלר"א ור' יהושע שאלה והזכרה חדא מלתא היא, ופ"ל תיבף כשמזכיר ביו"ט מתחיל מיד לשאל ביום חול שלאחריו. א"כ מ"ש מתניתין אין שואלין וכו', אינו לר"א דהרי ר"א ס"ל דמזכיר ביום מ' דחג, ואיך יסאל בהוהמ"ם אחריו, שהוא סי' קלגה, וסברי ר"א בעצמו אמר אף אני לא אמרתי לשאל אלא להזכיר. אלא ר' יהושע קא"ל, והא"ק מ"כ לעולם יהיה מזכיר, אלא אין שואלין הגשמים אלא סמוך לגשמים, ומדשאלה והזכרה חדא מלתא, להכי לא יזכיר רק ביום אחרון של חג, ומיל ביום חול שלאחריו שאל. א"כ מע"ש נקט לה תנא להך אין שואלין מקמי מלתא דר' יודא, דלר' יודא אית תנא דס"ל אליבא דשאלה והזכרה לאו חדא מלתא היא. ומה"ש כ"ל נמי דלא הזכירו ר"א ורבי יהושע עד אימתי יזכיר, כמו אמר אליבא דר' יודא, דפסיקא דסופה כתחלתה, דפוסק שביהן ביום מ' דפסח, והרי כל עיקר מעמא דר' יהושע דפליג אר"א וס"ל שלא להתחיל ביום מ' דסוכות, הוא רק

תוספת רעק"א

נשמים לא היה קובעם במסמרות כיון דצריך לצאת אף ידי דרבנן. ואח"כ בשירדו נשמים בי"ם א"י לקבוע במסמרות דהוי בנין בי"ש, מ"מ דחיקא להו לומר דסימן קללה בחג היינו רק בי"ש א' או בשבת שבתוך החג. ע"ל דנהי דל"ת בדפנות אי עביד להו קבע מ"מ בסכה שעיקר הסוכה על שם הסכך לא פיתכשרא עד דעביד לה ערוי. תוס' פ"א דסוכה דף ב' ע"א ד"ה בי עביד: ב [נאות ב] בהרע"ב ד"ה והראשון והלכה כר"י. ובגמרא ומי אמר ר"י הכי נרהלכה כר"י) והתנן בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים ר"ג אומר בשבעה בו ואמר ר"א הלכה כר"ג. ומשני גברא אגברא קא רמית. איבעית אימא ל"ק כאן לשאול כאן להזכיר. והאר"י במקום ששואל מזכיר. ומשני ההוא לחפסקה איתמר. ופירש"י והאר"י במקום והיכי א"ר יוחנן דהלכה כר"י דמזכיר בי"ם האחרון הא ליבא שאלה דאין אומר ברכת השנים בי"ם ע"ב. ולא אביאנה דא"ב היאך משני דהתיא להפסקה אתמר הא עדיין קשה כן על החפסקה דחא בע"ם אחר המנחה מוסק מלשאל ואעפ"כ מזכיר בשחרית ביו"ש ואם דגימא מה דמוסק מלשאול בליל י"ם לא מקרי אינו שואל ביון הבתפלת י"ם לא שייך שאלה דא"ב גם לענין התחלה י"ל כן די"ש האחרון במה דאינו שואל אינו בכלל אינו שואל ביון דליבא כלל הזכרת שאלה בתפלה די"ם ותיבף אחר י"ם שיכול לשאול הוא שואל. ויותר קשה מ"ש רש"י אא"כ והאר"י התחיל להזכיר כו' דתקושיא מהא דאמר מסק מלשאול אינו מזכיר והא בע"ם מוסק ואיך אמר ר"י הלכה כר"י דמזכיר בשחרית ביו"ש וזה תמוה דמה צורך להביא האי דר"י הא תיכף בשחרית האי להפסקה אתמר לפרוך הא גם על החפסקה קשה דהא מוסקים בע"ם ומזכיר עד תפלת מוסף. ולולי דברי רש"י היה נ"ל במשנתו דוהו וודאי מה דאינו שואל בליל א' דפסח וכן במוסף דסוכות זהו (אינו) בכלל אינו שואל ביון דבתפלת י"ם ל"ש בלל שאלה אלא דברכת השנים קאי על שנויא דמקודם ואב"א כאלשאול כאן להזכיר דלא ניחא לומר דר"י פליג על ר"א אלא דגם ר"י סובר דהלכה כר"ג לזה פריך והאמר ר"י בסקים ששואל והא קודם מרחשון אינו שואל ומזכיר, ומשני דלהחפסקה אתמר דשאלה והזכרה שוים דמה דפוסק מלשאול בי"ם זהו לא מקרי אינו שואל דהתפלה בעצמותה נורמה דאינו שואל והדר פריך דהא תרתי אתמר דאי"ר התחיל להזכיר וישאר קושיא תראשונה על ההתחלה אם לא

אוכלין שעלו לרגל החוזרים לביתיהן. ולא יפסיקום הנשמים: **ד** הגיע שבעה עשר במרחשון. וכבר עברו ג' זמנים שהן שלשה במרחשון. ושבעה. ושבעה עשר: התחילו היחידים. תלמידי חכמים: [*)שלש תעניות. שני וחמישי ושני]: אוכלים ושותים משחשיכה. מותר להם לאכול ולשתות כל ליל התענית עד שיעלה עמוד השחר כל זמן שלא ישן. אבל לאחר שישן שינת קבע אסור לאכול ולשתות אם לא התנה מתחלה קודם שישן. ואית דאמרי דאכילה בעי תנאי שתיה לא בעי תנאי דאין קבע לשתיה והכי מסתברא: **ד** שהן שלשה עשר תעניות על הצבור. שבבר התענו שם והעניות:

ד הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים. התחילו היחידים מתענין שלש תעניות. אוכלין ושותין משחשיכה. ומותרין במלאכה. וברחיצה. ובסיכה. ובנעילת הסנדל. ובתשמיש המטה: ה הגיע ראש חדש כסליו. ולא ירדו גשמים. בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבורים. אוכלין ושותין משחשיכה. ומותרין במלאכה. וברחיצה. ובסיכה. ובנעילת הסנדל. ובתשמיש המטה: ו עברו אלו ולא נענו. בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבורים. אוכלין ושותין מבעוד יום ואסורין במלאכה. וברחיצה. ובסיכה. ובנעילת הסנדל. ובתשמיש המטה. ונועלין את המרחצאות. עברו אלו ולא נענו. בית דין גוזרין עליהם עוד שבע. שהן שלש עשרה תעניות על הצבור.

כלה. ומתרלים התוספת דיש חלוק בתלמיד. דדוקא כשהרב בא אל מקום אחד וכל התלמידים אצלו. זה שואל אל הרב מה שהוא לומד. וזה שואל ממקום אחר. ואותו הרב יודע להשיב לכל התלמידים לכל אחד ואחד כפי שאלתו. ואפי' במסכת כלה זהו יחיד דעדיף מתלמיד דהכא. ונקרא ת"ח בפ' אלו דברי אלו למנוחו על הצבור. אבל אם אינו יודע [להשיב] אלא במסכת כלה. נקרא ג"כ תלמיד. ומזה מיירי הכא עכ"ל. אבל סוף דבר דיחידים דהכא מיירי בראוייס למנותם פרנס על הצבור. ומש"ה נמי דייק רב הונא לומר רבנן ולא אמר תלמידי חכמים כדכתבתי. וא"כ לא שפיר קא עבדי הרא"ש והר"ב שכתבו ת"ח. אלא ה"ל לכתוב רבנן. א"נ חכמים]: שלש תעניות. פי' הר"ב בה"ב. בגמ'. דכמו שאין גוזרין תענית על הצבור לכתחלה בה'. כדתנן במ"ש פ"ב. ה"ה נמי ליחידים שאין מתחילין להתענות בה': אוכלים ושותים משחשיכה כו'. וכתב הר"ב שהיה לא בעי תנאי דאין קבע לשתיה. כלומר שאין לאדם קביעות זמן לשתיה בו. ואין לשון דהכא כלישנא דגמ' אין קבע לעינה שהעתקתי במ"ו פ"ק דסוכה: **ה** הגיע ר"ח כסלו וכו'. אע"ג דזמן רביעה האפילה היא בי"ז במרחשון כמ"ש לעיל. אשכחן ר' יוסי דפליג בגמ' שכתבתי לעיל. וס"ל שהיא בר"ח כסלו. הלכך לר"מ אפילו במיטוט השני אינה מתאחרת יותר ולפיכך לאו שיטה ב"ד גוזרין תענית. כ"כ הר"ן. ומיהו ברפ"ח דפיאה. ובמ"ו פ"י דשביעית. ומ"ה פ"ח דנדרים. מפרש הר"ב כר' יוסי דפליג בכ"ג במרחשון. וטעמא דהל' כמותו כדאפסיק בגמ'. וכמו שהאריך בזה הר"ן. ומתני' דהכא כר"י דהל' כמותו. אבל לקמן רפ"ג נסיב לה נמי הר"ב כר"מ. ודע דבפי' זמן רביעה דר"ח כסלו כפי מה שפי' הר"ב וכן הרמב"ם ברפ"ח דפיאה ופ"ח דנדרים מ"ג. קאי אחריעה שניה. ובה יש ג' זמנים. וכבר כתב בזה בכ"מ פ"ח מהל' מתנות עניים: **ו** אוכלים ושותים מבעוד יום. כמו שעושים בעוד כפור. הרמב"ם פ"ג מה' תענית: ואסורים במלאכה. בגמרא פרק בשלמא כולהו אית בהו תענוג. אבל מלאכה לעבר הוא. ומשני אמר קרא (יואל א') קדשו צום קראו עצרה בעצרת [שבועות ושמיני עצרת] מה עצרת אסור בעשיית מלאכה. אף תענית אסור בעשיית מלאכה: שדקן י"ג התעניות על הצבור.

מעיינא

*) כרש"ב ד"ל בא הדבור הזה אחר הדבור אוכלים וכו' וכשום עליו מבכה ה' ומאחר כי גם במשנה ד' נמצא הדבור הזה וגם הדבור אוכלין ס' ולכן המליף החוי"ע את מקום הדבורים האלה והניע את הדבור שלם תעניות קודם הדבור אוכלים כו' ושאיהם שייכים למשנה ד' עי' ב"ק (ובד"ם בא בעשות האות ה' קודם הדבור שלם תעניות ואח"כ בד"מ). אולם כפי הגרלה לא היו לפני הרש"ב במשנה ד' המלות שלש תעניות ושני ש"נ ולכן כתב פי' אלה המלות רק במשנה ה' והדבור אוכלים כו' שייך למשנה ד'. ושי' כפי המשנה להרמב"ם.

יכין — תפארת ישראל — יכין

מתחילין לשאל בערבית של יום ס' אחר התקופה. ויום התקופה הוא בכלל הס' [קי"ז]. ואם צריכים לגשמים לא יתפללו על הגשם בשמונה עשרה, רק כל יחיד ויחיד יבקש על זה בשומע תפלה [ע"ו שם]: טז) ר"ל ת"ח נחלים חייבים. אבל תלמידים רשאים להתענות: יו) ב' ה' ב': יח) קודם התענית: יט) ב' ה' ב': כ) ליל שלפני התענית עד עלות השחר, כל שלא ישן שינת קבע. וכן בכל תענית. ובהתנה מותר אפילו יישן. וי"א דבשתייה א"ל תנאי. ורלוי להחמיר, אם לא שרגיל לשתות אחר השינה [תקפ"ד]: כא) ר"ל מפסיקין מלאכול מבעו"י קודם ליל שלפני התענית: כב) ביום התענית: כג) בחמין וכל הגוף. אבל מקלת הגוף בחמין, או כל הגוף בצונן, מותר: כד) בחמין [תקע"ו]: כה) ב' ה' ב', ה' ב' ה', ב': כו) ואין גוזרין יותר:

תוספת רעק"א

לא נרצה לעשות פלוגתא בין ר"י ור"א. ומשני אלא ל"ק הא לן והא להו והיינו אף אם ר"י סובר בר"א דהלכה כר"ג ניחא דהא לן היינו או כפירש"י דלבני בבל באמת אינו מזכיר עד זי"ן במרחשון והא דאסר הלכה כר"י היינו לבני א"י דסיר אחר יו"ט דאפשר לשאול שואל או בפירוש תוס' דבאמת אין הזכרה ושאלה שוים דלבני בבל מזכיר קודם ז' מרחשון אף דאינו שואל. והא דאר"י דהזכרה בזמן שאלה היינו לבני א"י והסוגיא מרווחת ולפ' פירש"י צלע"ג. ובדברי רש"י הנ"ל בהחיא דהא לן דלבני בבל אינו מזכיר עד זי"ן מרחשון קשה לי איך אמרי' ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן והא במס"פ בא"י לא עבדי ב' יומי ובני בבל הא אין מזכירין עד ז' דמרחשון וצ"ע:

להתחיל בסוכות הוא כשנה אפילו בשנים ביטוית. ע"כ. וכזה יובן דברי הפי"ם לכן לענין דינא דברי הרע"ב במס' פאה איכא בהרמב"ם דהא איהו כ' בכ"ג מרחשון וגלהרמב"ם לעולם ברחם מודם כסלו: **ו** במשנה עברו כו' ונועלין לה המרחצאות ע"כ. מע"ג דכבר הגיה הגרחילה מפרש בגמרא לדיוקא איצטריך דמרחצאות ממין נועלין אבל בצונן מותר לרחוץ וכ"פ כל הפוסקים ואמיתי על הר"ג ותי"ע שלא הביאם. (ממקומם ת"ל): תי"ט ר"ח ואסורים במלאכה מ' אף תענית אסור במלאכה עד כאן לשונו. והקשה בגמרא אי מס עצרת מלאותא. אף תענית מלאותא

ד הגיע י"ז במרחשון. מ"ש ר"ג מה מנים בנ"ל מ"ש ר"ל: **ה** הגיע ר"ח כסליו. י"ל ע"ש מ"ר: שם ס"ג מ"ש שם כ"ב: **ו** עברו אלו ט' בד'. י"ג ע"ב מ"ר. ע"ב מה' פ"ג ס"ג ומ"ל מ"ש ר"ח ס"ר: פקפ"ג: עברו אלו ט' עיד שבע. מ"ר שם ס"ה מ"ש שם ס"ד:

שנויי נוסחאות

ד שבעה (עשר). בכי"מ מ' ליתא וכן ליתא בספקי מ"ד ועי' ד"ם. מתענין. (שלש תעניות). במשדנו"ם ובכי"ק ובמשני"ר ליתא וכן ליתא בכי"מ ב' (ומש להתענות) וכן ליתא בהרבה מן הראשונים וכן לא היה לפני רש"י וכתב הגרא בד"ם מאי קמ"ל כאי דקאמר שני וחמישי ושני ובאמת שלגי" הדפוס מיותר מאי דאמר רב ג' תעניות הי"ל ימים מתענין בכ"ב (ד"ם) ועי' בהערה לבריע"ב כאן. במלאכה. בכי"מ מ' בכל מלאכה. ובסיכה. בכי"ק וביסיכה וכ"ה שם במציות הממוכות. וכ"ה שם בריש פרק בתרא דיומא (ז): **ה** ר"ח כסליו. במשדנו"ם ובכי"ק ר"ח של כסליו. ומותרין. בכי"ק מותרין: **ו** ב"ד גוזרין שלש (תעניות) אחרות על הצבור. בכי"מ מ'.. על הצבור שלש תעניות אחרות; בכי"ק ובמשני"ר.. עוד שלש תעניות אחרות..; בכי"מ ב' ליתא. ועי' ד"ם. ואסורין. בכלאבה. בכי"ק אסורין..; בכי"מ ב'.. בכל מלאבה. **ו** המרחצאות. בכי"ק המרחציות. (עליהן). במשדנו"ם ובכי"ק ובכל"מ מ' וב' ובמשני"ר ליתא ונכון הוא. עוד שבע. בכי"מ ב' בגלון.. שבע תעניות.

תוספת חדשים

ד בתי"ט ד"ה היחידים ס' אלא במס' (כלה). ג"ל שלא וכן הוא שם בתוס' דתענית וכ"ל אפי' הוא רק מסכת כלה אסיא קלה כמו אפרס"י בק:ושין דף מ"מ ובני מ"ח הוי כלה לתעלוגא כמו שכתבו תוס' בשבת דף קי"ד דהעולם אינם רגילים ללמוד בס והוא גדול ולומד גם בס: **ה** בתי"ט ד"ה הגיע כו' וכבר כתב בזה בכ"מ כו'. וז"ל הרמב"ם מאימתי כל אדם מותרים בשכחת ויתים מר"ח כסליו שהוא זמן רביעה אפס בשנה אפילו עכ"ל ותמה בכ"מ דמנ"ל זה ומפרש דמאכר דר"ו אמר למלוים דג' זמנים הללו הכל אלבעיפה שניה ואפילה שלא ר"ח כסליו ומשום דסבק מ"מ לעולם ברחם מודם כסליו: **ו** במשנה עברו כו' ונועלין לה המרחצאות ע"כ. מע"ג דכבר הגה ובהיחילה מפרש בגמרא לדיוקא איצטריך דמרחצאות ממין נועלין אבל בצונן מותר לרחוץ וכ"פ כל הפוסקים ואמיתי על הר"ג ותי"ע שלא הביאם. (ממקומם ת"ל): תי"ט ר"ח ואסורים במלאכה מ' אף תענית אסור במלאכה עד כאן לשונו. והקשה בגמרא אי מס עצרת מלאותא. אף תענית מלאותא

מגיינא למה לי וכ"ל לומר שהם כנגד י"ג מדות של רחמים [ולפסר דאתי למימרא דאין גוזרין על הגשמים יותר מי"ג תענית וכדתניא בגמ' כשאמרו ג' וכשאמרו ז' לא אמרו אלא לגשמים. אבל לשאר מיני פורענות מתענין והולכין עד שיעבו. ובאידך ברייתא פליגי. דתניא אין גוזרין יותר מי"ג תעניות על הגבור. לפי שאין מטריחין על הגבור יותר מדאי דברי רבי. רשב"ג אומר לא מן הסס הוא זה אלא מפני שיצא זמנה של רביעה ע"כ. ומ"מ לגשמים כ"ע סבירא להו דאין גוזרין יותר]: שבאלו מתריעים כו'. ושייר כל מאי דתנן בפירקא דלקמן: מתריעין. פי' הר"ב בשופרות הכי איתא בגמ'. וכתב המגיד בפ"א מה' תענית. שהקשו לזה ממה שאמרו בפ"ג דר"ה בגבולין. מקום שיש תגוגרות. [אין שופר] [כמ"ש הר"ב במ"ד. והיכי משכחת לה אם לא בתענית וכדמוכח נמי בפי' הר"ב דלעם. ולא כמ"ש הר"ן שם דבשעת מלחמה דוקא. אלא בכל תענית שעל כל גרה שלא תבא נאמרו הדברים] ותי' הראב"ד דתקיעת התגוגרות היתה על סדר הברכות המזכרות בפרק דלקמן. אבל [תקיעת] השופרות היתה בשאר היום בשעה שהיו מתפללין. והרמב"ם שלא הזכיר שופר בגבולין כלל. י"ל דלענין מקדש הזכירו שופרות. והמחוור כדעת הרשב"א דבמקדש היא תרתי תגוגרות ושופר כדלעיל. ובגבולין חדא מיניהו. או תגוגרות או שופר. ע"כ: בשני מטין. פי' הר"ב אבל אין מוציאין בהורתן וכן לשון הרמב"ם. ופשוט דלא קאמרי אלא במידי דמיכל דאל"כ מאי כבוד שבת איכא. וכ"כ ב"י סי' תקע"ה. דהייט דוקא בתעניות המוכרות מאכל. ומשמע אבל המוכרות שאר דברים אין פותחין אותם כלל. וכן משמע מדברי רש"י. עכ"ל. ולשון סתורה שייך במידי דמיכל דהכי משכחן גבי שביעית לאכלה ולא להחורה: ז' ממעטין במשא ומתן. פי' של שמחה דומיא דבנין ונטיעה דשל שמחה דוקא אבל שאר בניינים שרו. ואין לך משא ומתן גדול מזה. תוספת פ"ק דמגילה דף ה' ע"ב: באירוסין ובנשואין. ר"ל שלא יהיו שמים כלל וחמירי מע' באב שמאלרסין בו [דהא בכוס מברכתין לא אסר לה] אבל אין לפרש ממעטין אבל שמים קצת דא"כ הוה ליה לפרש המעטר מה שהוא קורא ממעטין. תוספות סס:הנזופין. כמו געורין תרגום ויגער בו ונזף ביה. הרמב"ם: יצא ניסן. של תקופה כשהגיע השמש לתחלת מזל שור. רמב"ם פ"ג מהלכות תענית. כלומר ולא ניסן של חדש הלבנה וירושלמי אתמר כמ"ש ב"י סימן תקע"ה: וירדו גשמים סי' קלה. כן הגירסא במשנה שבגמרא ובאחר ספרים מדויקים. וכן גראה שהיא גירסת הר"ב. אבל גראה לי לישב גירסת הספר. לפי מה שכתב הר"ב דדוקא כשלא ירדו כלל קודם ניסן מתניתין הכי קאמרה ולא ניסן ולא ירדו גשמים שוב סימן קללה הם. וזה שאתה הר"ב כשלא ירדו כלל. ירושלמי הביאו הרי"ף. ויש לתת טעם בדבר מהיות דתנינן במשנה ג' פרק ג' דמועד קטן. דרעוים שלא שתו לפני המועד דלא פסדי אם לא ישתו ואם שתו פסדי. דחזינן מהכא דרעוים משתו לריכי למשתי ועוד הם וע"ש. [ועיין ברים פרק ג' דלקמן וכן שפסקו גשמים וכו']:

והתעניות דיחידים אינם מן המנין: מתריעין. בשופרות: בשני מטין. בשני של תענית פותחין דלתי החנויות קלת לעת ערב. אבל אין מוציאין סחורתן לחוץ: ובחמישי מותרים. לפתוח כל היום: ז' בבנין ובנטיעה. ודוקא בנין של שמחה כגון בית חתנת לעשות בו חופתו ונטיעה של שמחה כגון אילן גדול המיסך על הארץ לעייל המלכים תחתיו אבל בית לדור בו ונטיעת אילן לפירותיו מותר: יצא ניסן הגשמים סימן קללה. כשלא ירדו כלל קודם [שיצא] ניסן וכל הדינים הללו בארץ ישראל ובזולת בה אבל הגיים הרחוקים שזמן הגשמים שלהם אינו בזמן הגשמים של ארץ ישראל. כל אחד ואחד שואל הגשמים בזמן שהוא לריך להם ואם עבר אותו הזמן הידוע להן ולא ירדו גשמים ב"ד של אותו מקום גוזרים תעניות על הגבור אחר שהתענו היחידים כסדר השני במתניתין:

הרי אלו יתרות על הראשונות[ב]. שבאלו מתריעין[ג]. ונועלין את החנויות. בשני[ד] מטין עם השיכה[ה]. ובחמישי מותרין[ו] מפני כבוד השבת: ז' עברו אלו ולא נענו. ממעטין במשא ומתן[ז]. בבנין[ח]. ובנטיעה[ט]. באירוסין[י] ובנשואין[כ]. ובשאילות שלום בין אדם לחברו. בבני אדם הנזופין למקום[ל]. היחידים[מ] הוזרים ומתענים[נ]. עד שיצא ניסן[ס]. ולא ירדו גשמים. סימן קללה שנאמר [שמואל א' י"ב] הלא קציר חטים היום וגומר:

הרי אלו. י"ל ע"ח: ז' עברו אלו ט' מסעבין. י"ג ע"ב מגילה ה' ע"ב ע"ש. שם כ"ח מוס"ש שם כ"ז: ובשאילת שלום. מו"ק פ"ו ע"א: יצא ניסן. נ' ע"ע יעקב שמואל למז קפ"ו:

שנויי נוסחאות

הרי אלו. במשדנו"ם ובכי"מ מ' וכ' מה אלו; בכי"ק ובמכנ"ר ו ס ח אלו. בשני מטין. בכי"ק ובמכנ"ר ובשני. ואין הסגנון יפה. עם השכה. בכי"מ מ' עד שהשכה בטעות וכ"ס בכל"ם ד"ו. ובחמישי מותרין. בכי"ק כ"י. מותרין כל היום; בכי"מ מ' בחמישי פותחין כל היום; ב"מ כ' ובחמישי בל היום. ועי' על כ"ז בגמ' (י"ד, ע"ב): ז' ומתן. במשדנו"ם ובכי"ק ובמתן. בבנין. באירוסין. בכי"ק ובבנין. ובאירוסין. ובשאילות. בכי"ק ובשאלת. ובמל"ף מ"ל בלי"ם, ובפי' המלאה גם בטפתנו בא היו"ד לגורלת מלי"ם ובכון הוא. בין אדם. בכי"מ מ' וכ' שבין. וכ"ה בכי"ק כ"י. הנזופין למקום. במשדנו"ם נזופין לפני המקום; וכ"ה בכי"ק (ובס. מלפני..). היחידים וחוזרין ומתענין. במשדנו"ם ויחידים..; בכי"מ מ' וכ' ובפסקי רי"ד ליתא. יצא ניסן ולא ירדו גשמים סימן כו'. במשדנו"ם ובכי"ק יצא ניסן הגשמים סימן כו' וכ"ה ברע"ב במשנ"ב ובמכנ"ר יצא ניסן וירדו גשמים..; בד"ר ..וירדו גשמים הגשמים סימן קללה הוא. וכתב בעל ד"ס ז"ל כי הסכום ולא ירדו.. לא כמשנה במשניות דפוס ויניא ומשם לכל הדפוסים. ועי' הו"מ. הלא קציר חטים היום וגו'. בד"ר ס"ס כמלאו: אקרא.. בעיני ה' ית' (?) אלהיכם) לשאול לכם מלך. וכ"ה במלאו במשנ"ם (ומס ג.הת') •

תוספת הדשים

מלוגתא ומסי דומיא דלסיפא זקנים כו' והקנו הטוס' דאם כן גם בתענית ניקף מאסיפה ומיקא כיון דלא כתיב אכילה בסמי קרא לא יעפיון מאסיפת זקנים:

לקוטים

ז' באירוסין ונישואין. בתב תוספות י"ט מפס הקו' ר"ל שלא יהיו שמים כלל. ומ"ל מע"ל שמהרסין בו עכ"ל. ואני אומר לענ"ד דאין זה נוכרח, ודוקא מי שאין לו אשה ובנים מותר לא"ס. מדקתני אירוסין ונישואין דמו"מ ובנין ונטיעה. ומתכנן

יכין תפארת ישראל יכין

כז) בדברים שהן עשה ובפרסום מאד: כח) בשופרות בתפלה [ופס"ב]. ומקור מתריעין משום דהתרועה הוא עיקר מה שלוחה תורה הרשאתם בתגוגרת ומזכרתם, והתקיעה טפל לה: כט) ר"ל כל תענ ת מהן שהיה ביום ב' בשבוע: ל) ר"ל שתחין קלת דלת החנות לפנות ערב, מדלריכים לקנות לאכילה: לא) לפתוח החנות לגמרי כל היום: לב) מלקנות לרבי חופה דוקא [תקי"ח]: לג) בית תהומה: לד) אילן לעייל תחתיו. ול"נ דהייטו אילן שהיו רגילין לנטעו ביום שיולד ילד [כגיטין נ"ז א'] [לה) שלא יתרסו כלל: לו) ובלא קיים פריה ורביה ברי: לז) ר"ל כאילו נעשרו מהקב"ה: לח) של תקופה. דהייטו ל' יום לאחר הקופה ניס. ולדידן בזמן גשמים שלנו בקיץ, כשהגיע זמן הגשמים ולא ירדו, מתענין היחידים כלעיל, ובהיין ו' ימים, ואח"כ ב"ד נוזרין הי"נ תענית כלעיל. רק שבתענית ח"ל מ"ל להפסיק מבעו"י [תקע"ה]:

הלכתא גבירתא. בללא דפרק א'.

פרק א מ"א ב', ג'. מתחילין לומר גבורת גשמים דהיינו משיב הרוח באתה גבור, בתפלת מוסף של יום טוב האחרון של חג הסוכות דהיינו שמיני עצרת כרבי יהושע דאז זמן גשמים, ולא בתפלת החג, דגשמים אז סימן קללה. ולא בערבית דשמיני עצרת דאין כולם בבית הכנסת ובשחרית לא דצריך לחברו תחלה ובשחרית א"א להפסיק בין גאולה לתפלה ואף על פי שחטור וב"י בשם הירושלמי כתבו שיכריז הש"ץ בקול רם בתוך התפלה משיב הרוח מנהגינו כרס"א שמכריז השמש קודם התפלה, והמתפלל בביתו או שדר במקום שאין שם מנין יסתין עד זמן שמתפללין הקהלות, ופוסקין להזכיר ביו"ט א' של פסח, דהיינו הש"ץ בתפלת מוסף כרבי יהודא ולפי התנא א' אליבי'. והקהל אומרין אותו עד מנחה, דאז שמעו בבר בחודת מוסף מש"ץ שפסק, דא"א להבריז שלא יאמרו דנראה כמאנין בגשמים ומיהו בטעה במעריב של פסח או בשחרית ומוסף ולא אמר, או במעריב ושחרית דשמ"ע ואמר אינו חוזר דבאמת מדינא היה ראוי לעשות כן, ואם טעה ולא אמר משיב הרוח וכו' ולמנהגינו דלא אמרינן מוריד הטל ביומות הגשמים, או שאמר בקיץ מחזירין אותו לראש התפלה, ובנזכר קודם שסיים אתה גבור מתחיל לראש הברכה, ואם סיים הברכה וגזכר קודם שהתחיל אתה קדוש אומר משיב הרוח ומוריד הגשם בלא חתימה, ובאמר ביהח"מ אפילו לא התחיל אתה קדוש חוזר לראש התפלה. ובמסופק אם הזכיר ביהגש"מ או לא הזכיר ביחח"מ עד ל' יום בחזקת שעשה כמו שהורגל בלשונו עד עתה, וחוזר, ואם אמר צ"פ סיר במוסף דשמ"ע מחיה מתים אתה רב להושיע משיב הרוח ומוריד הגשם, ובן להיפך במנהה דיום א' דפסח, מחיה מתים אתה רב להושיע מכלכל חיים, אם נסתפק אח"כ חזקה שאמר. מיהו ש"ץ שטעה דוקא בקו"ד הוי ביחיד, [ולרמב"א ולבוש אחר שהשלים תפלתו אינו חוזר], אבל בלחש אם נזכר קודם שהשלים תפלתו חוזר לראש מה שאין כן לאחר שהשלים תפלתו אינו חוזר. ושאלת הגשמים לומר ותן טל וטר בברכת השנים שהוא ברך עלינו, בא"י מתחילין מליל ז' במרחשון, ובח"ל מתחילין בתפילת ערבית של יום ס' לאחר תקופת תשרי ויום התקופה הוא בכלל, כגון אם התקופה היא ביום א', אז חל יום ס' שאחריה ביום ד', ומתחילין לומר בלילה שלפניו חשיבה ליום ד', ולעולם

ולעולם הוא ב"י בין התקופה לשאלה וטימנך תול כטל אמרתי, כלומר לומר ותן טל ומטר הוא אחר מספר ימים כטל לאחר התקופה ועם יום התקופה הוא ס' נכ"ב רבינו הגדול אאזמ"ו דבינו גדליה ליפשיץ זצוק"ל בני' הרא"ש תענית בשם מ"כז, ואם צריכים לגשמים קודם זה לא יתפללו על הגשם בשמו"ע רק כל יחיד ויחיד יבקש על זה בשומע תפלה. ופוסקין מלאומרו במעריב של מוצאי יו"ט הראשון של פסח, ואם שכח מלומר ותן טל ומטר ביהג"ש ונזכר קודם שהתחיל תקע אומרו במקום שנזכר מה שאין כן בהתחיל לומר תקע יאמר בשמע קולנו ובתענית יאמר עננו אחר מו"מז ואם לא נזכר בשמע קולנו יאמר בין שומע תפלה לרצה, ובשכח גם שם, אם נזכר קודם שעקר רגליו, חוזר לברכת השנים ויתחיל בברך עלינו, ויתפלל בסדר, ואם כבר עקר רגליו חוזר לראש התפלה, ודמעם דלא אולינן אחר שהשלים תפלתו אלא אחר עקירת רגליו, כיון דאנו רגילין לומר התחנונים אחר התפלה, דהיינו אלהי נצור, להכי לא הוי כהסיח דעתו מהתפלה עד שנמר התחנונים, והוא הדין באומר עוד שאר תחנונים, לא הוי כגומר התפלה, עד שיגמור כל התחנות שרגיל לומר תמיד, מיהא בהיסח דעתו מלומר עוד התחנונים ואמר יהיו לרצון, או אפילו לא עקר רגליו, כעקורין דמי וחוזר לראש התפלה. ואם שאל מטר ולא טל אין מחזירין אותו: מ"ד ה', ו', ז'. סדר זמני תעניות שמתענין בא"י על הגשמים כך היא בהגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים מתחילין ת"ח בלבד להתענות ג' תעניות, ב', ח', ב', וכל התלמידים ראוים לכך ודין תעניות אלו כתענית יחיד שאין מפסיקין מלאכול מבעו"י ומותר במלאכה ובה' דברים של חמשה עינוים דיום הכפורים. ובהגיע ר"ח כסלו ולא ירדו גשמים ב"ד גוזרין ג' תעניות על העיבור ב', ה', ב', וכל תעם נכנסים לבתי כנסיות וזועקים ומתחננים ובכלל זה קריאת ויחל כדרך שעושים בשאר תעניות, מכאן ואילך כשלא נענו משמים ב"ד גוזרין ג' תעניות צבור ב', ח', ב', ובאלו מפסיקין לאכול מבעו"י ואסור בהם בעשיית מלאכה ביום אבל לא בלילה ואסור ברחיצת כל גוף בחמין לפיכך נועלין המרחצאות ומה שאין כן פניו ידיו ורגליו בחמין או כל גופו בצונן מותר ואסור בסיכה, אא"כ הוא להעביר הזוהמא, ואסור בהם בתשה"מ אפילו אין עדיין רעב בעולם ודאל"ב כלאו הכי אסור, ואסור בנעילת הסנדל בעיר ומתפללין ומתחננין בבתי כנסיות כבשאר תעניות. עברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין עוד ז' תעניות על הצבור כ', ח', ב', ח', ב', ח', ב', ואסור בהם מה שאסור בשלשה שלפני אלו, ויתירין אלו שמתריעין בהן בשופר על הברכות שמוסיפין בהן בשמונה עשרה, ומתפללין ברחוב העיר, כמ"ב, ומורידין זקן להוכיחם ומוסיף הש"ץ שש ברכות בתפלת שחרית ובתפלת מנחה ונועלים החנויות ובשני לעת ערב פותחין מעט אותן החנויות המוכרות אכילה ושתיה שימצאו לקנות לסעודת הלילה, ובחמישי פותחין כל היום חנויות אלו לכבוד שבת, וביש לחנות ב' פתחים פותח רק א' וביש לחנות אצטבא לפניו פותח כדרכו בחמישי. עוברות ומיניקות מתענות באמצעיות אבל אסור להן להתענות בג' הראשונות וכן בז' אחרונות, מיהו לא יאכלו אלא בדי קיום הולד. וכשעברו הי"ג תעניות ולא נענו ממעטין במשא ומתן ובבנין של שמחה אא"כ כותלו נוטה ליפול ואין מארסין בלל ואין נושאין אא"כ לא קיים פו"ר, וממעטין בשאילת שלום לחבירו ות"ח לא ישאלו שלום [אלא כנזופים ומנודים לטקים ועם הארץ שנתן להם שלום משבין בשפה רפה וכובד הראש ות"ח לבדם חוזרין ומתענין ב', ה', ב', עד שיצא ניסן של תקופה, שהוא ל' יום לאחר תקופת ניסן, כדין תענית יחיד ומפסיקין בר"ח, חנוכה ופורים, יצא ניסן של תקופה דהיינו שהגיע השמש לתחלת מזל שור אין מתענין עוד שאז הגשמים קללה, וכל זה בלא ירדו גשמים כלל אבל ירדו וצמחו העשבים והתחילו ליבש גרע מפי דמתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיבשו הצמחים, וכן בהגיע זמן הפסח או קרוב לו שהוא זמן פריחת אילנות בא"י ולא ירדו גשמים מתענין וזועקין עד שירדו גשמים ראוים לאילנות או עד שיעבור זמנם ובן בהגיע חג הסוכות ולא המטיר בראוי למלאות בורות שיחין ומערות מתענין עד שירד גשם כזה, ובאין מים לשתות מתענין בכל עת ואפילו בקיץ. ובפסקו גשמים בין גשם לגשם מ' יום ביהג"ש היא מכת בצורת ומתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיעבור זמנם, וכל זה בא"י וכל הדומה לה, אבל במקומות שעונות גשמים שלהם קודם או אחר שבעה עשר במרחשון, בשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים יחידים מתענים ב', ה', ב', ומפסיקין בר"ח הנוכה ופורים ושוהין כמו ששה ימים אם לא ירדו גשמים ב"ד גוזרין י"ג תעניות על הסדר דלעיל, ואין תענית צבור כיוה"כ בח"ל אלא בא"י בלבד בלעיל ובשביל המטר ורק בעשר תעניות שהם שלשה אמצעיים ושבעה אחרונות, ולא מקרי שנענו משמים אלא כשימטר ויכנסו הגשמים בעומק הארץ החרבה מפה ובבינונית ב' מפחים ובעבודה שלשה מפחים אז פוסקין התעניות. מיהו אעפ"י שלא ירדו כדי רביעה נחנשם המרבע הארץ כבבל לאשה נקרא רביעה וירדו כ"כ מרובה על הארץ עד שיעלו עליהם אבבועות ממטר וילכו זה לקראת זה, אם היה בצער מחמת עצירת הגשמים ואפילו במרינותינו שאין נוהגין בומן הזה בברכת הגשמים שתריר שם הגשם ואינו נעצר כ"כ, כיון שהי' עולם בצער על ידי עצירת גשמים מברך כמבואר בא"ח סימן רכ"א נועי"ש החילוק ביש לו שותף בשדה או לאז, ובהתחילו להתענות וירדו גשמים אחר הצות ישלימו אותו היום וקודם חצות לא ישלימו ויאכלו וישתו, ולערב יתקבצו ואומרים הלל הגדול ובשכיח שכרות אומרים הלל קודם אכילה ושתיה. וה"ח ברצו רוב הציבור להשלים אומרים הלל קודם אכילה ומתחילין משיר המעלות העומדים בבית ה' עד סוף הלל הגדול והתמנין מודים אנחנו לך על כל מפה כמבואר בא"ח רכ"א ושוב אין צריך כל יחיד לברך רק הטוב ומטיב ביש לו שותף בשדה ושהחיינו באין לו שותף, ועכו"ם לא מקרי שותפות אשתו ובניו. ובירד ביום שלאחר תענית א"א הלל הגדול וכן לא בירד בליל תענית קודם ע"ח:

ומטעמין נמי אכולהו קלי' דלא אסרו ג"כ אירוסין ונישואין. אלא למעט בהם. ומעצמו מבואר הטיעור מה שהוא קולא ממעטין. דהיינו כשיש לו אשה ובניה. אמו אינו אלא רשות. דומיא דבנין של שמחה. וגם בא"ב ל"ל אלא כותר לאמרם בו. אלא בהלי גזונא במקום מצוה. ודצריכין לטעמא אלא יקדימו. ובגמרא ליתא אלא לענין ח"ב. מ"מ הפוסקים שהזכירוהו סוברכו לו) הוא מפני שאינו אלא יום א'. ובו"ל מע"ב דמצוה עדיף. אין לזה להוייה בתר ט"ב. אבל פשוט בלין אירוסין מותרין בו לגמרה בעלמא. בשבכר יש לו אשה ובניה. אלא כדאמרן. דהתם דינא אין לזה לחוייה אלון עם ט"ב. ועיין נב"י הלי ע"ב דמשמע דחמירא ליה לגילות ט"ב. מכל ימים אלו שאמרו כאן ולא ממעטין כשעברו אלו ולא נענו (לח"ב):

ר"ע מברטנורה סדר תעניות כיצד פרק ב תענית תוספת יום טוב ציונים

פרק ב **אסדר** תעניות כיצד. בשבע תעניות אחרונות אין מייריי: את התיבה. אחרון שספר תורה מונח בו כלומר כלי לנוע היה לנו ונתבזה בעוונינו ולמה לרחובה של עיר לומר לעקנו בלנעה בבית הכנסת ולא נעמיד נבזה עלמנו בפרהסיא ברחובה של עיר: אפר מקלה. אפר שרפה ומשום דעפר נמי אקרי אפר תנא אפר מקלה. דהכא גריך שיהיה אפר ממש כדי שיזכור הקב"ה עקידתו של יצחק וירחם: על גבי התיבה. משום דכתיב (ישעיה ס"ג) בכל צרתם לו צר: ובראש הנשיא וכו'. והן עצמן אינם טוטלים כדי שיתביישו יותר. לפי שאינו דומה מתביים מעצמו למתביים מאחרים: דברי כבושים. דברים

רש"י: הזקן. והוא חכם לא היה שם זקן חכם מעמידין חכם וכו'. גמרא: דברי כבושים. לכון עצור כמו מכבש בלע"ז 1) פרים"ל. רש"י

1) איינע פרעסע.

פרק ב **א אפר** תעניות כיצד. מוציאין את התיבה) לרחובה של עיר". ונותנין אפר מקלה" על גבי התיבה". ובראש הנשיא. ובראש אב בית דין. וכל אחד ואחד נותן בראשו". הזקן שבהן" אומר לפניהן דברי כבושין". אחינו לא נאמר באנשי נינוה. (יונה ג') וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכו הרעה. אלא אחר בני אדם דלא תשיבו. לא מתביישים בתשובה. וסני להו בתשובה עלמן דברי כבושים. גמרא: דברי כבושים. לכון עצור כמו מכבש בלע"ז 1) פרים"ל.

פרק ב **א אפר** מקלה. כתב הר"ב ומשום דעפר נמי אקרי אפר. דכתיב אפר קרוי עפר דכתיב (במדבר י"ט) מעפר בריפת החטאת כך עפר קרוי אפר. רש"י. [*ומה שכתב הר"ב כדי שיזכור כו' דפליגי בה רבי לוי ורבי בר חמא ואחד מינייהו דאמר סבי וכתבו התום' דאותו אפר הוי מדבר") הנשרף מעצם אדם כו']: ובראש הנשיא וכו'. דחשיבותא הוא דיהבינן בריש"ה דנשיא ואב"ד בריש". דא"ל לאחון מתיביתו למבעי עלן רחמי אכולי עלמא. גמרא. ומה שכתב הר"ב דהן עצמן אינם טוטלין כו' כדי שיתביישו יותר כו' דאיכא עגמת נפש טפי ומפני חשיבותם הם מתביישים מאחרים. אבל אחר בני אדם דלא חשיבי. לא מתביישי בתשובה אחרים. וסני להו בתשובה עלמן דברי כבושים. גמרא: דברי כבושים. לכון עצור כמו מכבש בלע"ז 1) פרים"ל.

1) איינע פרעסע.

שנויי נוסחאות

פ"ב **א** לרחובה. בכי"מ לי' ברחובה ובכ"ם בכם". ובכל אחר. בכי"ק כל.. נוחן. במדפו"ם ובכי"ק ובכי"ע לי' ובי' ובמשכי"ל נוטל ונותן. הזקן. בכי"מ לי' ובי' ובכי"ק והזקן דברי כבושין. (אם הוא כיבוי פשוט היה ל"ל דברים כבושין) בכי"ק ובמשכי"ל.. כיבושין (והוא שם הפועל לדברי הוכחה).

לקוטים

פ"ב **א** במשנה **על** גבי הציבור. ברמב"ם

*) פלשון אינו מדוקדק ולכון לתוס' ולאותו אפר הוי מעצם אדם כו'. ועי' בהגהת הריעב"ן בס"ם הקדשים והב"ד בהב לעמוק תיבת אדם וא"ל כדאי שיהי' מעצמות דעצמות הנקדש של אילו הין, ועי' ש"ל:

פ"ב א) בז' אחרונות מייריי: ב) אחרון עם הס"ח. לומר כלי לנוע היה לנו ונתבזה בעוונינו. ר"ל שע"י עוונינו יתהווה רעבון, ונלטרך להתבטל מעסק התורה עי"ז. [אב"י ל"מ ל"ל בפסוקו, דכמה שתאלנו בזינו התורה לנלי לסבנית נמלותיה, וזהו שב' רש"י [דע"ז ל'] בד"ם כעוונינו ובזוי הוא. ופס לדבריו]: ג) שיתבזו בפרהסיא. ופס לי

מפסר, עכ"פ יתפללו בבית אחר, כעין נעלת [רמב"ם רתקפ"ע]: ד) אפר ממש לזכר אפרו של יצחק: ה) כלומר עמו אנכי בצרה: ו) הא נשיא ואב"ד מניחין להם אחריהם, כדי שיתביישו ביותר: ז) ופס אפסר בזקן וחכם עדיף טפי, ופס לאו סני בחכם: ח) הוכחה. וכך מתחיל לפני דרשתו, אחינו וכו':

רש"י. ומפורש סוף פרק (קמא) [כ'] בפירש"י הקשה הוספת מאן דהו מאי שנא בהאי קרא דכתיב ביונה וירא אלהים את מעשיהם וגו' ולא קרי ליה דברי קבלה. ובהאי קרא דוקרעו לבבכם קרי ליה קבלה. ופריק איהו כ"מ שהנביא מצוה ומודיע ומזהיר את ישראל קרי ליה קבלה ובכל דוכתא דלא אתפקד נביא. כי האי וירא האלהים שהוא כמספר והולך דילוף מינה אגב אורחא מלתא. לא קרינן ליה קבלה: ב זקן פרשתי לעיל: ורגיל כתב הר"ב היודע סדר תפלה. זה לשון רש"י רגיל להתפלל ותפלתו שגורה בפיו ולא יטעה שכל חזן שטועה סימן רע לשולחיו ע"כ. כדתנן סוף פרק ה' דברכות: וביתו ריקם. כתב הר"ב שאין בביתו כו'. מ"ל דברים שכובשין לבו של אדם להחזירו למוטב: ובקבלה. בדברי הנביאים: ב ורגיל. היודע סדר תפלה: ויש לו בנים וביתו ריקן. שאין בביתו במה לפרנס את בניו. ומתוך שנפשו עגומה עליו מתפלל בטולה. מ"ל ביתו ריקן מן העבירות שלא יצא עליו שם רע בילדותו: ומוכיפין עליהם שש. בין גואל לרופא אומר ו' ברכות הללו: ג זכרונות ושופרות. כל הפסוקים כמו שאמורים ברא"ש

אלהים את שקם ואת תעניתם. אלא וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה. ובקבלה) הוא אומר (יואל ב') וקרעו לבבכם ואל בגדיכם: ב עמדו בתפלה. מורידין לפני התיבה זקן) ורגיל) ויש לו בנים) וביתו ריקם. כדי שיהא לבו שלם בתפלה. ואומר לפנידם עשרים וארבעה ברכות. שמונה עשרה שבכל יום ומוסיף עליהן עוד ששה: ג ואלו הן זכרונות ושופרות. אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני. אשא עיני אל ההרים וגו'. ממעמקים קראתיך ה'. תפלה לעני כי יעטוף. ר' יהודה אומר לא היה צריך לומר זכרונות

ביתו ריקם מן העבירות שלא יצא עליו שם רע בילדותו ולשון ביתו אינו מדוקדק לפי פי' השני ולשון רש"י *) שאין חמס וגזל בביתו [פ"ז.] וגם על זה קשיא דאמאי שאם יצא עליו שם רע מעבירה אע"פ שחמס ושוד לא יסמע בגבולו שיהא הגון. ולכן נראה לי שמזה הטעם כתב הרמב"ם בפרק ד' מהלכות תעניה ולא יהיה בבניו ובני ביתו וכל קרוביו והנלוים עליו בעל עבירה אלא יהיה ביתו ריקן מן העבירות ולא [יצא עליו] שם רע בילדותו. והבית יוסף סימן תקע"ט כתב דמדתניא בגמרא וביתו ריקם ופרקו נאה שפירש פרקו נאה שלא יצא עליו שם רע בילדותו נפקא ליה להרמב"ם שפי' ביתו היינו בניו וכו' דאינו אלא כיון דבפרקו שהוא בילדותו צריך שיהא נאה כ"ם בזקנותו ע"כ. ואומר אני כיון דבברייתא פירש ביתו ריקם כמו שהתאחר א"כ גם המשנה ששנאה ביתו ריקם ודאי דהכי פירושו ומדביתו היינו בניו כו' והוא עצמו בכלל ביתו ומק"ו אתיא נמי ובכלל ריקם נכלל שמעולם מיום היותו על האדמה יהא ריקם מן העבירות הלכך לא חש תנא דידן למחני כלל ופרקו נאה והברייתא מפרשת ביותר כדרך כל הברייתות: ג זכרונות ושופרות. ומלכיות לא והא דפירש הר"ב בפרק בתרא דר"ה מתנה ה' כ"מ שים שם זכרונות יהיו מלכיות עמהן י"ל דתנאי היא דתניא התם בגמרא [דף ל"ב] מנין שאומרים מלכיות רבי אומר הרי הוא אומר אני ה' אלהיכם ובחדש השביעי [דלעני ולגר תעזוב אותם וסמיך ליה בחדש השביעי אמר] ר' מלכות ר"י בר' יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר והיו לכם לזכרון וכו' דגר' דדרש ליה מסמיכות דבחדש השביעי איכא למימר דלא בעינן מלכיות עם זכרונות אלא כל בחדש השביעי שהוא ר"ה ויו"כ של יובל. וכוותיה מתניתין דהכא. אלא דאי הכי לא הוה שתיק גמרא מינה. אלא ל"ל דמתניתין דהכא כטולי עלמא ורבי יוסי ברבי יהודה דקאמר כ"מ כו' לא בא ללמד אלא על ר"ה ויו"כ של יובל וכבר אדז"ל אין למדין מן הכללות והאי קרא גופיה דמינה דרים כתיב ביה ביום שמחתכם ור"ה נקרא יום שמחה ממה שנאמר (בעזרא ב' ח') ביום א' לחדש השביעי וגו' כי קדוש היום לאדוננו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם. ויו"כ של יובל אינם משמחתו ואינם אל אחוזת אחוזתו יאוב שהוא ודאי שמחת לב ואע"ג דלעיל מינה דאמר קרא ביום שמחתכם כתיב וכי תבואו מלחמה על הצר וגו' דדרשינן מינה תקיעות דתענית במשנה ד' פ"ג דר"ה הא פסוקי פסקי לקראי: אל ה' בצרתה לי. כולן מזמורים הם והן הן משם הוספות דזכרונות חד ושופרות תניין ואל ה' תליתאה ואשא עיני ד' ממעמקים ה' תפלה לעני ו': ר' יהודה אומר לא היה צריך לומר כו'. מ"ט לפי שאין אומרים זכרונות ושופרות אלא בר"ה וביובלות ובשעת מלחמה וכתב הר"ן והאי דנקט לישנא דלא היה צריך היינו מפני שהזכרונות והשופרות היו קבועים בר"ה היה נראה שהוא בא לאומרן כאן מפני שאין לו ברכות אחרות ומש"ה אמר ר' יהודה דא"ל לכך אלא שיאמר תחתיהן ברכות שהן קבועות ליום ע"כ. ומ"ש בפירוש הרמב"ם והלכה

*) ונגנוב אל גזלת הנני בבתיכם (ישעי' ג, יד). אולם במשנה כתב רש"י וגופו נקי משעירות כו' ע"ש.

יכין תפארת ישראל יכין

ט) משום שטלן לבשו שקין ומתענין, כדקאמר בש"ס, הודיענו לפני כל שזה רק הסבה להכניע נפשם שישובו, ולא שזה יועיל: י) במה שקבלתם בלווי מצביאיכם(א): יא) ומאריך בדרוש כפי כחו, ולח"כ מהפלגין [מכאן ראיה שיש לדרוש ביו"כ קודם תפלת מעריב של כל נדרי. ולא כיש מקומות]: יב) תפלת שחרית. וה"ה במנחה ונעילה שעושין ככל הסדר הזה [עוד תקע"ט ותקע"ט]: יג) שמורגל בתנ"ך, כדי שיבין מה שיאמר. גם ר"ל שמורגל להתפלל בלבד, כדי שלא יטעה, ויעטערו הלבוד שיתבבו שהוא סימן רעה להם [כברכות דל"ד ב']: יד) שיהיה עפלה תלוי ביה, כדי שיתכוון עפי: טו) שהוא עני. גם ר"ל שבני ביתו ריקנין מעבירה. ויש בכלל זה שלא יצא עליו שם רע בילדותו אף שעתה מתנהג בשורה. גם שיהיה לו עבודת שדה, ושיהיה עניו, ושיהיה קולו נעים להמשיך הלב, ושיהיה מרולה לעם: טז) כשיגיע להפלת י"ח: יז) בין גואל לרופא, מוסיף ו' ברכות [כמבואר במ"ג]: יח) הו' ברכות שמוסיף הש"ץ: יט) אתה זוכר וכו'. אתה נגלית וכו'. שהיכן כמו בר"ה. הרי ב' ברכות שמוסיף: ב) כל מזמור ק"כ, ואותם כלקמן במשנה ד', הרי ג': כא) כל מזמור קכ"מ, ואותם, הרי ד': כב) כל מזמור ק"ל, ואותם, הרי ה': בג) כל מזמור ק"ב, ואותם

ב עמדו בתפלה. פ"ו פ"ח: ואומר לפניהם. מי"ל. עם פ"ז פור פ"ח סימן תקכ"ט. ומסיק עליהן. יהוהנמי כאן פ"ח פ"ט בלשון פ"ט פ"ג: ג ואלו הן. פ"ו פ"ח:

שנויי נוסחאות

אלא וירא אלהים. וכ"ה בד"נ ובמשב"ב ובמסכי"ר; במגד"ם ובכי"ק ובכי"מ מ' וכ'. האלהים בנקדא. ושי' לעיל פ"ח מ"ב. הוא אומר. בכי"ק ובמסכי"ר מה הוא.. ואל בגדיכם. בד"נ ובמסכי"ר.. בגדיכם ושובו אל ה' אלהיכם וכ"ה בכ"מ מ' (עם לה' אלהיכם שלא בכתוב). בכי"ק ובכי"מ כ' בא בכתוב כמלאו עד ונחם על הרעה: ב ריקם. במסכי"ר ריקן. עשרים וארבעה. בכי"ק ובמסכי"ר.. וארבע ובכון כוה. שמונה עשרה. בכי"מ מ'.. עשרה ברכות. (עוד) שש. בד"נ ובכי"מ כ' ליתא: ג (קראתי ויענני). במגדנ"ם ובכי"ק ובכי"מ מ' ובמסכי"ר ליתא. (אל ההרים) וגו'. בכי"מ מ' ליתא; במגדנ"ם ובכי"ק ובמסכי"ר ליתא למני וגו'; בכי"מ כ'.. ההרים מאין יבוא עזרי. קראתיך(ר') בכי"מ מ' ליתא. לא היה צריך לומר זכרונות. בד"נ..לומר אותם זכרונות ועי' בפי' המשנה להרמב"ם ובד"ם.

ראשון לציון

פ"ב א תוי"ט ד"ה ובקבלה כתוב בפי' כו' לא קייק ליה קבלה עיין יסל"מ:

לקוטים

הרמב"ם ז"ל בפ"ד כתב ע"ג התיבה וע"ג ס"ת ובכל הקי עליו מכן ז"ל מ"ל הא ולא הי' לנוס. ובעל מעשה רקח מ"ו כלה להלוין עליו בתמרו דלם ליט ע"ג ס"ת ממש אמאי לי' זרא הוס מדעוע כוליה גופיה ומה גם מדלמרי' שעמא מעוס בכל לאתם לו לר ובירושלמי אמרו כלי תמדם וכל אלו הלבושים מורים על הס"ת עצמו ע"ם אבל לע"ד לריק יגע דהא בהדיא איתמר במתני' ובגמרא ע"ג תיבה ושפיר שיך כל האמור גם בתיבה עצמה דקדושה חמורה ומה גם שהס"ת בתוכה ואדרבא מלשון הירוש' נראה עפי דבתיבה אמר דיוקר שיך לשון כלי בתיבה מגס"ת ומה גם גס"ם דיון דליג אלא כלי נעוע ושוד הבית בעל מיר דהרי"ף לא גרים תיבה אלא בהדיא ע"ג ס"ת ומ"כ אפשר שכך היתה ג"כ ג' רבינו והא נמי לא יתכן לדעת הרמב"ם דמ"כ ע"ג

קמי ב

המנה: ואומר חותמיהן. לאחר זכרונות חתימת שופרות וכן לאחר כולם כדמפרש ואזיל: **ד** על הראשונה. בגואל ישראל הוא מתחיל להאריך ואע"פ שאינה ממנין שם קורא לאותה ראשונה לפי שבה מתחיל להוסיף ולהאריך: על השביעית. לברכות שמאריך בהן אבל הברכות שמוסיפין בשביל התענית אינן אלא שם שברכה ראשונה שהיא גואל ישראל דשמנה עשרה היא אלא שמאריך בה: מי שענה את דוד ואת שלמה בנו. ואע"ג דיונה בתר דוד ושלמה הוה מ"מ מקדים ליה בריש. משום דכתי

ושופרות[ב] אלא אומר התחיהן. רעב כי יהיה בארץ. דבר כי יהיה בארץ[ג]. אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות[ד]. ואומר חותמיהן[ה]: **ד** על הראשונה הוא אומר[ו]. מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם. וישמע בקול צעקתכם היום הזה. ברוך אתה ה' גואל ישראל[ז]. על השניה הוא אומר[ח]. מי שענה את אבותינו על ים סוף[ט]. הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה. ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות[י]. על השלישית הוא אומר[יא]. מי שענה את יהושע בגלגל[יב]. הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה. ברוך אתה ה' שומע תרועה[יג]. על הרביעית הוא אומר[יד]. מי שענה את שמואל במצפה[טו]. הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. ברוך אתה ה' שומע צעקה[טז]. על החמישית הוא אומר[יז]. מי שענה את אליהו בהר הכרמל[יח]. הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. ברוך אתה ה' שומע תפלה[יט]. על הששית הוא אומר[כ]. מי שענה את יונה ממעי הדגה[כא]. הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. ברוך אתה ה' העונה בעת צרה[כב]. על השביעית הוא אומר[כג]. מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלם[כד] הוא יענה אתכם וישמע בקול

והלכה כר"י ז) גרסה שהוא טעות סופר וג"ל ואין הלכה כרבי יהודה וכן בפ"ד מהלכות הענית כתב כת"ק: **ד** מי שענה את אברהם כו'. לפי שהיה ראשון לגאולים שגלל מגמרוד. תוס': ברוך אתה ה' גואל ישראל. בירושלמי שאלו [ולא ידוע מאלו] שעייתו של אברהם אבינו בהר המוריה על הגלתו של ישמעאל. הביבו שמביון שגגאל ישמעאל הרי הוא כמו שגגאלו כל ישראל. הר"ן: על השניה הוא אומר מי שענה לאבותיו על ים סוף כו'. כלומר שניה לראשונה שמאריכין בה דהיינו ברכת גאולה. אבל היא ראשונה לשם ברכות שמוסיפין מי שענה וכו'. לפיכך אומרים בזכרונות לפי שהיו ישראל נשכחים במצרים כמה שנים ונתיאשו מן הגאולה וזכר המקום אותם וגאלם כדכתיב (שמות ו') ואזכור את בריתי. רש"י: על השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל. לפי שענה בשופרות על ירחו בעוד שהיו ישראל עומדין בגלגל. רש"י: על הרביעית הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה. פין אל ה' בצרתה לי ואותם בשומע לבקה. דכתיב (שמואל א' ו') ויזעק שמואל אל ה'. רש"י: על החמישית כו' מי שענה את אליהו בהר הכרמל. מעין אמה עיני אל ההריס ואותם בשומע תפלה דכתיב

באליהו (מלכים א' י"ח) ענני ה' ענני והייתו תפלה. רש"י: על הששית כו'. מי שענה את יונה ממעי הדגה מעין ממעמקים קראתיך ה' ואותם הענה בעת צרה שכ"כ (יונה ב') קראתי מצרה לי. רש"י: על השביעית כו' מי שענה את דוד כו'. כתב הר"ב ואע"ג דיונה בתר דוד ושלמה היה. גמרא. ופירש"י דהוה בימי אליהו בסדר עולם. ע"כ. ואליהו לא פריך אע"ג דבימי אחאב היה מעשה דהר הכרמל משום דאמריכן דאליהו זהו פנחס. ומשום דלא כתיב בהדיא לא הקדימו לשמואל. ויש ג"כ דעות אחרות בין חז"ל דאיהו פנחס ["ומיהו כמו במתורגן יונה כך מתורגן אליהו וביתשלמי איתא הכי להדיא דמקשה אאליהו ואיונה כחדא ומתרץ

ז) במגד"ע כתוב שם ,ואין הלכה כר"י" ועי' ד"ס.

להו

יכין תפארת ישראל יכין

וחותם, הרי ו': כד) גלה לריך משמע לפעמים לכתחילה כדאמרינן [ניתין פ"ו מ'] סד"א לריך לכתחילה קמ"ל. ולפעמים משמע לשון חיוב אפילו בדיעבד, כדאמרינן [ברכות ע"ו ב'] סד"א לריך ואין לה הקנה קמ"ל. וה"א סכא ר"ל אין חיובו לומר כך, אלא חייב לומר רעב כי וכו': כה) מלכים א' ח' מפסוק ל"ה עד פמ"א. זה לומר תחת זכרונות: כו) ירמיה י"ד עד פסוק י'. זה לומר תחת שופרות: כז) כ"ל שדברי ר"י הוא, וה"ק אבל לומר חותמיהן של זכרונות ושופרות. שבפרשה שבמלכים חותם בברכת זכרונות, ובפרשה שבירמיה חותם בברכת שופרות: כח) היינו ברכת רפא נא בעניינו שמאריך בה, שכשמגיע לנתן שמך, לומר עניינו ה' עניינו וכו' עד לרפא ולוקה, וקייס לנו ה' אלהינו את הברית ואת החסד וכו' [כמו בזכרוניות של ר"ה], עד מעמך ומעירך ומנחלתך, ואח"כ לומר, מי שענה וכו': כט) ועונין אמן, ותוקעין תקיעה תרועה תקיעה, ואומרים ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' וגו', היום יבואנו וכו' אם כבנים וכו' [כמ"ש בטור תקע"ט]: ל) ר"ל בברכה ב' מרפא נא, שהוא זכרונות. אומר אתה זוכר וכו' כמו בר"ה, עד להיות להם לאלהים אני ה', ואומר מי שענה וכו': לא) בזה חותם את הזכרונות, משום דישראל היו כנשכחים במצרים כד"א שנים, ונתיאשו לגבר מהגאולה, והקב"ה התחיל עמהן באמרו זכרתי את העטוי לכם, וקייס דבריו בגאולתם, בקריעת יס סוף שהיה גמר הגאולה: לב) ועונין אמן, ותוקעין תרועה תקיעה תרועה, ויעבור וכו', כסי' כ"ט: לג) דבשלישית מתחיל בשופרות של ר"ה, אתה עלית

וכו' עד והלך בסערת תימן. ואומר, ואמר ויריעו העם ויתקעו בשופר וגו' והפול המומה וגו', ואמר וכי תבואו מלחמה על הצר וגו' ונזכרתם וגו', וזכור לנו ה' אלהינו זכותו של יהושע היום ורחם עלינו למען שמך, מי שענה וכו': לד) לכהי מסיים בזה את השופרות, משום דיהושע שענה בריתו בשופרות והמשכן היה אז בגלגל: לה) ואחר הברכה תוקע תקיעה תרועה תקיעה, ואומר ויעבור וכו', כסי' כ"ט: לו) דמתחיל מזמור ק"כ [כלעיל מ"ג], ומסיים אמת ה' אלהינו זכור לנו זכותו של שמואל הנביא ורחם עלינו וכו', מי שענה וכו': לז) דכתיב שם ויזעק שמואל אל ה'. ואותם בזה, משום שהוא מעין אל ה' בצרתי לי קראתי ויענני שהתחיל בו: לח) ותוקע תרועה תקיעה תרועה וכו' כלעיל **סי'** כ"ט: לט) דמתחיל מזמור קכ"א [כלעיל מ"ג], ומסיים, אמת ה"א זכור לנו זכותו של אליהו הנביא ורחם וכו' מי שענה וכו': מ) הוא מעין אמה עיני אל ההריס שהתחיל בה: מא) ואח"כ תוקעין תקיעה תרועה תקיעה, ויעבור וכו' כסי' כ"ט: מב) מתחיל מזמור ק"ל [כמ"ג], ומסיים אמת ה"א זכור לנו זכותו של יונה בביתך ורחם וכו' מי שענה וכו': מג) הוא מעין ממעמקים קראתיך שהתחיל בה: מד) ואחר הברכה תוקעין, תרועה תקיעה תרועה, ויעבור וכו' כסי' כ"ט: מה) מתחיל מזמור ק"ב [כמ"ג], ואמר אמת ה"א וכו' וזכור לנו זכותם של דוד ושלמה בנו עבדיך ורחם וכו' מי שענה וכו': מו) לדוד, כשהיה ג' שנים רעב בימיו. ולשלמה, כשאמר כשחיבר המקדש, רעב כי יהיה בארץ [במלכים ח' מ']: ואלה הם מעין הפתיחה שהתחיל הפלה לעני

כי

ד על הראשונה פ"ו ע"ב. גואל ישראל. ע"ז ירושלמי נדרים פ"ח ה"ה:

שנויי נוסחאות

(דבר כי יהיה בארץ). בד"ל ובכל"מ מ' ליתא; בכי"ק ובמסכי"ר כי יהיה וגו', ומלת בארץ ליתא בקרא; בכי"מ ב'.. כי יהיה שדפון ירקון ארבה חסיל כי יהיה וכ"ה במסד"פ (ומס עוד כי יצר לו כו' עד כל מחלה). חותמיהן. בד"ל ובכי"ק חותמותיהן. לעסחתנו בא הרבוי מן חותם, ולעוסחא בכי'—מן חותמת ופתי התמונות האלה מגלות בקרא בענין אחד חותסך (בראשית לח, יח). החותמת (שם שם, כה). **ד** את אברהם. בכי"מ מ' ובמסכי"ר.. אברהם אבינו. אתכם וישמע בקול צעקתכם היום. בכי"מ ב' רק בבבא זו אותנו.. צעקתנו. וכ"ה בכי"ק ופי' ד"ס; בכי"מ מ' וכ'.. קול.. ביום בכל המבה וכ"ה קול גם בכי"ק גב' הראשונות. ברוך (אתה ה'). בכי"מ כ' ליתא בכל המבה. גואל ישראל. בד"ל ובכ' האחרונה זכר הנשכחות. ובכמה גואל ישראל ואינו נכון. אבותינו, בכי"ק אבותיכם. זוכר הנשכחות. בכי"מ מ' זוכר הברית. וכן אע מסיימים בזכרונות דר"ה ועפי מה שהמפיקו מוסח הברכה בלקוטות הרמב"ן ובטור ובאלבודרסם והיא מסיימת בהאמור וזכרתי להם ברית ראשונים (וליתא כי זכר כל הנשכחות כו'). נוסחת הכי"י ישראל מאד דהוא מעין תחימה סמוך לתחימה אבל לגאמן ע"ז ע"ג הגי' גם בהכי"ו בכדפוס (ד"ס) וג"ע בזכרונות דר"ה דמסיים כי זכר כל הנשכחות והי"ל לסיים גם כן בא"י זוכר הנשכחות. במצפה כו' ושמע בקול צעקתכם היום הזה. בד"ל ליתא וכן ליתא בכל הבבות אלא כ מלבד הבשיעית. ממנה הדגה. בלשון הכתוב ויתפלל יונה וגו' ממעי הדגה; במסדע"ם ובכי"מ מ' וכ' ובמסכי"ר ובכל הראשונים במעי.. (בגי"ת בכתיב דמוכרים בלון). ועי' ד"ס. ואת שלמה. במסד"ם ובכי"מ מ' וכ' ושלמה:

לקוטים

התיבה מב"ל ובלע"ד דלא על הסת"ת ממש קאמר הרמב"ם דבמון זר מתבב מלבד דאפסר בשם האסר יתקלקל הכתב אלא כוונת הרמב"ם במ"ם ע"ג התיבה וע"ג ס"ת דבעוד שהס"ת תוך התיבה קודם שיוציאו אותו לקרות ברכות וקללות כין עומדים האסר ע"ג

הבינה

לקוטים

מלכים א' ח' מ'. ד"ס. ואת שלמה. במסד"ם ובכי"מ מ' וכ' ושלמה:

לקוטים

התיבה מב"ל ובלע"ד דלא על הסת"ת ממש קאמר הרמב"ם דבמון זר מתבב מלבד דאפסר בשם האסר יתקלקל הכתב אלא כוונת הרמב"ם במ"ם ע"ג התיבה וע"ג ס"ת דבעוד שהס"ת תוך התיבה קודם שיוציאו אותו לקרות ברכות וקללות כין עומדים האסר ע"ג

הבינה

לכו כך]: **ה** ורבי חגיה בן הרדיון. בסיכני ברייתא בגמ': ולא ענו אחריו אמן. כתב הר"ב לפי שבמקדש כו' כדאמרינן בגמרא בברכות פרק הרואה. בגמ' דפירקין איתא נמי. אלא משום דבסוף פ' הרואה הביאה הר"ב בפירוש המשנה. לכך הראה מקום גמ' ההיא: תקעו הכהנים תקעו. כתב הר"ב חזן הכנסת כו' והוא הסמש ולא ש"ל. רש"י. ועיין ריש פ"ז דיומא. ומפורש בגמ' בברייתא שהיו תוקעין תקיעה הרועה תקיעה ועיין לקמן: הריעו בני אהרן הריעו. וכן הגירסא בברייתא ג"כ ובאחרת גורס בתרוייהו בני אהרן וכן העתיק הרמב"ם ובאחרת גורס בתרוייהו הכהנים בני אהרן. ומפורש בגמרא בברייתא דהיו מריעין תרועה תקיעה תרועה. וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור את הברכות כולן וכ"כ רש"י והרמב"ם והטור והר"ן. ומ"ש הב"י סימן תקע"ו וז"ל ל"ל שהוא מפרש דאע"ג דפעם א' היה אומר תקעו ופעם אחרת היה אומר הריעו לא היה אלא לחלק כבוד לתרועה כמו לתקיעה אבל לעולם היה תר"ת ואלא כדברי הרמב"ם שכתב כו' ע"כ. לא ידעתי אמאן מהדר שכל המפרשים שהביא אין גם אחד שיובן מדבריו דלא כהרמב"ם. ובהשגות דרך אחר וזה שבמקדש לא היתה תקיעה עם התרועה ולא התרועה עם התקיעה. ואפשר שהיו שלשתן בגבולין תר"ת ע"כ. וגם זה דלא כמ"ש הב"י: לא היינו טוהגים כן אלא בשער מזרח. פי' הר"ב לא היינו טוהגים שלא לענות אמן וכפירש"י ואין הפרש בין מקדש לגבולין ההתרעות דבגבולין נמי היו תוקעים ומריעים כסדר הבנוי במשנה זו שהרי תקיעות היו בתעניות אף בגבולין כמ"ש הר"ב במשנה ד' פ"ג דר"ה. וכ"כ הר"ב בסמוך לקמן. וכתב הר"ן ויש לתמוה דא"כ למה הוזכר זה בתעניות בלבד והלא בכל השנה כולה היה אפשר ג"כ להם לחלוק בכך וזו לא אמרה אדם מעולם שלא יהו עונין אמן בגבולין. אבל היותר מחוור בזה שההפרש שבין מקדש לגבולין הוא שבגבולין היו אומרים מי שענה ואח"כ היו חותמין הברכה ואחר התחימות היו עונין אחריהן אמן ותוקעים. ובמקדש ע"י שעונין בשכמל"ו על כל הברכות אם היו תוקעין אח"כ היתה התקיעה של בשכמל"ו שהוא בעין ברכה בפני עצמה. ואנו רוצים לסמוך התקיעה לתפלת התענית שהיה מי שענה. ולפיכך חותמין הברכה קודם שיאמרו מי שענה ועונין אחריה בשכמל"ו ואחר כך חזן הכנסת אומר תקעו כו'. ומתחיל ש"ץ ואומר מי שענה כו' עד ביום הזה ותוקעים וכן בכולם. לו אפשר שאף קודם החתימה היו אומרים מי שענה. אלא שלאחר החתימה ג"כ היו חוזרין ואומרין מי שענה וכו' ומעשיהם של רבי אלעזר ורבי חגיה בן תרדיון היה שהנהיגו כן בגבולין לומר מי שענה אחר חתימת הברכות ולא היו צריכין לכך מפני שאין אמן מפסיק בין ברכה לתקיעה עכ"ל ואני שמעתי ולא אבין דלדבריו לא היה המעות אלא במי שענה שאמרו אחר החתימות ולא ידעו שאין באמן הפסק דש"מ דאמן היו עונין ולא בשכמל"ו ומפורש שגלה משנתינו ולא ענו אחריו אמן. ואם יאמר דגם בזה מעו הדרה תמיהתו שעל דברי רש"י לפירושו נמי ועוד דא"כ בתרתי טעו וזה אינו במשמע דבריו. שלכך איצא למימר שהמחוור כדעת הרמב"ם בפ"ד מהלכות תענית שעל עניית ברוך שם ועל התקיעות אמרו שלא היו עוהגין כן אלא בשער המזרח. וזהו במשמע המשנה כיון שבסדר המשנה הקודמת לא אמרו בסדר ההתרעות כלום וגם הזכירו במשנה זו שלא היו עונין אמן. ולענין תמיהת הר"ן למה הוזכר זה בתענית בלבד י"ל דבתענית שמשונה בכ"ד ברכות ותקיעות היו סוברים לנהוג כן בכל מקום אף בגבולין ככל המנהג שהוא במקדש בין בעניית ברוך שם. בין בתקיעות. ולענין התקיעות דבתעניות שבגבולין כתב הרמב"ם שאחר גמר התפלה על הסדר היו תוקעין: בשער המזרח ובהר הבית. כתב הר"ב שער המזרח של הר הבית וכו' ורש"י כתב בגמרא פ"ג דר"ה דף כ"ז וז"ל בשערי מזרח ובהר הבית חדא מלתא היא בשער מזרח בהר הבית וכתב עוד וי"א בשערי מזרח בע"כ ע"כ. וכ"פ הרמב"ם שער מזרח של הר הבית ושער המזרח של עזרה אבל בחבורו כתב היו

מתכנסים

ה מעשה ביטי. פ"ו פ"ב. וכשבא דבר. מיי' פ"ל מס' פסנים פ"ו י"ו טור ומ"ח פימן תקע"ט:

שנויי נוסחאות

ה ר' חלפתא ור' חנניה בן תרדיון. בכי"מ מ' ר' חילפתא בצפורי ובימי ר' חנינא ב"ת בסיכני. ועיין רש"י וכ"כ בצפורי גם בריקפ"א וכ"ה בסיכני גם בגליון כי"מ כ' וכ"ה.. ובימי.. גם במדל"פ וככי"ק ובמסכי"ר וכ"ה ר' חנינא גם בכי"מ כ' ועי' ד"ס; במכ"ב ד' קרלקא בעשות ר' חלפתא בן חנניא בן תרדיון. וגמר את הברכה (בולה) במדנו"פ וגמר את כל הברכות. וליתא וכ"ה בר"ף כ"י (וסס.. הברכות כולן) ועי' רש"י; בכי"ק ובמסכי"ר וגמר את כל הברכה וליתא. ועיין בפי' רבינו גרשום בגמרא ובגבו"פ ובד"ס; בכי"מ מ' וביאמר.. וכ"ה בר"ג ובריטב"א. ולא ענו אחריו אמן. בד"ג ובכי"מ כ' ובמסכי"ר ועיי.. ועיין בריטב"א ובד"ס. תקעו הכהנים תקעו. במכ"ב.. ותקעו ועי"ד"ס. אברהם(אבינו) במדנו"פ ובכי"ק ובמסכי"ר ליתא. ועי' לעיל; בכי"מ מ' ליתא מן אבינו עד הריעו. את אבותינו. במדנו"פ.. אבותיכם וכ"ה במסכי"ר, חולם במשנה סקודמת גם בהם אבותינו; חולם הרב בעל ד"ס שאומר כאן, ומסת הדפוס הוא הנכון דמ"ש לא אמר נמי אברהם אביכם", שכת בנגע כי שם ליתא למלת אבינו אלא; בכי"מ מ' לאבותינו. היום הזה. בכי"מ מ'.. הזה וכן על כל ברכה וברכה וכ"ה בר"ף וכ"ה בגמ' ט"ז ע"ב וכן הגיה הב"ח. דבר. הב"ח הגיה הדבר. אצל חכמים. בכי"מ מ' וכי לפני חכמים ועי' בגמ'. אמרו לא היינו. בכי"ק ובמסכי"ר.. לא היו וכ"ה בכי מ מ' וג' וכ"ה במדנו"פ (וגם בעשות אמרו לו לא..). בשער המזרח ובהר הבית. במסכי"ר ליתא וכן ליתא במדל"פ (וגם בשערי מזרח כמו שהוא בכי"מ כ') וכן ליתא במדל"פ (וגם בשערי המזרח) וכן ליתא בכי"ק (וגם שם בשערי המזרח) וע' מי"ע:

רקומים

בתיבה ובזה הוי ע"ג בתיבה ע"ג. בס"מ ומ"ש לפוס בבמת דמתני' ובס"ם דהא ודאי הכי מסתבר דבעוד בס"מ בתוכו הוי מוחיס אבסר לעורר הלבבות יותר חם ודאי יש להוכיח מדר"ז ג"כ: (ש"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

כי יעטוף שיחלוש בדעב: מז) ועונין אמן ותוקעין תר"ת וכו' כסי' כ"ע. ואח"כ אמר רפאינו ר' וסי' ונומר תפלת י"ח. ולרמב"ם אחר גמר התפלה תוקעין בחלוקות. ואע"ג דיומא בתר דוד ושלמה הוה, הקדימוהו כדי לסיים כל הברכות עם מרחם על הארץ בה"א ידיעה דהיינו ה"י, ובהא שייכי דוד ושלמה טפי, דבימיהם היה הלחת ארץ ישראל: מח) בלפורי היה: מט) בסיכני היה: נ) של רחם נא, אחר שאמר ענו בהוכה, כסי' כ"ח: נא) רק בשכמל"ו. ואח"כ אמר הסמש, הקעו הכהנים וכו': נב) ואין תוקעין עדיין, רק אומר הש"ץ מי שענה וכו': נג) ותוקעין תר"ת, ואח"כ אומר הש"ץ זכרונות ונמר הברכה, כלעיל, רק שלא ענו אמן רק בשכמל"ו. ואמר הסמש הריעו וכו' ואח"כ אמר שופרות וכו': נד) ולא תקעו עדיין רק אומר הש"ץ מי שענה וכו': נה) ואז תוקעים תרועה תקיעה תרועה. [דאע"ג דכל תרועה צריכה תקיעה לפניה ולאחריה [כרי"ס ל"ד א']. הרי היה תקיעה לפניה בברכה שלפניה, דסברכה אפילו כרי"ס אינו הפסק, דהרי שמע ע' תקיעות ביום ילא, רק שלא יפסיק קול אחר בתחיים [רי"ה שם]. ואפ"ג דבכה"ג כרי"ה אינן מלערפות, דמשם בשניה בשתים אין בידו אלא א' [כרי"ס ל"ד א']. היינו רק כרי"ה דחייבה רחמנא כג' תרועות [כרי"ס ל"ד א']. אבל בתעניות דרק תרועה א' חייבה רחמנא להכי לא דייקינן כולי האי]. וכן בכל ברכה וברכה ענו הלבור בשכמל"ו. וקודם התקיעות אמר הש"ץ מי שענה: נו) כנגד שער מזרח, וכפי הנראה שם היתה להם הבית

הכונסת

דבעני למחתם בסוף הברכות ברוך המרחם על הארץ. ודוד ושלמה בנו הם שהתפללו על ארץ ישראל דוד ויהי רעב בימי דוד כו' (שמואל ב' כ"ח) ושלמה רעב כי יהיה בארץ (מלכים א' ח'): **ה** בימי רבי חלפתא. בלפורי היה: ולא ענו אחריו אמן גרסינן. לפי שבמקדש לא היו עונין אמן אחר כל ברכה אלא בשכמל"ו כדאמרינן בגמרא בברכות פרק הרואה. ואלו לא במקדש היו ועכו כדרך שעושים במקדש: תקעו בני אהרן תקעו. חזן הכנסת אומר להם כך על כל ברכה וברכה: לא היינו נוהגין כן: שלא לענות אמן אלא בשכמל"ו: אלא בשערי המזרח. שער מזרח של הר הבית ושער המזרח של עזרה לפי שהיו מזכירין שם המפורש בתחימת הברכה ולא סגי בעניית אמן. ואין לומר לא היו נוהגין לתקוע אלא במקדש דודאי תוקעין בגבולין

צעקתכם היום הזה. ברוך אתה ה' המרחם על הארץ(מח): **ה** מעשה בימי ר' חלפתא(מט) ור' חנניה בן תרדיון(נ) שעבר אחד לפני התיבה. וגמר את הברכה כולה(נא). ולא ענו אחריו אמן(נב). תקעו הכהנים תקעו(נג). מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה. הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה(נד). הריעו בני אהרן הריעו(נה) מי שענה את אבותינו על ים סוף. הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה(נו) וכשבא דבר אצל חכמים. אמרו לא היינו נוהגין כן אלא בשער מזרח. ובהר הבית(נז):

בגבולין כדמוכח בהך מסכתא ובר"ה. והלכה כחכמים: ן אנשי משמר. כ"ד משמרות כהונה היו. כל משמר עובד בשבת שלו: אנשי בית אב. המשמר מתחלק לשבעה בתי אבות כמנין ימות השבוע כל אחד עובד יומו: מתענין ולא משלימין. שתעניות הראשונות אינן חמורין כ"כ. ולפיכך אין משלימין שאם הכבד העבודה על אנשי בית אב שהיו עובדין אותו היום יבואו אלו לסייעם ויהא בהן כח לעבוד: ן אנשי משמר מותרים לשתות יין. לאו גזי תעניתא קא אלא איידי דאיירי בבני משמר מייתי לה הכא: בלילות. שאין לאוסר שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב בלילה ויצטרכו אלו לבא לסייעם: לא ביום ולא בלילה. לפי שהיו צריכין להעלות כל הלילה אבריס ופדרים שפקעו מעל המזבח: אנשי מעמד. הם ישראלים הקבועים בירושלי' ועומדים על קרבן אחיהם ומתפללין שיהא מקובל ברצון ועומדים שם בשעת העבודה שלוחים מכל ישראל דהיינו קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על נביו והכתוב אומר (במדבר כ"ח) תשמרו להקריב לי במועדו. ישראל מצוה שיעמדו על הכהנים בשעת עבודה: אסורים לספר ולכבס. משנכנסו למשמרתם כל אותה שבת כדי שיספרו קודם לכן ולא יכנסו למשמרתן כשהן מגולים: ובחמישי. שבאותן משמרתן מותרים שדרך [רוב] בני אדם לספר בחמישי ואין ממתינין לספר בע"ש מפני הטורח: ה כל הכתוב במגילת תענית. ימים שנעשו בהם נסים לישראל בבית בני וקבעו י"ט אין יומא דלא להתענאה בהון בלבד. ואין יומא דחמירי מפי דלא למספד בהון. ואותן שהן חמורים ואסורים בהספד לפניו אסור בהספד. דלמא אתי למעבד הכי ביו"ט גופיה. לאחריו מותר דכיון דעבר יו"ט לא חיישינן. ואלו קיי"ל דבטלה מגילה תענית וכל אותן הימים הכתובים שם דלא להתענאה ודלא למספד כולן מותרין בהספד ותענית. אותן מחמוכה ופורים שאסורין בהספד ותענית וימים שלפניהם ואחריהם אסורים: ט שלא להפקיע את השערים. כשרואין

ן אנשי משמר. כ"ד משמרות כהונה היו. כל משמר עובד בשבת שלו: אנשי בית אב. המשמר מתחלק לשבעה בתי אבות כמנין ימות השבוע כל אחד עובד יומו: מתענין ולא משלימין. שתעניות הראשונות אינן חמורין כ"כ. ולפיכך אין משלימין שאם הכבד העבודה על אנשי בית אב שהיו עובדין אותו היום יבואו אלו לסייעם ויהא בהן כח לעבוד: ן אנשי משמר מותרים לשתות יין. לאו גזי תעניתא קא אלא איידי דאיירי בבני משמר מייתי לה הכא: בלילות. שאין לאוסר שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב בלילה ויצטרכו אלו לבא לסייעם: לא ביום ולא בלילה. לפי שהיו צריכין להעלות כל הלילה אבריס ופדרים שפקעו מעל המזבח: אנשי מעמד. הם ישראלים הקבועים בירושלי' ועומדים על קרבן אחיהם ומתפללין שיהא מקובל ברצון ועומדים שם בשעת העבודה שלוחים מכל ישראל דהיינו קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על נביו והכתוב אומר (במדבר כ"ח) תשמרו להקריב לי במועדו. ישראל מצוה שיעמדו על הכהנים בשעת עבודה: אסורים לספר ולכבס. משנכנסו למשמרתם כל אותה שבת כדי שיספרו קודם לכן ולא יכנסו למשמרתן כשהן מגולים: ובחמישי. שבאותן משמרתן מותרים שדרך [רוב] בני אדם לספר בחמישי ואין ממתינין לספר בע"ש מפני הטורח: ה כל הכתוב במגילת תענית. ימים שנעשו בהם נסים לישראל בבית בני וקבעו י"ט אין יומא דלא להתענאה בהון בלבד. ואין יומא דחמירי מפי דלא למספד בהון. ואותן שהן חמורים ואסורים בהספד לפניו אסור בהספד. דלמא אתי למעבד הכי ביו"ט גופיה. לאחריו מותר דכיון דעבר יו"ט לא חיישינן. ואלו קיי"ל דבטלה מגילה תענית וכל אותן הימים הכתובים שם דלא להתענאה ודלא למספד כולן מותרין בהספד ותענית. אותן מחמוכה ופורים שאסורין בהספד ותענית וימים שלפניהם ואחריהם אסורים: ט שלא להפקיע את השערים. כשרואין

ן ג' תעניות הראשונות[נז]. אנשי משמר[נח] מתענין ולא משלימין. ואנשי בית אב. לא היו מתענין כללו[נט]. שלש שניות[ס]. אנשי משמר מתענין ומשלימין[סא]. ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין. שבע אחרונות אלו ואלו מתענין ומשלימין דברי רבי יהושע. וחכמים אומרים שלש תעניות הראשונות. אלו ואלו לא היו מתענין כלל. שלש שניות אנשי משמר מתענין ולא משלימין ואנשי בית אב לא היו מתענין כלל. שבע אחרונות אנשי משמר מתענין ומשלימין ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין: ן אנשי משמר[סב] מותרים לשתות יין בלילות[סג] אבל לא בימים. ואנשי בית אב לא ביום ולא בלילה[סד]. אנשי משמר ואנשי מעמד[סה]. אסורין מלספר ומלכבס[סו]. ובחמישי[סז] מותרין מפני כבוד השבת[סח]: ה כל הכתוב במגילת תענית[סט] דלא למספד. לפניו[ע] אסור. לאחריו מותר. רבי יוסי אומר לפניו ולאחריו אסור. דלא להתענאה בהון. לפניו ולאחריו מותר. ר"יוסי אומר לפניו אסור. לאחריו מותר: ט אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה בחמישי. שלא להפקיע השערים[עא]. אלא ג' תעניות ומראה דבמקום שבעלי חטאות נכרים הם מיירי דאלת"ה הא איכא נמי בכלל הצבור המתענים ויודעים שבשביל התענית קוים. ואין נראה כן מדברי המגיד פ"א מהלכות תענית שהביא

ן שלש תעניות. פ"ר פ"ב. אנשי משמר. י"ב פ"א: שלש תעניות. פי"ר שם פ"ב ע"ב. שלש שניות. פי"ר שם ה"ב: שבע אחרונות. פי"ר שם ה"א: ן אנשי משמר כו' ואנשי בית אב. פ"ר פ"ב פי"ר פ"ל מה: ביתם מקדם פ"ש: אנשי משמר ואנשי מעמד. פי"ר ר"ל פ"ל ירושלמי פי"ר פ"ב ה"ל מ"ר שם הל' י"ב ופ"ו מה: כלי המקדש הל' י"ל: ובחמישי מותרין. כ"פ פ"ב: ה כל הכתוב כ"ו פ"ב: מן אין גוזרין. פי"ר פ"ב מ"ל פ"ל מי"ל מה' תענית פ"ה מש"ש מ"ש מי"ר המקדש מ"ל:

שנויי נוסחאות

ן הראשונות. בכי"מ מ' וב' ראשונות וכן בס וק. ולא משלימין. בכי"מ מ' ולא היו. ואנשי ב"א. במשנו"פ ובכי"ק ובכי"מ מ' וב' אנשי.. וכ"ה בהם בכל הסמנים. (בכל"). במשנו"פ ובכי"ק ובכי"מ מ' וב' ובמסני"ר ליתא וכן בסמוך. שלש שניות. בכי"ק.. השניות; בכי"מ מ' שלש תעניות.. שבע אחרונות בד"ב.. האחרונות וכ"ה בכי"ק (ובס ושבע). רבי יהושע. בכי"מ מ"ר מאיר. מן אלו.. עד וגם שניות ליתא בכי"ק בס"ס. שלש שניות. בכי"מ מ' אמצעיות. משמר בכי"מ מ' משמר היו. שבע אחרונות. בכי"ק ושבע האחרונות. וכ"ה ושבע גם במסני"ר וכ"ה.. האחרונות גם בד"ב. ן (יין). בכי"ק ליתא בע"ם. אבל (לא בימים ו) אנשי. בכי"מ מ' ליתא וכ"ה אנשי בד"ב ובכי"ק. מלכפר ומלכבס. בכי"מ מ' וב' לספר ולכבס וכ"ה בדב"ב: ה במגלת (תענית). בד"ב ובכי"ק ובכי"מ ב' ומסני"ר במגלה וליתא. דלא לספד. בכי"ק ומסני"ר דר' לא.. וכן בסמוך וכן הוא. לאחריו מותר. בד"ב ובכי"ק ובכי"מ מ' ולאחריו. לפניו ולאחריו אסור. בכי"ק בין לפניו בין לאחריו.. וכ"ה בכי"מ מ' וב' (ובס ובין לאחריו..) (בהון). בכי"ק ומסני"ר ליתא. לפניו ולאחריו מותר. בכי"מ מ' וב' בין לפניו בין לאחריו.. וכ"ה בכי"ק (ובס.. ובין לאחריו..). לאחריו מותר. במסני"ר ולאחריו: ט אין גוזרין (תענית על הצבור) בתחלה. במסב"ב ב' פיזון ליתא: בכי"ק.. בתחלה. להפקיע השערים. במשנו"פ ובכי"מ מ' וב' ומסני"ר.. את השערים וכ"ה בדב"ב ובכי"ק (ובס להבקיע).

תוספת חדשים

פ"ב ה הר"ב ד"ה כל הכתוב כו' ואלו קיי"ל דבטלה מגילת תענית כו' אותן מחמוכה ופורים כו' עכ"ל. וכן פסק בס"ע סי' הקע"ג

יכין תפארת ישראל יכין

הכנסת שנזכרה ביומא רס"ז. לפי שבמקדש לעולם לא עמו אמן רק בשבמל"ו, דשם כל המברך ברכה מזכיר לא שם המפורש. ומה"ע נופיה אמרו מי שעניה קודם התקיעות, משום דבשבמל"ו הוא שבת בפני עצמו, והיו שייכים התקיעות לבשבמל"ו, ולא למי שעניה, להכי אמרו מי שעניה מיד קודם התקיעות, כדי להסמיך התקיעות למי שעניה שהוא עיקר תפלת התענית. מיהו איכא ס"ל דאף בגבולין שעומן בכל יום רק אמן, אפ"ה מדמקריבין ביום זה חלבים ודמן דומנת הקרבן בביהמ"ק, ראוי לעשות זכר למקדש. גם הצריכו לומר תקעו הכהנים אף דבחל"ל אפילו זר הוקע. ולא הוזו להם חכמים [כך נ"ל פי' כל מענה זו, שלא נתפרשה לנו במפורש כראוי לפי עניותינו, מדבריהם]: נז) שנזרו ב"ד [כפ"א מ"ם]: נח) דהכהנים כולם היו נחלקים לכ"ד משמרות, כל משמר עובד בשבוע שלו, וכל משמר שוב מתחלק לו' בתי אבות לו' ימי השבוע, שבכל יום עובד בית אב אחר, ובשבת עובדים כל הבתי אבות של המשמר יחד [במגילת ק"ז ב'. ותמיהתיה להר"ב במ"ב בפ"א דתמיד, שב' סיון שבעה בתי אבות, ועמ"ש שם]: נט) שמא יחלשו בעבודתן. וגם המשמר מה"ע לא קבלו עליהן להשלים התענית, דשמא יצטרכו לסייע להבית אב, כשיתרבה עבודת היום: ס) שהמורים קלת יותר: סא) דרק אנשי מעמד בל"ז היו מתענין בשבוע שלהן [כפ"ד מ"ב]. ולא אנשי משמר: סב) אייתי דאיירי במשמרות נקט נמי הא, ולא אייתי בתענית: סג) דבלילה א"א שיצטרכו לסייעם: סד) משום שהם גם בלילה הקריבו אברי קרבנות היום שעבר: סה) שגם ישראל נחלקו לכ"ד מעמדות, מעמד לכל שבוע, ולהן ראש, שנקרא ראש המעמד. וקלת מכל מעמד דרים בירושלים, כדי שיהיו אלו הדרים מהן בירושלים שלוחי כל ישראל, לעמוד אצל הקרבת התמידין [ועי' לקמן פ"ד מ"ב וג']: סו) אותן שעומדין אצל הקרבן, אסורים לספר ולכבס בשבוע של משמרתם, כדי שיסתפרו ויכבסו בגדיהם מקודם ויכנסו נאים: סז) בשבוע שלהן: סח) ושמא לא יהיה להן פנאי בע"ש: סט) ספר הוא שנקרא כך מדמזכר שם כל היו"ש שתקנו בבית שני שלא יתענו בהם, עבור הנסים שנעשה להן אז. ובקלת מהיו"ש שם, כתוב דלא למספד, ובקלת דלא להתענאה, ומפרש הכא איזה חילוק יש בין שכתוב כך או כך. וקיי"ל דבזה"ז בטלה מגלת תענית אותן ופורים [תקע"ג]: ע) ביום שלפניו: עא) שע"ו שיקנו הכל סעודות גדולות לתענית ולשבת, יתפקע ויהבטל שער של המאכלים שהיה יוד

השתא

סדר תעניות ביצד פרק ב תענית

הראשונות שני וחמישי ושני ושלש שניות חמישי שני וחמישי. ר' יוסי אומר כשם שאין הראשונות בחמישי כך לא שניות. ולא אחרונות: אין גוזרין תענית על הצבור בראש חדש בחנוכה ובפורים. ואם התחילו(ב) אין מפסיקין דברי רבן גמליאל(ג). אמר ר' מאיר אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין מודה היה שאין משלימין. וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת:

שהבין לשון רש"י כתב שהרמב"ם לא הזכיר הטעם [ר"ל בחבורו] לפי שאפילו במקום שאין לחוש לו כגון עיר שרובה נכרים הדין כן ע"כ. הרי שמשמע דמסתמא בעיר שרובה ישראל אי"ר ואפשר שאף ע"פ שרובה ישראל מכל מקום בעלי החטויות נכרים הם. ומיהו דוחק לחלק דמתניתין סתמא תנן. ומסתמא במקום שבולה ישראל מתניא. וי"ל דחיישינן שמא בעלי החטיות לא ישימו לבם לכך שמפני התענית והשבת הם קומים. וז"ש כ' סעודות כו' כן לשון רש"י והתוספות. אבל המור סימן תקע"ב כתב ד' סעודות. ועל מ"ש א' לגיל התענית פי' הר"ן דלתע"ג דבשאר ימים קוים יותר שאוכלים ב' סעודות שאני אחת דתענית שבמה דברים שחי נפש בהם שהאדם מרבה לקנות מפני התענית ויש לחוש בהן להפקעת שערים אע"ג דלענין תבואה אין לחוש דבשאר ימים צריך פת לשתי סעודות ע"כ. ופירוש השני שכתב הר"ב שלא יאמרו אם לא שהרעב בא לא היו דוחקים כו' כ"כ הרמב"ם בפירושו וז"ל מפני שאומר דלת העם לולי הצורך הגדול למטר לא היו מתענים קודם השבת ע"כ. כלומר שלא היו מטילין התענית על הצבור סמוך לשבת שאין ביטלת דלת העם לקנות ב' סעודות גדולות ביחד אלא ולחי שצורך שעה היא: להפקיע מבטל שטור מדה הראשונה וממעטה. רש"י פ"ק דף י': ולא אחרונות. פי' התחלת האחרונות אין מתחילין ביום ה' אבל כך סדרן בה"ב הבה"ב. שכן סדרום הרמב"ם והטור. אע"פ שפסקו כרבי יוסי דלא כמו שכתב הרמב"ם בפירושו דאין הלכה כר' יוסי. והב"י סימן תקע"ב יישב שעמא דשאני דאתחלתא דשניות ואחרונות משום דיש הפסק זמן בין תעניות אלו לאלו. אין הטולם שוכרים שהוא בשביל התענית ושייך בו טעמא דהפקעת שערים עכ"ד. ובאמת שאין הכרע מדברי המשנה והפוסקים שיש הפסק ביניהם דהא לא תקן אלא עברו אלו ולא נעשו דמשמע מיד שעברו. ולא נעשו גוזרים כו'. אלא דסברא הוא דמסתמא ממתינין קצת ומלפין לתשועה. כ"ש למנהג שכתב בית יוסף סימן תק"ן בשם הרד"א להכריז הצומות בשבת אשר מנהג קדוש הוא בימי חכמי המשנה אם כן כשבלו להו ג' דאשונות היו צריכין להמתין עד השבת שהוא יום כנופיא כדי להכריז השניות. וכן כשבלו גם המה אבל השבעה הוכרזו בפעם אחת ואין ביניהם הפסק: **ר' בראש חודש.** כתב רש"י דאקרי מועד כמו שכתבתי בס"ד במשנה ד' פ"ק דשבועות. ובחנוכה ובפורים עיין לעיל במשנה ח': **ואם התחילו אין מפסיקין.** כתב רש"י ואם התחילו כו' ונכנס בהן ראש חודש אין מפסיקין דאף על גב דאקרי מועד לא כתיב יום משתה ושמחה. ע"כ. אבל פורים [הע"ג] דכתיב ביה יום משתה ושמחה כיון דלא אקרי מועד לא חשבינן ליה אע"ג דאקרי י"ע לא זהו לשון מועד שנקראים הכועדות בתורה:

כשם שאין ב"י שם פ"ג ה"ג הגה' ס' שע"ש שם ס' מקפ"ס סעיף ג"ד: ר' אין גוזרין. ל' פ"ב מיומן ח"ל מ"ח. ב

שנויי נוסחאות

ו(שלש) שניות. במשנה"פ ובכי"ק שלש.. ; בכי"מ כ' ליתא. כך לא שניות ולא אחרונות. בכי"ק.. השניות.. האחרונות: ר' (על הצבור). בד"ל ובכי"ק ובמשכי"ל ליתא. בראש חדש. במקומות הכל בראשי חדשים וכ"ה ברש"י. בחנוכה. בד"ל ובכי"ק ובחנוכה. אין מפסיקין דברי ר"ג. בכי"מ כ' מפסיקין דברי ר' רבן גמליאל אומר אין מפסיקין והוא ע"ס ועי' ד"ס. אין מפסיקין מודה היה. בכי"מ כ' אם התחילו אין מפסיקין.. ; במשכי"ל.. מודה הוא. בערב שבת. בכי"ק ערב.. ; בכי"מ כ' בעעות בשבת:

תוספת חדשים

ר' במשנה אין גוזרין כו' פסק בס"ע ס' תקע"ב סעיף כ':

לקוטים

מ חי"ט ד"ה שלא וכו' וי"ל וכו' כ' הרמ"ן תירון זה שובכו מהוכו כי אין לאסור בלא יתנו אלא נגם התענית והם ברוויים בו וכן הקשה ג"כ הב"ד ויש ליישב דהתי"ע לא קאמר שלא יתנו אלו נגם התענית אלא שמא לא יתנו נגם שמפני התענית והשבת מרבים לקנות דאולי הם אינם רגילים להרבות בסעודה אחר התענית בדברים שהי נפש תלויים בהם שהם בריאים והתענית כאין בעיניהם. ולמ"ש התי"ע לעיל לפרש דבחטויים נכרים אייבי כתב הב"ד דא"ל לומר כן דהא מסיים רש"י אבל כשהתחילו להתענות בשני יודעים שאינו אלא מפני התענית וזה לא שייך אלא בישראל ע"כ וכא נמי ג"כ דאפשר שמתפרסם הדבר ביום שאחר התענית דהבדך תברא לית ליה וזה פשוט. ו' במשנתוכן ת"ב כו' הכא שכיחא רווחה לכסומי עמא לרבותא הדא מהרבי לו לומר דאפי' ת"ב דתמיר טפי דסוכלא כו' הלכות אפ"ה מקלי ביה ותו י"ל דאע"ג דביום שמתענה דהייט ע"ס אין בו קדושה כלל אלא משום שלא יכנס לשבת וכו' דסד"א דבשבת לא מצנמי' כיון דעוד מעט יאכל כלה ומדי ויכנד אז השבת בכל לאנו קמ"ל דאע"פ מעט יכול להפליס: (ס"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

בשבת, מרחמעטו המאכלים אצל החנוונים בעיר. [ול"מ נ"ל דלהפקיע, הוא מלשון ממעוט על הפקיע [מקלים פ"ס], וה"נ ר"ל לבטל שער של המאכלים, וכן אומרים בל"א [אויפשלאגען]. ותמהני הרמב"ם שכ' שבבת הפקעת השער, יהיה פ"י שיסכרו התגוונים לאכלי גזרו ב"ד תענית סמוך לשבת מדים אורך גדול למטר. וקי"ל א"כ כשגוזרין תענית על שאר ארם, למה אין גוזרין תחלה כה'. ודוחק לומר שיעשו התגוונים שמתענים מפני אורך הגשמים]. ולדיון אין לחוש לכך [מג"א תקע"ב]: עב) אם התחילו להתענות יום א' או יומים מקודם ופגע א' מהם תוך הימים שנגזרו להתענות: עג) והכי קיי"ל. ואמן מוהגין להתענות יום אחר המתיו [תקע"ב]. ויחיד שנדר להתענות בה"ב בכל השנה, ופגע ר"ה, ח"ל התרה אבל בנדר על מנין ימים, ופגע ר"ח, יתיר נדרו. ובא"א להתיר, יתענה, ויתיב תענית להעניתו [תק"פ]. אבל בשירע ברית מילה בעשי"ת אז בב' ה' וב' שמתענין אחר יו"ט, אף שענה אמן אחר הש"ץ, א"ל התרה, דמדנהגו בכה"ג שלא להתענות, כו"ל כהתנה בפירוש. אמנם בקבל בפירוש במנהג להתענות אחר, צריך התרה. וכן הדין ביא"ל כה"ג [תקפ"ת]:

הלכתא גבירתא. כללא דפרק ב'

פרק ב כ"א ב', ג', ד', ה', בו' תעניות אחרונות מוציאין התיבה לרחובה של עיר בלעיל פ"א ובאין יכולין ברחוב מפני עכו"ם יתפללו בבית אחר וכל העם מתקבצים ומתכסים בשקים למעלה על בגדיהם ונותנין אפר של דבר שנשרף [לאפוקי עפר] על גבי התיבה ועל גבי הס"ת להגדיל הבכיה ולהכניע לבם וא' מהעם נוטל אפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב"ד בסקום הנחת תפילין שיכלפו וישובו וכל אחר ואחר נוטל ונותן בראשו. ואחר כך מעמידין ביניהם זקן וחכם והם יושבים ובשאין שם זקן חכם מעמידין חכם ובאין זקן ולא חכם מעמידין אדם של צורה ואומר לפניהם דברים שכובשין ומעוררין הלב כמפורש במ"א ואחר שגומר זה עומדים בתפלה מעמידים לש"ץ או דורש זה בראוי לכך ואם לא איש אחר זקן ובלבד שיהא רגיל בתפלה ובקריאת תנ"ך ומטופל בבנים רצני ויש לו עבודת שדה, ולא יהא בבניו וב"ב וכל קרוביו והנלוים אליו בעל עבירה ולא יצא שם רע עליו בילדותו ושיהיה עניו ומרוצה לעם ויש לו נעימה וקולו ערב וביש בעל מדות ואינו זקן הוא קודם. סדר התפלה ושש ברכות שהוא מוסיף ותקיעות שהוא תוקע מבוארים יפה במור א"ח סי' תקע"ט, ואחר שמתפללים נעיין בלמוש המזמור שראוי לומר בשעת עצירת גשמיהן יוצאים כל העם לבית הקברות ובוכים ומתחננים כלומר הרי אתם מתים כאלו אם לא תשובו ובאין קברי ישראל הולכין על קברי עכו"ם ומיהא בערב ראש השנה ויה"כ לפי הנוסח שלנו שאומרים בקשות צריך דוקא קברי ישראל ועי' רמג"א סס' תקנ"ם בשם כתבי האר"י ז"ל דאין לילך על הקברות רק לצורך הלוית המת ובפרט אם לא תיקן שון קרי: מ"ר ד'. בזמן בית המקדש הנ' תעניות הראשונות אנשי משמר ואנשי בית אב לא התענו כלל, וג' שניות אנשי משמר לא השלימו, ורבית אב לא התענו כלל, וז' אחרונות גם אנשי בית אב התענו אבל לא השלימו ועוד יש חילוק בין אלו לאלו, דאנשי משמר בכל שבוע שלהן מותרים בין עכ"פ בלילות דלאו זמן עבודה ואנש ב"א

ה) ברע"ב ד"ל ומתייקרין. ב) ברע"ב ד"ל אלא אם התחילו אין מפסיקין אלא כו'.

ב"א אפילו בלילה לא, ושניהם אסורים מלספר ולכבס שיכנסו למשמרתם נאים ומסופרים ומכובסים, ורק בחמישי לכבוד שבת מותר: מ"ח. קיימא לן דבפלה בזה"ז מגלת תענית חוץ מחנוכה ופורים שאסור להתענות בהם עצמם אבל לפניהם ולאחריהם. מותר, וכן בשבתות וימים טובים ור"ח, ואף על פי שמי שיש לו נשואין בחנוכה אינו מתענה ביום החופה, בניסן מתענה ואפילו בר"ח שהוא אחד מהימים שמתענים בהם בא"ח ס"ם תק"ם, ולענין כ"ח בכסלו יש פלוגתא בין ב"ח לטנ"א עסמי' תקע"ג. מ"ט. אין נוהגין תענית על הציבור בחמישי שלא לייקר השער של מאכלים מפני הקונים לסעודה שאחר תענית ולשבת ואפי' בעיר שרובה עכו"ם שאין לחוש לכך [ומיהו במדינות אלו דלא שכיחי מפקעי ומיקרי שער מותר לגזור תענית בה"ז] ואין גוזרין תענית על הצבור בראש חודש או חנוכה או פורים או חה"ם, ובהתחילו להתענות על הצרה ל"ע אפילו יום א' ופגע בהם יום מאלו מתענין ומשליטין היום בתענית נוהאירנא נוהגין להפסיק ודוחין התענית למחר], ודין יחיד שנדר להתענות בח"ב ופגע ר"ח וכן יאצ"ט עי' ס"ם בתי"ש:

ר"ע מברטנורה **סדר תעניות אלו פרק ג תענית** תוספת יום טוב ציונים

פרק ג **א סדר** תעניות האלו, האמורין בפרקין דלעיל אינו אלא ברביעה ראשונה. אם עברו שלשה זמנין של רביעה של יורה שהם ג' במרחשון ז' וי"ז. ולא ירדו גשמים. אז היו מתענין ימידים. ואח"כ מתענין הלבור י"ג תעניות על הסדר שאמר: אבל. ירדו גשמים בעתן ונמחו הזרעים ונשתנו למו תחת תנה ילא חות תחת שעורה באשה לו שעי אחר: מתריעין עליהם מיד. בתעניות ראשונות. שכל חומר האמור בתעניות האחרונות נוהגין מיד בראשונות: בין גשם לגשם. בין רביעה ראשונה לשניה: מכת בצורת. סימן בצורת הוא: **ב** ירדו לצמחים ולא לאילן. כגון שירדו בעתן. שזה יפה לצמחים ולעשבים ואינו מועיל לאילנות: לאילן ולא לצמחים. שירדו בזמן: לבורות שיחין ומערות. שמכניסין בהן מים לשתות: **ג** וכל סביבותיה מתענות. שאותה מקום המגיעה לידי בצורת היא זו. הר"ן: **ב** אבל לא לבורות כו'. משכחת לה דירדו בעתן ובזמן וטובא לא אתיא. גמרא: לבורות שיחין ומערות. מפורשין במשנה ה' פ"ה דב"ק: מתריעין עליהן מיד. כדמפרש בברייתא בגמרא על האילנות בפרוס הפסח משום דהויא שעתא מלבלבי אילני. וכל שלא ירדו להם הגשמים הצריכים להם שוב אין מועילין טפיהן כהוגן אפי' ירדו להם גשמים לאחר כך. וכן כשירדו לאילן ולא לצמחין כיון שכבר ירד מטר ולא יהיה כפי מה שצריך לזרעים הדבר מרלה שהרביעה הצריכה לזריעה תתאחר הרבה אז לא תבא כלל. ולפיכך מתריעין עליהן מיד. וכן כשהגיע בפרוס החג כדאיתא בגמרא ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות וכו' והרי זה דבר שאינו כובל מהון. שהרי הן מסוכנים שלא יאותו בצמא ולפיכך מתענין ומתריעין מיד. הר"ן בשינוי מעט. והו בגמרא אם אין להם מים לשתות מתריעין עליהן מיד: **ג** וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים. בהא היינו טעמא שאותה העיר מתרעת מיד ואינה מוהגת סדר התעניות האמורות ברביעה ראשונה אע"פ שאין ארחה [אלא] עצירת גשמים. לפי שהדבר מרלה בעצמו שזה בא עליהם בגזירתו של הקב"ה ולא במנהגו של עולם. ולפיכך ראוי שיתענו ויתריעו מיד ומש"ה מייתי קרא דכתיב והמטרתי על עיר אחת וגו': הר"ן. ועיין עוד לקמן: מתענה ומתרעת. אע"ג דסתם מתרעת משמע תרוייהו תנן מתענה ומתרעת מנוס דבעי לאפלוגי ר"ע בסיפא. תוספות: וכל סביבותיה. לשון המגיד סביבות אותה הפרכיה. ע"כ. כלומר סביבות הוא מה שבאותה הפרכיה ומש זה נזכר בברייתא דמתריעין על האילנות וכו' ועל כולן אין מתריעין עליהן אלא בהפרכיה שלהן ופירש"י באותו מלכות שכלו מש [מי] בורות שיחין ומערות ע"כ. וכתב הב"י בסי' תקע"ה דלרש"י הא דתנן סביבותיה מתענות כו' בשלא ירדו עליה גשמים כלל היא דאילו ירדו לצמחים ולא לאילנות אין סביבותיה מתענות ולא מתריעות. עכ"ל. ומצא דלרש"י סביבותיה פירוש מה שסביב ההפרכיה. והר"ן מפרש דהאי ועל כולן קאי אפילו על מכה מהלכת כדלקמן. והטעם לפי שאפילו במהלכת אין לחוש על יותר מכן. וכך בטויה בתוספתא מתריעין על הגובאי וכו' על החרב וכו' ועל כולן וכו'. וע"פ אותה תוספתא מפרש דכל ארץ ישראל מה שהחזיקו עולי מצרים

אע"פ

פרק ג א צמחים שאינו מתריעין עליהם מיד. לפי שאינו דבר שסובל מתון דבשלמא כשהגשמים מאחרין לירד אפשר להמתין שאם ירדו לאחר מכן יהיו פירות הצנה כתיקנן ולפיכך גוזרין תעניות במהון על הסדר. אבל לצמחים שאינו אם לא יתוקנו במהרה יופסדו לגמרי. וכן כשפסקו גשמים וכו' הרי הצמחים נפסדים במהרה ואין מתון לדבר ומהאי טעמא שינו דוקא הכא אבל יבשו לא כדאיתא בגמרא לפי שאין להם תקנה כשיבשו אלא לזרוע בתחלה לפיכך הרי הם כאילו לא ירדו עליהם גשמים כלל ולפיכך מתענין כפי הסדר. הר"ן: מפני שהיא מכת בצורת. אע"פ שמכת בצורת קלה ממכת רעב כדתנן במשנה ח' פ"ה דתענית רעב של בצורת בא מקצתן רעבים ומקצתן שבעים. אפ"ה הכא הכי קאמר דאע"פ שירדו גשמים ולפיכך אפשר שלא יהיה רעב אעפ"כ כיון שפסקו הגשמים מ' יום לפחות

פרק ג א סדר תעניות אלו האמורא). ברביעה ראשונה). אבל צמחים ששנו). מתריעין עליהם מידי). וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם ארבעים יום מתריעין עליהם מיד מפני שהיא מכת בצורתה): **ב** ירדו לצמדון. אבל לא ירדו לאילן). לאילן ולא לצמחים). לזה ולזה. אבל לא לבורות לשיחין ולמערות). מתריעין עליהן מיד: **ג** וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים. דכתיב (עמוס ד') והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת תמטר וגומר. אותה העיר מתענה ומתרעת) וכל סביבותיה

מכה המגיעה לידי בצורת היא זו. הר"ן: **ב** אבל לא לבורות כו'. משכחת לה דירדו בעתן ובזמן וטובא לא אתיא. גמרא: לבורות שיחין ומערות. מפורשין במשנה ה' פ"ה דב"ק: מתריעין עליהן מיד. כדמפרש בברייתא בגמרא על האילנות בפרוס הפסח משום דהויא שעתא מלבלבי אילני. וכל שלא ירדו להם הגשמים הצריכים להם שוב אין מועילין טפיהן כהוגן אפי' ירדו להם גשמים לאחר כך. וכן כשירדו לאילן ולא לצמחין כיון שכבר ירד מטר ולא יהיה כפי מה שצריך לזרעים הדבר מרלה שהרביעה הצריכה לזריעה תתאחר הרבה אז לא תבא כלל. ולפיכך מתריעין עליהן מיד. וכן כשהגיע בפרוס החג כדאיתא בגמרא ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות וכו' והרי זה דבר שאינו כובל מהון. שהרי הן מסוכנים שלא יאותו בצמא ולפיכך מתענין ומתריעין מיד. הר"ן בשינוי מעט. והו בגמרא אם אין להם מים לשתות מתריעין עליהן מיד: **ג** וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים. בהא היינו טעמא שאותה העיר מתרעת מיד ואינה מוהגת סדר התעניות האמורות ברביעה ראשונה אע"פ שאין ארחה [אלא] עצירת גשמים. לפי שהדבר מרלה בעצמו שזה בא עליהם בגזירתו של הקב"ה ולא במנהגו של עולם. ולפיכך ראוי שיתענו ויתריעו מיד ומש"ה מייתי קרא דכתיב והמטרתי על עיר אחת וגו': הר"ן. ועיין עוד לקמן: מתענה ומתרעת. אע"ג דסתם מתרעת משמע תרוייהו תנן מתענה ומתרעת מנוס דבעי לאפלוגי ר"ע בסיפא. תוספות: וכל סביבותיה. לשון המגיד סביבות אותה הפרכיה. ע"כ. כלומר סביבות הוא מה שבאותה הפרכיה ומש זה נזכר בברייתא דמתריעין על האילנות וכו' ועל כולן אין מתריעין עליהן אלא בהפרכיה שלהן ופירש"י באותו מלכות שכלו מש [מי] בורות שיחין ומערות ע"כ. וכתב הב"י בסי' תקע"ה דלרש"י הא דתנן סביבותיה מתענות כו' בשלא ירדו עליה גשמים כלל היא דאילו ירדו לצמחים ולא לאילנות אין סביבותיה מתענות ולא מתריעות. עכ"ל. ומצא דלרש"י סביבותיה פירוש מה שסביב ההפרכיה. והר"ן מפרש דהאי ועל כולן קאי אפילו על מכה מהלכת כדלקמן. והטעם לפי שאפילו במהלכת אין לחוש על יותר מכן. וכך בטויה בתוספתא מתריעין על הגובאי וכו' על החרב וכו' ועל כולן וכו'. וע"פ אותה תוספתא מפרש דכל ארץ ישראל מה שהחזיקו עולי מצרים

מתריעין

יכין **תפארת ישראל** יכין

פ"ג א) בפרק א' מ"ה ו' ז': ב) ר"ל זה דוקא שלא ירדו גשמים עד י"ז בחשון [כפ"ח מ"ד]: ג) שלמחו ונשתנו והתחילו להתקלקל: ד) בתענית הראשון, דבעצירת גשמים אין הזמן בטול, דשמא ירדו עוד. משא"כ אם יפסקו הגשמים א"ל שיתוקנו אח"כ וכן בפסקו גשמים מ' יום כבר הגרים הזרע ויתקלקל: ה) ר"ל במניעת גשמים ראשון, אין רק חשש בצורת, אבל הכא יהיה על ידי זה ודאי בצורת, דמקלקלן רעבים [כפ"ה דתכות]. והיינו אותן שבדותיהן קרקע יבשה: ו) שירדו בעתן דאז מועיל לעשבים ולא לאילנות, שמלבלבין כבר בשעתא ויתיבשו: ז) שירדו בכח דאז אינו מועיל לצמחים: ח) לשתות בהן ולכבס בהן. וכגון שירדו בעתן ובכח, ולא הרבה: ט) שהם

מתריעין

עצמו לו עפ"י הטוסתא שהיה לפניו נכתוב ונכנון דא כבר הערותי לעיל פ"א מ"ב ובעוד כמה מקומות)

פ"ג א סדר תעניות אלו. י"ח פ"ב מי' ו' פ"ג מסג' מצנים הג' פ"ג י"ז י"ח מיפ"ב מו"ח מ"מן מקפ"ה פ"ת: **ב** ירדו לצמחין. י"ח פ"ב: **ג** וכן עיר. י"ח פ"ב: אותה העיר. י"מ פ"ח שי' פ"ב מה' מפנים פ"ב שיפ"ע מי"ח כי' מקפ"ו פ"ח וקצ' י"ב:

שנויי נוסחאות

פ"ג א אלו. במשדנו"ס וכבי"מ מיוכ"ומשבי"ר ובלע"ב ד"ר האלו; בכי"ק חללו. (האמור). בכי"מ מ' האמורים וכ"ה בכת"ם; בכי"פכ"י ליתא. ראשונה. בכי"ק ובמשבי"ר הראשונה. וכן שפסקו. בכי"מ מ' וכ' וכשפסקו. (מיד). וכ"ה בכי"מ מ' וכ' ובמשבי"ר וכ"ה בכי"ף ובכת"ם; בכי"ק ובמשב"ב ובמשבי"ר ליתא וכן ליתא בד"ב ריוון וסכ"ומקה ווילגא (ומש ואומרים עליהם פגנו) ועי' ד"ם. מכת בצורת. בכי"ק מכה בצורת: **ב** אבל לאירדו לאילן. במשדנו"ס ובכי"ק ובמשבי"ר ליתא; בכי"מ מ' ולא לאילן וגם המלה אבל ליתא. ולא לצמחים. בד"ב ובכי"ק ובמשבי"ר אבל לא לצמחים. לא לבורות לשיחין ולמערות. במשדנו"ס. שיחין ומערות וכ"ה ומערות גם במשבי"ר; בכי"מ מ'.. ולשיחין ולא למערות; בכי"ק.. לא לשיחין ולא למערות וכ"ה בכי"מ ב' (ומש ולא לשיחין. לא לזה ולא לזה אלא לבורות שיחין ומערות ומגמרא (יג, ב) אלא הא דתניא לא לזה כו' מוכח שהוספה מוטעת היא אך גם שם הגיהו דתנן. אבל א"כ לא היא לומר כ"ל ליאמר רק אלא לא לזה ולא לזה אלא לבורות כו' היכי משכחת לה) (ד"ם): **ג** דכתיב. במשדנו"ס ובכי"מ מ' דכתיב; בכי"ק ובכי"מ ב' ובמשבי"ר בכתוב. (חלקה אחת תמטר וגו'). בכי"מ מ' ליתא וכן ליתא בכי"מ ב' ובכת"ם (ומש וגו') ; במשדנו"ס. תמטר וחלקה אשר לא אמטיר עליה תיבש. וכ"ה בכי"ק (ומש ליתא למלת אשר) ומש לא תמטיר בכק"ת, והטוסתא לא אמטיר במשדנו"ס נראה מיד הסופר לו הטגיה מדעת

אע"פ שעולי בבל לא החזיקו הוי בכלל הפרכיא לענין זה ע"כ. והתוס' סתמו וכתבו הפרכיא פירוש לותו מלכות. ע"כ. ולא פירשו לי קלי לף למהלכת. והדעת מכרעת דסברי כרש"י דכיון דבברייתא שלפניו לא הזכירו בהדיא מכה מהלכת לי איתא דס"ל דבעל כוון בכלל הכל כדעת הר"ן לא ס"ל לסתוס לאל לפרש ועיין במשנה ד': מתענות ולא מתריעות. שכן מליגו ביוס הכפורים מתענין ולא מתריעין. ר"ע אומר מתריעין ולא מתענין שכן מליגו בר"ה שמתריעין ולא מתענין. הר"ן בשם הירושלמי: ד וכן עיר שיש בה דבר וו'. מלתא דפשיטא שאין בה מתון וצריכין להתענות מיד ועיין במשנה ז': וכל סביבותיה. כדי להשתתף בצרכן ולבקש רחמים עליהן שהרי אינה מכה מהולכת וסביבותיה דמשנה דלעיל איכא נמי לפרושי מהאי טעמא [דלא כפי' הר"ב]. הר"ן. ועיין במשנה דלקמן: המוציאה ת"ק רבי · הר"ן כתב דמליגא דהמוליאה דייק מיניה הרמב"ם דאין הנשים והקטנים והזקנים שנכתבו ממלאכה בכלל המנין הזה. והמגיד כתב דמרבי דייק דהן הגברים לבד מטף וכיוצא בהן: שלשה מתים בג' ימים. מת אחד בכל יום. רש"י: פחות מכאן אין זה דבר. לבון הברייתא בגמרא. ביום א' או בארבע ימים אין זה דבר. וטעמא פירש רש"י דאקראי בעלמא הוא ולא קבע: ה מתריעין. מתענין ומתריעין קאמר כדפי' הר"ב במתריעין דרים פרקין. [*ועיין בסמוך]: בכל מקום. כתב הר"ב אפי' בערים הרחוקות ממנה הרבה. בא לרבות דיותר מסביבותיה מהעטות דאי תימא סביבותיה הוא ליה לתנא למתני הכי כדתנן לעיל. והכ"ר כתב שזה הפירוש הוקשה לו להרמב"ם משום דאין זמן בעולם שלא יהא בו חרב באחד מהמקומות. וכיון שכן בכל העולם היו צריכין להתענות מפני שהיא מכה מהלכת. ולכן הוא מפרש דהאי בכל מקום היינו בסביבותיה ואתיא כרבי עקיבא דתנן מתריעין דלת"ק מתענות ה"ל למתני ע"כ. ומיהו לפי מ"ש רש"י ל"ק ולא מידי שזה לבומו אם ירצו אם מתריעין בהספמיא וכו' אם במקום אחד היא מתריעין עליה כל השומעים כדי שלא תבא עליהן ע"כ. ר"ל השומעים דוקא אבל מסתמא אע"פ דודאי אין זמן בעולם שאין בו חרב כיון דלא שמענו כאילו אינו בעולם דמכיון דלא נשמע הרי כאילו אין חרב כלל דאילו היה לדאג שמא יבא לכאן כבר היה נשמע שמעו ואפשר עוד וקרוב לשמוע דרש"י כובר דדוקא אותן השומעים ואוסשין בעצמן כן גם עליהן תעבור המכה וזה שדקדק להתריך כדי שלא תבא עליהן הוא אלא להכי כתב כן. דדוקא כשיש כאן החשש שתבא עליהן והכ"ר שלא כתב הישוב בעל דעת רש"י אין ספק אצלי שלא היה לפניו אלא כפר הרי"ף. והעתיק לבון רש"י כמו שהביאו הר"ן ומה שהקשה עוד הב"י דאמאי לא אמרי' בדבר שיהו מתריעים בכל מקום שהדבר ידוע שאין בעולם מכה מהלכת ומתפשטת יותר ממנה. נראה לי דל"ק. דהא בגמ' איתא דשמואל גזר תענית בנהרדעי משום דהוי מותנא בי חוזאי ואמרינן משום דהוי שירתא דמתלווה ובא עמהן. שמעת מיניה דבלאו הכי לא ועיין במשנה ג' כתבתי דעת הר"ן בפי' כל מקום דהכא: על הארבה ועל החסיל. ובברייתא מתריעין על הגובאי בכל שהוא רשב"א אומר אף על החגב וכתב הראב"ד בהשגות דלת"ק כל המינים מזיקין הן חוץ מן החגב שהרי הילק והגזם השחיתו בימי יואל וה"ה לכלעם ואחרגל ע"כ. אבל המגיד כתב דדוקא אלו ג' שהזכירו ולא שאר המינין אלא א"כ בתערובות כלומר של יואל בתערובות ארבה וחסיל היו: ן כמלא פי תמור.

מתענות) ולא מתריעות. רבי עקיבא אומר מתריעות ולא מתענות): ד וכן עיר שיש בה דבר) או מפולת). אותה העיר מתענה ומתרעת. וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות. רבי עקיבא אומר מתריעות ולא מתענות). איזהו דבר. עיר המוציאה חמש מאות רגלייר). ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים) זה אחר זה. הרי זה דבר. פחות מכאן) אין זה דבר): ה על אלו מתריעין) בכל מקום). על השדפון) ועל הירקון) על הארבה ועל החסיל) ועל הרוח רעה) ועל הדבר) מתריעין עליה מפני שהיא מכה מהלכת): ן מעשה שירדו זקנים) מירושלם לעריהם וגזרו תענית) על שנראה כמלא פי תנור שדפון) באשקלון). ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים שני תינוקות

ך וכן עיר. כו' איזהו דבר. י"ם ע"ם מיי' פ"ג מפ' פפגים ה"ב הל"ה פוס"ם סס פ"ב: ה על אלו. י"ם ע"ם מיי' פ"ב מה' סנס פ"ג י"ג יי"ם פוס"ם סס פפ"ו ח"ם: ועל הרוח רעה. מיי' סס ה"ז פוס"ם סס פ"ג: ן מעשה. י"ם ע"ם: וגזרו מיי' סס פ"ו יי"ם פוס"ם סס פ"ם:

שנויי נוסחאות

מתענות ולא מתריעות. בד"ל ובמשני"ר אבל לא.. וכ"ם בד"ל גם כסמוך: ד שיש בה. במדמו"פ.. שם. וכל סביבותיה. בכי"מ ג' וסביבותיהן (הס"ן מיותר) המוציאה. בכי"מ מ' שמוציאה. ויצאו. במשדמו"פ ובכי"מ מ' וב' ובמשני"ר יצאו. שלשה מתים בג' ימים. במשדמו"פ ובכי"ק ובכי"מ ג'..לשלשה ימים: בכי"מ מ' הסיגנון בשלשה ימים ג' מתים. זה אחר זה. בכי"ק ב' פעמים זה אחר זה, זה אחר זה. (הר"ן דבר פחות מכאן אין זה דבר). במשדמו"פ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא כ"ז וכן ליתא בספרי רי"ד ובאמת לבון פחות מכאן אינו מת כלל וגם צריכין אנו לפרשו פחות מכאן שהם בג' ימים או ביום אחד אין זה דבר והגה סתם משנה ר"מ היא ור"מ ס"ל דיחק מיתותיו לא כ"ם חייב קיבל מיתותיו לא כ"ם כדאמר לקמן ק"ח ב', אלא דל"ג ליה" (ד"ם) ואינו מוכרח דאולי פחות מכאן אמספר המת ס קאי וכ"ם ומלות הר"ז דבר ליתא גם בכי"מ ב'. פחות מכאן. בכי"מ מ'..מכן: ה על אלו. בכי"מ מ' וב' ושל..: בכי"ק ..אילן ז). על הארבה. בד"ל ובמשני"ר ושל. הרוחה. במשדמו"פ ובכי"ק ובכי"מ מ' וב' ובמשני"ר חיה. מתריעין עליה מפני שהיא מכה מהלכת. בכי"מ מ' הסיגון מפני שהיא מכה מהלכת מתריעין עליהן מיד וכ"ם עליהן גם במשדמו"פ ובכי"ק ובכי"מ ב' ובמשני"ר ובכי"ם ובכי"ם (והסיגון הוא כלפניו) ועי' ד"ם שהאריך בזה וכ"ה מיד במשד"פ ובכי"ם ועי' לח"מ פ"ב מהל' תעניות הל"ב ובד"ם: הרא"ה העתיק בכל אלו מתריעין עליהן מפני.: ן שירדו. במשד"פ בשירדו ולפ"ז ל"ל להלן גזרו. (ד"ם). כמלא (פי) תנור שדפון. בכי"ק כמלוא..; בכי"מ ב' מלא תנור שדפון וכ"ם במ"מ פ"ב מהל' תעניות כלי"ת (והוגה בגליון פי תנור); בכי"מ מ' שדפון מלא תנור וכן ליתא למלת פי גם במשד"פ וכן משמע מן הגמ' (כב, ב) דבמשנה ל"ג פי תנור דאל"כ מאי קמבעי' להו מלא תמור תבואה כו' אלא דליתא במשנה ואי' רש"י (ד"ם) ועי' עוד בד"ם שם בגמ' ובהוס' שם. ועוד גזרו תענית. במשדמו"פ ובכי"ק ובמשני"ר דפוס פיזנו ובמשני"ר ..תענית לשחר. על שאכלו זאבים שני תינוקות. במשד"פ ..שני זאבים שני תינוקות; בכי"מ ב' על שני תינוקות שאבלום זאבים; בכי"ק.. תינוקות שנים:

מתריעין בכל מכילתן, ר"ל מתענים ותוקעין בשופרות בתפלה מיד, כלעיל. רק הכא מפרש כן, מדפליג ר"ע: י) שהעיר שנעלרו סביבה נשמים, תקנה מתחרות ויהיה רעב עי"ז: יא) ובלבה כת"ק [תקפ"ו]: יב) אפילו רק בחזירים. משום דמעיסה כאדם: יג) שע"י הרעדת ארץ נופלים הכתלים הבריאים [ערבענבן]: יד) חוץ מזקנים, קטנים, נשים [וסי' זקן] ואף דרק בולדותה בכיח מיתה גבה מדמסתכנת בעיבור ולידה ובשפע דמה, [כתוס' כתובות דפ"ג ב'], אפ"ה גם אח"כ, אף קודם שהחקנה, כבר הוחלטה מימי נעוריה, ושכיחה מיתה גבה טפי מבאחר. וכן מוכח מש"ם התם ודו"ק: טו) מת א' בכל יום: טז) ר"ל פחות מג' מתים, בילאו רק ב' בג' ימים, או אפילו פחות מהימים שילאו ג' בב' ימים, דזהו רק מקרה: יז) ובחולאים א"ל שיחלו כשיעור דמתניתין. ובדבר קוי"ל דאין מתענין כלל. מכוס שנשתנית הטבע והתענית מזיק בשעת הדבר [שם] [ועי' לקמן פי' לו]: יח) בשופר ותענית: יט) אפילו במקום הרחוק מאד מהלער, ורק באותה מלכות: כ) כשמלוי סער המריך הזרע מהשבולת: כא) שהשבולות מלבינן ע"י חמימותה [ומ"ש הר"ב דמיירי בלחה, דיחה לחמ"כ, דאין מספיק תגא בירקון כין שדפון לאחרבה דשניהן בתבואה]: כב) מיני [הייטרעקקען] הן: כג) שנראית ביום בעיר: בד) חיל העובר, אפילו של שלום: בה) ארה שהיא אחת מהלה מתפשטת מהר לכל מקום, וגם מתגדלת בסוסו יותר מבתחלתה: בו) מהסנהדרין: בז) ר"ל כדי לגזור תענית: בח) שנשרפה תבואה כשיעור לעשות פת גדול כמו מלא פי תמור: בט) עיר בארץ פלשתים:

ומכה מהלכת היא: על שנראה. כלו בעיר: ן המטרפת. מתחבטת ומשתברת. כמו בילה הטרופה בקערה: לעזרה. לקבץ את העם שיבואו לעזור ולהושיע. והלכה שאין תוקעים עליהם בשופר או בחצוצרות בשבת אא"כ הוצרכו לתקוע לקבץ את העם. אבל מתענים ומתחננים עליהם בשבת: שמעון התימני. מתמנת היה: אף על הדבר. מהריעין בשבת: ולא הודו לו חכמים. להתריע על הדבר בשבת אבל בחול מתריעין: ח חוץ מרוב גשמים. לא שירדו הרבה כל כך שמקלקלין את התבואה: אלא שכבר ירדו הרבה שאין צריכין להן עוד. והן לטורח על בני אדם: תנורי פסחים. של חרס הם ומטלטלין ממקום למקום: שלא ימוקו. בגשמים: עג עוגה. רש"ס בקרקע רוחב טגול כעין עוגה: גשמי בורות. גשמים בעבר הירדן. רבי יוסי אומר לא על שאבלו. אלא על שנראה(ל): ן על אלו מתריעין בשבת(לא). על עיר שהקיפוה גוים. או נהר. ועל הספינה המטרפת בים(לב). רבי יוסי אומר לעזרה(לג) ולא לצעקה(לד). שמעון התימני(לה) אומר אף על הדבר(לו) ולא הודו לו חכמים(לז): ח על כל צרה שלא תבא על הצבור(לח) מתריעין עליהן(לט) חוץ מרוב גשמים(מ). מעשה שאמרו לו לחוני המעגל התפלל שירדו גשמים. אמר להם צאו והכניסו תנורי פסחים(מא) בשביל שלא ימוקו(מא). התפלל ולא ירדו גשמים(מב). מה עשה עג עוגה(מג) ועמד בתוכה ואמר לפניו רבונו של עולם בניך שמו פניהם עלי. שאני כבן בית לפניך(מד). נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך התחילו גשמים מנטפין. אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות. התחילו לירד בזעף אמר לא

*) בלא"ם הוא מנקד תַּעֲנִיתִי והוא מן תִּימָן ע"ש.

פי' הר"ב תבואה כו' בגמ' ועדיין תיבעי לך בכסויא דתמורת לו דלמא כי דרא דרפתא בורות לחם הדבקים בפומא דתמורת זה אבל זה לו כמי זה למעלה מזה תיקו: ן מתריעין. בעניו. רש"י. והכי איתא בסוף פ"ק בגמרא. וכתב הר"ן דאע"ג דכל מתריעין אתמא אף תענית במשמע כדלעיל הכא אמאי שלפי שהדבר ידוע שאסור להתענות בשבת ממילא משמע דכי תגן מתריעין בלא תענית קאמר. ע"כ. ומ"ש הר"ב דהלכה אין תוקעין בחצוצרות כו' פי' המגיד שאין תקיעתן דבר ברור שיגיל. ע"כ. ומ"ש הר"ב אבל מתענין כ"כ הרמב"ם בפירושו ובחבורו פרק א' מהלכות תענית וכתב המגיד דדבריו תמוהים ול"ע. אבל העור סימן תקע"ו השמיט מדברי הרמב"ם חיבת מתענין וכתב הב"י שכך נראה שהיא הנוסחא בדברי הרמב"ם. שהרי בהלכות שבת פ"ב ופ"ל שכתב זועקות על אלו בשבת. לא כתב שמתענין ע"כ: על עיר שהקיפוה כו' ובכל אלו אא פירש במשנתינו בחול מה דינם. והר"ן במשנה ג' כתב שאין מתענין עליהם אפילו בחול לא בעיר עצמה ולא בסביבותיה. והביא ראיה מהגמ' וטעמא הרמב"ן פירש מפני דכיון דמהמת הצרה ותוקף בהלתה לא אפשר לבני העיר להתענות אף בסביבותיהן אין מתענין ואין זה מתאור אלא נראה לי מפני דכל מתריעין דמשנתינו פי' בברייתא דהיינו בתעניות בה"ב מפני דרלופין אין מטריחים על הצבור. וכשהסכנה בת יומא כי הא דהכא היה צריך לתעניות הרלופים. לפי שסכנתה בכל יום והצלתה צריכה שתהא נחפזת מאד ואין מטריחין כו' גם אין מקום לתעניות בה"ב. לא ראו לגזור תעניות כלל. עכ"ל: ולא לצעקה. שאין אנו בטוחים כ"כ שתועיל תפלתינו לצעוק עליהם בשבת. רש"י סוף פ"ק דף י"ד ע"א: ולא הודו לו חכמים. כתב הר"ב אבל בחול מתריעין וא"כ מהני' דוקא בסביבותיה. וכר"ע דמשנה ד'. וכבר כתבתי בשם ב"י במשנה ה' דלהרמב"ם הוא הודו גמי כרבי עקיבא. אבל הרמב"ם פי' דהדין אצלינו שאין מתריעין על הדבר כל עיקר והכי מסקינן בגמרא דלא הודו לו כלל ואפילו בחול. ופירש"י דגזירה היא. וכתב הר"ן ומיהו ה"מ לומר שאין דנין עיר שיש בה דבר כעיר שהקיפוה עובדי כוכבים שנחריב עליה ברליפה ואפילו בשבת דליתא. ומיהו אותה העיר מתענה ומתרעת וסביבותיה מתענות ולא מתריעות כת"ק דרבי עקיבא ע"כ: ח שלא תבא. ליתנא מעליא נקט. רש"י: חוץ מרוב גשמים. לפי שאין מתפללין על רוב הטובה בגמרא (מגלתי ג') הביאו את כל המעשר אל בית האוצר. וגומר [מאי] עד בלי די עד שיבלו שפתותיכם מלומר די. גמרא. ופירש הר"ן וכיון שכך מדתו של הקב"ה שכשהוא נענה לעמו ישראל משפיע להם מטובתו עד שיבלו שפתותיהם מלומר די. אין מתפללין עליה: והכניסו תנורי פסחים. שהם בחצירות רש"י: שלא ימוקו. בטוח היה בתפלתו שירדו גשמים הרבה. הר"ן: עג עוגה. בברייתא כדרך שעשה חבקוק הנביא בגחמר על משמרתי אעמודה פירש"י כמין בית האסורים עשה ושב ומה שכתב הר"ב רוחב טגול כעין עוגה כך כתב רש"י [כג.] לפי שע"י רשימת העגולה נעשית מה שבתוכה כעין עוגה ועיין ריש מועד

יבין תפארת ישראל יבין

ל) ועשה טלהו. דחייסין שתפבט פפי: לא) בתחיות אפילו בשבת. אבל אין תוקעין גם אין מתענין עליהן אפילו בחול. וה"ה דברי אומר י"ג מדות בשבת עבור חולה [מג"א קי"ז], וכ"כ שרי לצרך חולה מכוכן או מקצה ליד בשבת [מג"א רפ"ח. ורע"ז תולק]: לב) שהסער טורפה אילך ואילך וקרובה להשתבר: לג) לוועקין שיבואו בני אדם לעזרם. [וג"ל דקמ"ל דברי אפילו לצאת חוץ לתחום לכנס בני אדם]: לד) שאין אומרים תחיות בשבת, שאין תפלתינו בטוחה כל כך שתועיל. וקיי"ל בת"ק: לה) מתריעין בשבת: לו) דס"ל דאין מתריעין על הדבר כלל. וג"ל דטעמיה משום בעיתותא דע"י חרדת ההתרעה אפשר שיתרבה הדבר ח"ו, והרי מה"ט י"א שאין מתחבלין בשבת הדבר [כי"ד סס' פפ"ד]. ופליגי חכמים את"ק ואר"ע לעיל משנה ד': לז) בין לרת הגוף, כחולי וכדומה, או לרת הממון, כגזירת מסים וכדומה, או לרת הנפשה שנגזרו ח"ו לבטל שום מצוה [תקפ"ו]: לח) בתענית ותפלה ותוספות [כרפ"ג לעיל. ומג"א תמה למה לא נהגו כך אחידנא]: לט) שאין מתפללין על רוב טובה. ודוקא אם הם רק טורח לאדם. אבל במזיק לתבואה מתפללין על כך, יחיד וש"ץ בשומע תפלה [כמבואר בתקע"ז]. אבל בעלירת גשמים, רק יחיד מתפלל בשומע תפלה, וש"ץ כלל לא [רע"ז קי"ז]: מ) שהיו של טיט ומטולטלין, ועמדו להתיבש. ואמר כך משום שקודם פסח היה: מא) במי הגשמים: מב) נענה על שהבטיח מתחלה שתועיל תפלתו: מג) עשה גומא ענולה סביבו [ודלא כר"ב. ועי' מ"ק ד"ד]. ועשה כן להראות לעבו שהוא כיושב בבית אסורין: מד) התגלל בכך על שהבטיחם שתועיל תפלתו: בעון

בתימני מתמנת היה כדכתיב (בוספתים ע"ז) שמשון תקן התימני מתמנה: ח בשנת לחוני המעגל ז"ל רש"י מגחות ל"ה: ד"ה דעגול כו' בדקרקע תוי סמעגל על סם עוגה:

ן עיל אלו מתריעין. י"ש פ"ח י"ד ע"ל מי"ר פרק ג' מהל' תענית ה"ו ופ"ב מה' שבת הל' כ"ד פמ"ג עמין ל' פוס"ב סם סמיף י"ג וס' רפ"ת ס"ס: ח על כל צרה. י"ם פ"ח פ"ה ספרי בהעלותך י' פ' יעקום בהעלותך דמז הסכ"ה: חוץ מרוב גשמים. מיי' סם ע"ב הל' ע"ז סוס"ב מו"ש מו"ש מי' הקע"ו סעיף י"ח:

שנויי נוסחאות

שנראה. בד"ג ובמסכי"ר שנראו וכ"ה בכי"ק ובד"ח: ן על אלו מתריעין בשבת. במסכי"ר ועל אלו.. וכ"ה בכי"מ מ' (וכס עליהן בשבת, ומלת עליהן מיותרת היא). נוים. בכי"מ מ' גיים. הספינה המטרפת. במשד"ם ובכי"מ מ' ס ס ר נ ה.. ; במסב"ב ובמסכי"ר.. המטרפת (להוכות כי המ"ם בחיר"ק וכוא כמו מתטרפת). ולא לצעקה. במשדמו"ם ובכי"ק ובמסכי"ר אבל לא.. התימני. בכי"ק התבני(?): ותולי משום דסם מכות העיר תמנת הוא עד כיום תבנת ומזה רמי' לפי"ש"י והרע"ב ז"ל ודלא כלא"ם. ח על כל צרה. בכי"ק ועל.. ; בכי"מ מ'.. הצר'. ולם הוא כ"ת חצרות [ומה יותר הלכון להלן עליהן] סיס ג"ל שלא יבואו (ד"ם). שו(לא) תבוא. בכי"ק ובמשד"ם ליתא. עליהן. בכי"מ כ' עליו ; במשדמו"ם ובכי"ק ובמסכי"ר ובכי"ף עליה. גשמים. בד"ג ובכי"ק הגשמים. שאמרו (לו). בכי"מ מ' ואמרו לו ; במשדמו"ם ובכי"ק ובמסכי"ר ליתא. בשביל שלא ימוקו. בכי"מ מ' בדי.. ; בד"ג ובכי"ק ובמסכי"ר.. ימקו ומכון הוא כי הוא מכנין נפעל „מקק". התפלל. בד"ג ובכי"ק ונתפלל. (מה עשה). במשדמו"ם ובכי"ק ובכי"ם מ' וכ' ובמסכי"ר ליתא ואמר (לפניו). בכל הנ"ל ליתא ; בכי"מ מ' אמר רבונו (של עולם). בכי"ק רבוני וליתא. (שאני כב"ב לפניך). בכי"מ מ' ליתא בע"ם. על בניך. בכי"ק את.. נשמים. בכי"ק ובמסכי"ר הגשמים. אמר. בכי"ק ואמר. שוחין. בכי"ק שחין. (התחילו) לירד בזעף. במשד"ם ובכי"ק ובכי"מ מ' ובמסכי"ר ירדו בזעף וליתא; בכי"מ כ' התחילו וירדו. אמר. בכי"ק ואמר; בד"ג אמר לו ואינו נכון.

ראשון לציון

פ"ג ן ברע"ב ד"ה שמעון התימני. מתמנת היה ע"כ ועיין תוי"ט מ"ג פ"ח דיריס וז"ל רש"י בילה כ"ח ד"ה סמעגל על סם עוגה:

סדר תעניות אלו פרק ג תענית

מועד קטן: ונדבה. רצון ועין יפה. רש"י: [*עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים. ירושלמי הדה אמרה הר הבית מקורה היה ותני כן אסטיו לפנים מאסטיו היה. ע"כ. ועיין במשנה ה' פרק קמא דפסחים ומשנה ד' פ"ד דסוכה ומשנה ד' פ"ח דבקלים]: אם נמחית לכן הטועים. פירש הר"ן שכשם שהי אפשר לאבן שתמחה כך ח"א להתפלל על רוב הטובה. ע"כ. וכן הוא בברייתא ח"ל כך מקובלני שאין מתפללין על רוב הטובה אעפ"כ הביאו לי פר חודאה הביאו לו כו' אמר לפניו רבש"ע כו'. יהי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהיה ריוח בעולם מיד נשבה הרוח כו': נידוי. פי' הר"ב שמגדין על כבוד הרב. והוא הנייח דבריס ואמר לא כך שאלתי ס"כ"כ רש"י. וכברייתא מסיים הכי. אלו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו של אליהו לא נמצא שם שמים מתחלל על ידיך. דאליהו נשבע דלא ירדו גשמים ואתה נשבעת שירדו. ונמצא זה לו זה בא לידי שבועת שוא [*ועיין מ"ש במשנה ו' פרק ה' דעדיות]: מתחטא. פירש הר"ב מתנענע ולשון ארמית הוא כמ"ש בערוך [ערך הע] כי הילדים רגים (בראשית כ"ג). תרגום [יונתן] ארוס טליא מתטיין: ט קודם הגץ החמה לא ישלימו. דאלכתי לא חל עליהו תענית כי נחתי גשמים רש"י. [*ופי' הגץ החמה כתבתי במשנה ב' פ"ק דברכות]: קודם חצות. דאלות זמן אכילה הוא. ומחצות ואילך חל התענית כיון שלא שעבדו בשעת שעודה. רש"י [*ומ"ש הר"ב הלכה כר"א. גמ']: וקראו הלל הגדול. הודו לאלהי האלהים כל"ח (תהלים קל"ו) עד על נהרות בבל גמרא סוף פסחים ומשום דכתיב ביה נותן לחם לכל בשר נאה להאמר על השובע. רש"י. ודרך שיר הוא שלא נאמר אלא על השובע. אבל בפסוקי דזמרה אומרים עיין בתוס':

בשופע למלאות בורות: אם נמחית. אם כולה מכוסה במים: אבן טועים. אבן היתה בירושלים שכל מי שמולא מליאה היה עומד עליה ומכריז מליאה מלאתי ובאין בעליה ונותנין סימניה וטולין אותה. ואותה אבן נקראת אבן טועים. ומלאתי כתוב שהיתה גבוה מאד ולא היה אפשר שתתכסה בגשמים אא"כ בא מבול לעולם: לנדות. שמגדין על כבוד הרב: מתחטא. מתנענע: ט רבי אליעזר אומר קודם חצות לא ישליטו. והלכה כרבי אליעזר: צאו אכלו ושתו. ולא אמר להן קראו הלל הגדול תחלה. שאין קורין הלל הגדול אלא בכרם מלאה ונפש שבעה:

כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה(פה). ירדו כתיקנן. עד שיצאו ישראל מירושלם להר הבית כיפני הגשמים. באו ואמרו לו כשם שהתפללת עליהם שירדו. כך התפלל שילכו להן. אמר להן צאו וראו אם נמחת אבן הטועים(פו) שלח לו שמעון בן שטח(פז). אלמלא חוני אתה גוזרני עליך נידוי. אבל מה אעשה לך. שאתה מתחטא(פח) לפני המקום. ועושה לך רצונך כבן שהוא מתחטא על אביו ועושה לו רצונו. ועליך הכתוב אומר (משלי כ"ג) ישמח אביך ואמך. ותגל יולדתך: ט היו מתענין(פט) וירדו להם גשמים. קודם הגץ החמה לא ישלימו(צ). לאחר הגץ החמה ישלימו(צא). רבי אליעזר אומר קודם חצות לא ישלימו. לאחר חצות ישלימו(צב). מעשה שגזרו תענית בלוד. וירדו להם גשמים קודם חצות אמר להם רבי טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב. ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדולה(צג):

צאו וראו נ"מ נ"ח פ"ב. שלח לו. נלכנס י"ם ע"ח ירושלמי פ"ק ס"ג ה"ח: ט הוו מתענין. י"ם פ"ח: קודם חצות. ירושלמי מליס פ"ח פ"ח מ"י. פ"ח מה' הנכים הל' ס"ז פרק פ"ח מ"ח בי. מקפ"ס פ"ח וס"ו מקפ"ס מפ"ד י"ח: ויצאו ואכלו ושתו. ירושלמי פסחים פ"ב ס"ז: וקראו הלל הגדול. פ"י: מס פרק פ"ב מס ס"ו מקפ"ס מפ"ד י"ח:

שנויי נוסחאות

רצון (ברכה ונדבה). בכי"מ מ' רצון שאלתי ולית. עד שיצאו ישראל (מירושלים) להר הבית. במדפו"פ ובכי"ק ובמשני"ל ובכי"ף עד שעלו.. וכ"ה בכי"מ מ' וכ' (ובכם ליתא). מפני הגשמים. במדפ"פ ובכי"ף מרוב הגשמים. (באו ו)אמרו לו. במדפו"פ ובכי"מ מ' וכ' ובמשני"ל ליתא. שהתפללת. במשני"ל שנתפללת. כך התפלל שילכו (להם). בכי"ק ליתא וכן ליתא במדפו"פ ובכי"מ מ' וכ' (ובכם התפלל עליהם). נמחת. במשני"ל ובמשני"ל נמחית. הטועים. במדפו"פ הטועין; בכי"מ מ' וכ' טועין; בנ"מ (דף פ"ח) חטוען; בפי' הרמב"ם התועים. שמעון ב"ש. בד"ל ובכי"ק ר' שב"ש ואינו נכון. (אלמלא חוני אתה) גוזרני עליך נידוי. בכי"ק ובכי"מ מ' וכ' צריך את לנדות וליתא וכן ליתא במדפ"פ ובמשני"ל (ובכם וא"ל צריך..) וכן ליתא בד"ל (ובס א"ל צריך..). אעשה (לך). בכי"מ מ' וכ' וליתא. שאתה מתחטא. בד"ל ובכי"ק ובמשני"ל ואתה. (ועושה לך רצונך). במדפו"פ ובכי"ק ובכי"מ מ' וכ' ובמשני"ל ליתא. כבן שהוא מתחטא על אביו. במשני"ל. לאביו; במדפ"פ ובכי"מ מ' כבן שמתחטא לפני אביו; בד"ל כבן בית.. ועושה לו. בד"ל ובכי"ק והוא עושה.. ועליך. וכ"ה במשני"ל; בד"ל ובכי"ק עליך: ט קודם הגץ. בד"ל ובכי"ק ובמשני"ל.. להגץ וכן בסמוך לחצות. לאחר הגץ. בכי"מ מ' אחר.. וכן בסמוך אחר חצות. וכ"ה במשני"ל כאן. ר' אליעזר. בכי"מ מ' ר' יהודה. וכן בגמ' (כה, ב) מייתי לי' משמי' דר' יהודה (ר"ס): בכי"ף כ"ה ליתא הדבור של ר"א כלל. ולפי"ז מעשה דר"ע מעשה לסתור הוא. ולכאורה מהגמ'(כס) משמע דליתא דא"ל ר' אמי קודם חצות ואחר חצות שמעו ולא אמר הלכה כר"א אבל מדר' מרפון משום דמעשה רב (ר"ס). אם שהלכון "קודם חצות ואחר חצות שמעו" משמע קא דאדר"א קאי. אלא בגמרא דשום פיזרו ליתא שם אמלי ואחר חצות וכן ליתא בפי' רבינו גרשום. ואכלו בכי"ק אכלו. (ועשו יום טוב ויצאו ואכלו ושתו ועשו יו"ט). בכי"מ מ' ליתא וכן ליתא בדי"ף ובנר"מ (ובכם ליתא ועשו יו"ט הא'); בכי"מ מ' ליתא ועשו יו"ט הב' וכן ליתא בפסקי רי"ד. וקראו הלל הגדול. בכי"מ מ' וכ' ואמרו..; בכי"ק. הגדולה(ז); בד"ל ובכי"ק אי זה הוא הלל הגדול (בכי"ק הגדולה) הודו לה' כי טוב כל"ח חודו לאלהי.. הודו לאדוני.. כל"ח. וכ"ה במשני"ל (ושם ליתא אחודו הראשון) וכן כתבה מכפתח לשון המשנה כאו"ז. אולם בירושל' ד' תרשיס הסיבוהו עפ"י הגמ' שם וכן נמצא הרשב"א בתוי' ח"א סי' ת"נ מה זה הלל הגדול שבכאן ושניה לזו מפסחים מוכח שלא היה לפניו (ד"ס) ומפי' הרמב"ם משמע קצת כי גם לפניו לא היה זה במשנה. ויש לפעיר דמ"ש הרמב"ם הלל הגדול הוא מהודו לה' כו' עד שיר המעלות. הוא תמוה דהא שיר המעלות הוא מוקדם לו. וכפי הנראה יש לתקן "עד נהרות בבל" כמו שהוא נפ"ח מהלי ממן ומלה כדעת ר"י בספסים ולא כר' יוחנן דאמר משיר המעלות עד נהרות בבל [ועי' בירושל' כאן ול"ע] ולא כר"א בר יעקב דאמר מכי שקע בחר לו יה עד ה"נ:

יבין תפארת ישראל בועז

מה) בעין יפה. וכל זה היה מדלה הקב"ה להגדיל כבודו שרצון ירצו יעשה וגם מדלא היה דורו חומה יפה: מו) אבן גבוה מאוד שבירושלים שמכריזין עליה אבידות. וי"ל כמו שהאבן היו נמוה, כמו כן לו אפשר להתפלל על רוב טובה: מז) שהיה אב ב"ד [כתגיגה פ"ב מ"ב]: מח) שאינו נשבע אדם כאליהו שלא ירדו גשמים, ואתה נשבעת שירדו, ונמצא ממ"ב שם שמים מתחלל ח"ו. דאינו אליהו לכבוד שמים עשה מה שעשה, משא"כ אתה משום לורך בשר ודם עשית: מט) כך נקרא ילד בלשון ארמי, מחטיי. וי"ל שכבר קבלו עליהן מבערב להתענות: נא) ודוקא בגבור דאיכא למימר לב ב"ד מתנה שבשירדו גשמים לא יתענו. אבל יחיד שמתענה על ברה ועברה, על החולה ונתרפא, מתענה ומשלים [כמ' ז ד"י פ"ב] (א): נב) מדלא ניתן להם בפנים יפות, רק עד שהלשטרו: נג) כ"ו כל"ח. והכי קיי"ל. ומתחילין שיר המעלות הנה ברכו וגו', ואומר מעלה נשיאים וגו', ואח"כ הלל הגדול. ומסיימים אח"כ מודים אנחנו לך על כל טפה ופסה וכו'. והא דאכלו ושתו הלילה. ס"ש משום דאין אומרים הלל שגדול דרך שיר והודיה, רק שנפש שבעה [תקע"ס י"ח ותקפ"ד ח'] [ופי' תוס' כאן שכ' דבשאומרין אותו בשעת תפלה, לא יתמכוסו רק בכרם מלאה. וכ"ל דכוונתם, בשהתפללו על דבר מה ונענו]:

ראשון לציון

ברפ"ב ד"ח לנדות שמגדין כו' עיין יסל"מ: תוי"ט ד"ח אם נמחית כו' פירש הר"ן שכשם שי' ולכ' תוס' בנ"מ כמ ע"ב בשם הירושלמי: בא"ד יהי רצון מלפניך כו' עיין יסל"מ: ט תי"ט ד"ח וקראו הלל הגדול כו', עי' יסל"מ:

תוספת רע"ק

פ"ג ח בתוי"ט ד"ח נידוי כ"ב רש"י. עיין בפלי"מ פ"ז חל' י"ד מחל' ח"ת:

תוספת יום טוב

פ"ג (א) ותמוהים דברי רש"י שם ח"ל, מתענה ומשלים דאם לאו נראה כמתנה עם קונו, אם העבוד אתענה, ואם לאו לא אתענה. עכ"ל, ואתמהה. ורבינו שעיה פיק ז"ל סגיס ד"ל לאיסך אם לא אתענה אתענה וכו' ול"ל לקיים נ' הספר. דבל"ז ק' על רש"י שם שכ' וה"ה במת המולה, והכי קיי"ל [תקס"ם], וק' מנ"ל לרש"י הא. לע"ב דאמי ועברה דרשא ר"ל שבאמת עברה הלרה על רלמו, והכי דייק לשון, מדל"ק ומיל. לפ"ז לא היה לריך רש"י לתת טעם למה בכת זא לריך להתענות, דסגיאא דהרי לריך לקיים נדרו, אבל כשמת סל' הבי' נעשות הוה ומ"ל להתענות, על זה כתב רש"י דאפ"ה אם לא אתענה אלא כמתנה עם קונו. והרי כשם שמברך ומודה על הטוב כך מברך על הרעה, מדלמה רע רק בעיני אדם:

(ב) ד"ה לנדות שמגדין כו' עיין יסל"מ: תוי"ט ד"ח אם נמחית כו' פירש הר"ן שכשם שי' ולכ' תוס' בנ"מ כמ ע"ב בשם הירושלמי: בא"ד יהי רצון מלפניך כו' עיין יסל"מ: ט תי"ט ד"ח וקראו הלל הגדול כו', עי' יסל"מ:

פ"ג (ג) בתוי"ט ד"ח נידוי כ"ב רש"י. עיין בפלי"מ פ"ז חל' י"ד מחל' ח"ת:

בללא דפרק ג מ"א ב', ג', ד'. דין צמחים שיבשו ושפסקו גשמים מ' יום, ובלא ירדו לאילנות, או לא לבורות שיהין ומערות עי' לעיל פס"א וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים **אותה עיר מתענה** ותוקעין בשופרות בתפלה בלעיל ס"ב וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות. וכשם שמתענים ומתריעים על חנשמים נותמה המג"א שאין נוהגין לתקוע בעת צרה ל"ע דמדאורייתא מצות לתקוע בלא תענית) כך מתענים ומתריעים על שאר צרות ל"ע כגון עכו"ם שבאו לערוך מלחמה עם ישראל או ליטול מהם מס או ליקח מידם ארץ או לגזור עליהם צרה אפילו לבטל מצוה קלה, וכן על הדבר ל"ע ואפי' רחזירים נוקיימא לן דאין מתענין בכל בדבר ל"ע ועל שאר הצרות ל"ע הסנויות במשנה, ובא"ח סי' תקע"ו: מ"ה, באלו שאמרנו מתענין ומתריעין לבד במקום שהצרה שם ובל סביבותיה מתענות ולא מתריעות, אבל במכה משולחת ומהלכת מתענין ומתריעין בכ"מ, אפי' במקום הרחוק מאד מהעיר ורק באותה מלכות, עי' מ"ה. ואו"ח תקע"ו ס"ו, ז. ח', מ': מ"ז, ז. בכל הצרות שנזכרו אין מתענין **ולא** מתריעין בשבת ויו"ט, הוץ מצרת המזונות שוועקים עליהם בשבת. **ובצרות המנויות** במ"ז **עי"ש** מתריעין בתחיונות אפי' בשבת, אבל אין תוקעין גם אין מתענין אפילו בחול, והוא הדין דשרי לומר י"ג מדות בשבת עכור חולה, וכ"כ שרי לברך חולה מסוכן **אז** מקשה לילד בשבת. מ"ח. אין מתריעין על רוב נשמים שאין מתענין על רוב טובה ודוקא אם הם רק מורה לארם, אבל במזיק אפילו רק לתבואה מתפללין על כך יחיד ושליח ציבור בשומע תפלה, נמשא"כ בעצירת גשמים ח"ו רק יחיד מתפלל בשומע תפלה וש"ץ כלל בלל לאז: מ"ט, דין בירדו גשמים ביום התענית עיין לעיל סוף פרק ב':

ר"ע מברטנורה **בשלשה פרקים פרק ד תענית** תוספת יו"ט ציונים

פרק ד **א בשלשה** פרקים בשנה וכו'. הכי קאמר בשלשה פרקים שהם תעניות ומעמדות ויוה"כ דמסיק בתר הכי. כהנים נטלאין את כפיהם בכל תפלה דהיינו שחרית. מנחה. ונעילה. ויש יום אחד באלו הפרקים שנוטלאים כפיהם ארבעה פעמים ביום. והוא יוה"כ שיש בו תפלת מוסף. ומתני' ר' מאיר היא דאמר יש נטילות כפים במנחה בתעניות ובמעמדות. דבל יומא טעמא מאי אין נטילות כפים במנחה משום שכרות. והילדא ליכא שכרות. ור' יוסי פליג עליה ואמר דגזרינן מנחה של תענית אטו מנחה דכל יומא והלכה כרבי יוסי בתעניות ובמעמדות וביום הכפורים דאית בהו תפלת נעילה. אבל בתענית שאין מתפללין בהן נעילה פרשי כהני ידייהו במנחתא דתעניתא כיון דסמוך לסקיעת החמה מגלי לה בתפלת נעילה דמיא ומנחתא כהאי ליתא בכל יומא הלכך לא גזרו בה: בתעניות ובמעמדות. הכי קאמר ואלו הן שלשה פרקים תעניות ומעמדות ויוה"כ. ומעמדות. אנשי מעמד היו מתענים ארבעה ימים בשבוע: **ב** אלו הן מעמדות. מה טעם קאמר מה טעם תקנו מעמדות לפי שנאמר לו את בני ישראל וגו': על כל משמר ומשמר היה מעמד. מקלת שבטי ישראל חלוקים לכ"ד חלקים שלוחים מכל ישראל לעמוד על הקרבן עם הכהנים והלוים שבאותו משמר: וישראל שבאותו משמר מתכנסין לערי הם. אותם שהיו רחוקים מירושלים ולא היו יכולים לעלות לעמוד על הקרבן במשמר שלהן מתכנסים בבתי כנסיות בעריהן ומתענים ומתפללים וקורין בתורה בכל יום במעשה בראשית להודיע שהעולם עומד על העבודה שעושים במקדש: ולא

פרק ד א בשלשה פרקים בשנה. כהנים נושאין את כפיהם[א] ארבע פעמים ביום[ב] בשחרית במוסף ובמנחה ובנעילת שערים[ג]. בתעניות[ד] ובמעמדות[ה]. וביום הכפורים[ו]: **ב** אלו הן מעמדות[ז]. לפי שנאמר (במדבר כ"ח) צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי כיאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו[ח]. התקינו נביאים הראשונים[ט] עשרים וארבע משמרות על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלם של כהנים. של לוים ושל ישראלים. הגיע זמן המשמר לעלות. כהנים ולוים עולים לירושלם[י]. וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהן[יא]. וקוראין[יב] במעשה בראשית[יג]: **ג** ואנשי המעמד היו מתענין ארבעה ימים

פרק ד א במנחה. כתב הר"ב דכל יומא במנחה לא משום שכרות מפרש בגמרא מדרבנן כהן שיכור אסור בנטילת כפים ואסמכוה מדנסמכה פרשת כהן מבדך לפרשת נזיר. לומר מה נזיר אסור בין לף כהן מבדך אסור בין. ומאי דכתב הר"ב דבקלת תענית יש נעילה ובמקצתן לא הרמב"ם כתב בפרק י"ד מהלכות תפלה בתעניות שיש בהן נעילה כגון עוסקין בצורך ותענית שאין בו נעילה כגון מ' באב ו"ז בתמוז. וכ"כ ג"כ בפ"ה מהל' תענית דבד' לומות הללו אין מתריעין ולא מתפללין בהן תפלת נעילה. נראה שסברתו כמ"ש הר"ן דנעילה נתקנה בכל תעניות שהוקבעו לתפלה אבל ד' לומות לא הוקבעו אלא לאבל לא תקנו בהו נעילה. ותמיהני על הר"ן שנסתפק אם כל תעניות לצורך שוות בזה ולא הביא דברי הרמב"ם דנראין בהדיא כסברא זו: ובנעילת שעריס. מפורש בירושלמי פרק תפלת השחר אימתי נעילה. יש אומרים נעילת שערי מקדש ויש אומרים נעילת שערי שמים שנועלין אותן לעת ערב בגמר תפלה. רש"י. [*ויש לתמוה על רש"י שהביא מפרק תפלת השחר ואיתא נמי בירושלמי דפרקין: ובמעמדות. פי' הר"ב אנשי מעמד כו' כדתנן במשנה ב' וג'] **ב** לפי שנאמר לו וגו' וסופו תשמרו. לכל ישראל לוה כדפירש הר"ב במשנה ז' פרק ב' ואי אפשר לכל ישראל כולן שיהו עומדין בעזרה בשעת קרבן: **נביאים הראשונים.** שמואל ודוד. רש"י. וכן כתיב בדברי הימים א' ט' המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם: **של לוים.** שגם הם נתחלקו לכ"ד מחברות. ככתוב בד"ה: **וקוראין** במעשה בראשית. פירוש בין לותן שהיו רחוקים ומתכנסים

יכין **תפארת ישראל** יכין

פ"ד א) ר"ל בג' זמנים בשנה נוטלין כפיהם בג' תפלות. בשחרית, מנחה, נעילה: ב) ר"ל יש יום בג' פרקים הנ"ל שנוטלין כפיהם בו ד' פעמים, דהיינו בשחרית וכו': ג) ואלו הן השלשה פרקים, בתעניות וכו': ד) דהיינו בשנזרו תענית על הצבור: ה) הנ"כ התעו כמ"ב: ו) דביו"כ מדהתפללו בו מוסף, נשאו כפיהם ד"פ. וקיי"ל דאין נ"כ במנחה אפילו בתעניות, אמו שאר יומי דשכיח עבודה

ז) ר"ל מ"ט תקנו מעמדות: ח) ואיי כל ישראל בעלים לקרבן התמיד: ט) דוד ושמואל [ועי' פ"ב סי' נ"ח. ומי' ס"ה]: י) כהנים לעבודה. ולוים לשיר בביהמ"ק: יא) לעיר שדר בה ראש המעמד. ומתענין [כמ"ב], בין לותן שבירושלים או שבשאר העיירות: יב) בס"ת, אחר כל תפלה ותפלה שביום: יג) לרמז שהעולם מתקיים רק בשביל עבודה

וכי' וכמשכי"ר בעריהן וכן משמע מפי' הרע"ב ועי' בד"ס שהאריך בדברי הגמ' בטוב טעם: **ג** (ואנשי המעמד כו' ליגיעה ותענית ויומותו) וכ"ה במשב"ב; וכי' וכמשכי"ר ליתא כל זה וכן ליתא בע"י וכפסקי רי"ד וכ"ה נכון דלקמן (כז, ב) קבעי לה הגמ' בתחד בשבת מ"ע לא והאמולי אמרי בה טעמי דנפשייהו. ותו מ"ט אפסקי בין וקורין נמע"ב לגיום הראשון בראשית. לקמן הי' לו לקובנו קודם חמשה דברים אירעו כו' אלא דל"ג לה וגם רש"י לקמן ע"ב ד"ה אחידנא כתב מעמדות נמי מתענין בדלקמן ולא כתב כדאמר מתני' משמע שלא הי' נפנו. שוב ראיתי דכן ליתא במשב"ב דפוס פיזרו ווינציא ובד' בהסיל וקובצי' הכניסוהו מן המשניות ושי' מהרש"א ותוי"ט (ד"ס):

פ"ד א בשלשה פרקים כ"ו ע"ל יומא פ"ז ע"ב ירושלמי בכורות פ"ד ה"ל: **ב** אלו הן, כ"ו ע"ל: וכי דאיך קרבנו. פוסה ח' ע"ל חיי' ע"ו מ"ל כלי המקדש ה"ל המ"ג עפין קע"ב: הגיע זמן המשמר, מיי' שם ה"ב: **ג** ואנשי המעמד. מיי' פ"ל מהל' כלי המקדש ה"ב:

שנוי נוסחאות

פ"ד א (בשנה). בד"ל וכיי"ק וכמשכי"ר ליתא ועי' ד"ס. **כהנים.** במדבר"פ וכיי"ק וכמשכי"ר הכהנים. (**את**) **בפיהן.** כיי"מ ב' ליתא. **ארבע.** בכל הנ"ל ארבעה. **בבוקר.** בכיי"ק וכמשכי"ר ובמוסף. **בתעניות.** בכיי"ק בעשות ובתעניות. **ב אלו הן מעמדות.** במדב"פ וכיי"מ ואלו.. ; במדבר"פ וכיי"ק וכמשכי"ר ..המעמדות ; (לפי שנ') בכיי"ק וכמשכי"ר ליתא. (**ואמרת אליהם**) **את** קרבני אליהם) **את** קרבני לחמי וכי. וכ"ה במדבר"פ וכיי"מ ב' (ונס לאישי) בכיי"ק וכמשכ"ר וכמשכי"ר ליתא; בכיי"מ מ' ליתא **את** קרבני לחמי וכו' וכן ליתא וכי גם בכיי"מ ב'. **התקינו נביאים.** במדבר"פ וכיי"ק וכמשכי"ר אלא שהתקינו הנביאים. **עשרים וארבע.** במשב"ב.. וארבעה. **על כל משמר.** בכיי"מ מ' וכמשכי"ר ועל.. וכ"ה בכיי"מ ב', (יל"ל) **כהנים** (**של**) **לוים** ו(**של**) **ישראלים.** בד"ל וכיי"ק וכמשכי"ר.. **ושל לוים ושל ישראל**; בכיי"מ מ' **וכי כהנים לוים וישראלים** וליתא. **המשמר**(**לעלות**). בכיי"מ מ' **משמר**..; בכיי"מ ב' **משמרה**; במדבר"פ וכיי"ק וכמשכי"ר ליתא. **כהנים ולוים.** במדב"פ וכיי"ק וכמשכי"ר **בהנים** ולוים וכ"ה במשב"ב דפוס פיזרו ווינציא וקוסטי וכ"ה בערוך וכן הוא. **שבאותו משמר.** בד"ל וכיי"ק וכמשכי"ר.. **הם שמר.** לקריתן. בד"ל וכיי"מ מ' במדב"פ וכיי"ק וכיי"מ מ' וחו מ"ט אפסקי בין וקורין נמע"ב לגיום הראשון בראשית. לקמן הי' לו לקובנו קודם חמשה דברים אירעו כו' אלא דל"ג לה וגם רש"י לקמן ע"ב ד"ה אחידנא כתב מעמדות נמי מתענין בדלקמן ולא כתב

בשלשה פרקים פרק ד תענית

ומתכנסים בעריהן בכה"כ בין לותן שהיו בירושלים במקדש. כדפי' הר"ב במשנה דלקמן: ג מפני כבוד השבת. עיין סוף פרק ב' בפירוש הר"ב: ולא באחד בשבת. פי' הר"ב מפני שהוא שלישי לירח כו'. א"ל מפני שבשבת נתנה בו נבמה יתירה כו'. הני תרי טעמי בגמ' פליגי בהו אמוראי ובמשמיה בעסחאות דוקניות ל"ג מן ואנשי מעמד עד וימותו. וכן גרלה שהיתה גירסת הר"ב. ועוד מוכיח מה שכתב ובכל יום היו אנשי מעמד מתפללין תפלת נעילה. ומאן דכר שמה דתפלה זו. אלא שהר"ב מבאר והולך מנהגם של אנשי המעמד. ועוד כ"ל שכל מה שכתב מן ולא היו כו' עד תפלת נעילה שייך הכל לסוף דבור שבסוף המשנה לגעיל והכל דבור אחד. והתחלת פי' משנה ג' הוא מן דבור פרשה גדולה כו'. ומה שכתב הר"ב ויום שלישי לירחו חלוש טפי. בפירש"י לא נכתב טפי. ועיין מזה במשנה ג' פרק ט' דשבת: [*ביום הראשון. של שבוע קורין בראשית. פרשה ראשונה [ופרשה] יהי רקיע לפי שאין בפ' בראשית לבדה ט' פסוקים כדי קריאת כהן לוי וישראל. וכן כולם. בששי תולא הארץ ויכלו המים לפי שבפרשה תולא הארץ אין בה אלא ח' פסוקים לפי' אומר ויכלו. לשון רש"י. ועיין פרק ד' דמגילה משנה ד'): פרשה גדולה וכו'. כתב הר"ב לאחר שקרא הראשון ג' פסוקים כדתנן במשנה ד' פ"ד דמגילה הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים: במנחה נכנסים וקורין על פיהן. פרשה בנעילה ליכא. רש"י. ובודאי שכן גרלה מהמשנה וז"ש הרמב"ם במשנה דלקמן ואין קורין אלא בשחרית ובנעילה. דמשמע דיש קריאה בנעילה. ז"ל לא ידענא מנין לו. ובחבורו לא כתב ואין קורין כו' אלא ואין מעמד כו': [*בקורין את שמע. עיין בעור אורח חיים סימן מ"ט]: ד כל יום שיש בו הלל. [בני מוסף הם ימי תמוכה] אין בו מעמד בשחרית. לפי שהלל מד"ס הן עשו להם חיזוק ודחו המעמד. הרמב"ם. ושל שחרית דוחה. כדתנן במשנה ז' פ"ד דר"ה הראשון מקרא את ההלל. ודקרי הלל מד"ס. אע"ג דתיקון נביאים הוא כמ"ש במשנה ז' פ"ה דפסחים. כל שאינו מפורש בתורה משה רבינו ע"ה מד"ס קרי ליה וכן לשון הרמב"ם לענין מגילה שהיא מד"ס והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים ע"כ ברים ה' מגילה. ועיין ברים מסכת ערובין. גם לקמן בסמוך: מעמד. קיבולן לכל תפלה מן הד' תפלות ועמידתן גם לתפלה ולתחנה ולבקשה ולקרות בתורה נקרא מעמד רמב"ם פ"ו מהלכות כלי המקדש: קרבן מוסף אין בו בנעילה. בירושלים לפי שהיו טרודין במוסף שיש בו להקריב בהמות יותר מתמיד שהוא אחד. אין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודים במוסף. וישראל שבהם היו טרודים לחטוב עצים ולשאוב מים. ודוחה אפילו בנעילה. עכ"ל רש"י. ואע"פ שהגבעונים אשר לא מבני ישראל המה נתונים נתונים לחטוב עצים ולשאוב מים לבית אלהים כדמפורש בספר יהושע

ג ולא היו מתענין בע"ש מפני כבוד השבת. ואין ל"ל בשבת עצמה ולא ביום א' מפני שהוא שלישי לירחה שבע"ש נכרא אדם ויום שלישי לירחו חלוש טפי דכתיב (בראשית ל"ד) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. אי נמי מפני שבשבת נתנה בו נבמה יתירה ולמולאי שבת ניטלת ממנו ואם היו מתענים ביום ראשון היו מסתכנים. ובכל יום היו אנשי מעמד מתפללין תפלת נעילה: פרשה גדולה קורין אותה בשנים. בפרשת בראשית לאחר שקרא הראשון ג' פסוקים מוהר המני וקורא פסוק שלישי שקרא הראשון ומשלים פרשת בראשית. והשלישי קורא יהי רקיע. בשני ראשון קורא יהי רקיע. ושנים קוראים יקוו המים. וכן כולם: בשחרית ובמוסף כו'. הכא מיירי בכל שאר מעמדות שהיו חוץ לירושלים שהן היו קוראין במעשה בראשית כמשפטן אפי' ביום שיש בו קרבן מוסף דהא אינהו לא טרידי. אבל המעמדות שבירושלים ביום שיש בו קרבן מוסף לא היו קורין במוסף במעשה בראשית כדתנן לקמן קרבן מוסף אין בו במנחה והשתא קרבן מוסף מעמד דמנחה דלאו דידיה דמי מעמד דידיה לא כל שכן. בשחרית ובמוסף ובמנחה כו'. הכי קאמר בשחרית ובמוסף הוא דמביאין ספר תורה וקורין פרשה גדולה בשנים וקטנה ביחיד. אבל במנחה אין מביאין ספר תורה מפני טורח התענית. אלא קורין על פה: ע"ש במנחה. לא היו נכנסים. לבית הכנסת ולא היו קורין כלל לפי שהיו טרודים לתקן לרבי שבת: ד יום שיש בו הלל. כגון ימי חנוכה שיש בהם הלל ואין בהם מוסף. לותן שבירושלים לא היו קורין שום פרשה בשחרית. לפי שאין להם פנאי לעשות מעמדם שההלל דוחה אותה: קרבן מוסף. ר"ח שיש בו קרבן מוסף לא היו קורין שום פרשה בנעילה. וכ"ש שלא היו קורין פרשה במוסף עצמו ולא במנחה שהיא קודם נעילה שקרבן מוסף היה דוחה אותם

ביום הראשון. מגילה כ"ג ע"ב יומא מ' ע"ב ס"ל ר"ב מיי' פס ה"ו, פרשה גדולה. מיי' שם ה"ז: דכל יום. כ"ו ע"ב

שנויי נוסחאות

בראשית. בכי"מ ג' ומשני"ר קוראין בראשית. ויהי רקיע. במשני"ר יהי.. וכן בסמוך יקוו, יהי מאורות. ישרצו (בלא וו"ן) לולם בחמישי ותוצא הארץ לך מה שנדפס שם וכנ"ל בששי ותוצא הוא עשות וגיל תוצא. ויכלו השמים. ב' שדנ"פ ובכי"ק ובכי"מ ג' ומשני"ר. השמים והארץ וכל צבאם. פרשה גדולה כו' והקטנה. בכי"מ ג' הגדולה.. הקטנה וכ"ה בספקי רי"ד "וכלה שכן הלשון יאר שבפ' יקוו יש בה ה' פסוקים ופעמים שהיא הגדולה וקורין לותה בשנים ופעמים שהיא הקטנה וקורין לותה ביחיד" (ר"ס); בשנדנו"פ ובכי"ק ובמשני"ר ..וקטנה. בשחרית במוסף. וכ"ה במשנ"ב; בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר.. ובמוסף. וכ"ה בכ"מ בגמ' והוא כתוב וע"ז קא מיבעיא להו בגמרא היכי קאמר בשחרית ובמוסף קורין לותה בספר ובמנחה על פה. לו דלמא הכי קאמי בשחרית קורין לותה בספר ובמוסף ובמנחה קורין לותה על פה ולאו כיתה המוסתא במוסף הלא על כרחו לאמר דבמוסף אמי קורין לותה על פה. (נבנבין ו) קורין. בכי"מ ג' קוראין וכן בסמוך בקוראין. וליתה וכן ליתה בכ"מ בגמ': בכי"מ ב'.. וקורין אותה; בכי"ק הנכנסים קורין: ד אין (בו) מעמד בשחרית. במשנ"ב ליתה בכל המשנה; בד"נ ובכי"ק שחרית וכ"ה מנחה נעילה בכל המשנה בלא כיתי"ן וכ"ה בכי"מ ג' כאן ולא בסמוך ובכי"מ ב'. מוסף אין בו בנעילה כו'

ראשון לציון

פ"ד ד ברע"ב ד"ה קרבן מוסף כו' לא היו קורין כו' עיין יסל"מ:

לקוטים

ג תי"ט ד"ה בקורין וכו' עיין וכו' הייגו דלא' דכרים שבכתב אינו כשאי לאומרם בע"פ מיהו דבר שרגילים בו תדיר שרי והשתא א"ה דהוא"ל בקונטר קורין ע"פ ואו לא אלא דבזה יכיר תנא טעמא דהיתרא משום דדמי לק"ש דהא נמי רגילי ביה. (מ"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

עבודה: יד) כל יום עד הערב: טו) לאו דוקא. רק ר"ל שיתחלשו מהתענית יותר מדאי, דכל שנוי ווסת מזיק לגוף [כ"ב קמ"ו א']. ולהכי במקום לער גדול, לא גזרו בה רבנן [בכתובות ד"ס פ"א]. ומצינו לשון מיתה דמשמע תולשת, כמו משמש מת בעריות [סנהדרין נ"ס] עד שימות הגיד [שבועות לי"ח], מה לי קטלה פלגא [ב"מ נ"ה א'], הן יקטלני לו איתל [איוב י"ג ט"ו]: טז) קרלו בני המעמד בבהכ"נ: יז) דבברלאשית יש ה' פסוקים, הכהן קורא ג' פסוקים, והלוי מדלג פסוק א' לאחריו ועוד ב' פסוקים האחרים. וישראל קורא ויהי רקיע, שהוא ג' פסוקים. וביום ב', כהן קורא ויהי רקיע, ולוי וישראל פרשת יקוו המים. וכן כולן: יח) ר"ל בשחרית ובמוסף קורין בס"ת כלעיל. אבל במנחה וכו': יט) ואע"ג דדברים שבכתב אין רשאין לאומרן בע"פ [בתמורה י"ד ב'] היינו להוליא אחרים יד"ח, והכא כל א' קורא [ש"ס הכא כ"ח א']: כ) שיהיו מופנים לעצות טורכי שבת: כא) שנומרין בו ההלל ואין בו מוסף, כחוכה: כב) ר"ל אין אומרין אז בני המעמד תחינות ואין קורין במעשה בראשית. ודוקא בירושלים, מדטרודים בלא זה לסייע לכהנים לחטוב עצים ולשאוב מים לצורך הקרבנות אבל מכל מקום לא היו מתענין בשום מקום: כג) ר"ל ביום שמקריבין בו מוסף, כגון ראש חודש: כד) ר"ל אפילו בנעילה שהקריבו בכל כל קרבנות היום. ומכ"ש בשאר תפלת היום. דטרידי אז טפי:

אותם: קרבן עצים אין בו מנחה. כלומר יום שיש בו קרבן עצים כדלקמן ואין בו קרבן מוסף דומה מעמד של מנחה. אבל לא של נעילה: כך היה ר' יהושע שונה. קרבן עצים דומה מעמד דנעילה וכ"ש שדומה מעמד דמנחה דקרבן עצי כהנים היה קרב קודם תמיד של בין הערבים ואם דומה מעמד של נעילה כ"ש שדומה מעמד של מנחה. שמוך לו: חזר ר"ע להיות שונה כדברי בן עזאי. דקסבר קרבן מוסף מדברי תורה ודין הוא שלא ידחה אלא מעמד דמנחה. דליכא למימר דלמא מדחי קרבן דדברי תורה לא בעי חזוק. אבל קרבן עצים כדברי סופרים דמי ודין הוא דלדחי מעמד דמנחה ונעילה דבעי חזוק כי היכי דלא לדחייה לקרבן עצים ולא ירדהי לסוף דברי רמב"ם בפירוש משנה זו. כי מדבריו נראה שהיו אנשי מעמד מתפללין תפלה יתירה בכל יום בין שחרית למנחה והיא נקראת תפלת מוסף. ודבר זה לא מלאתיהו לא בבבלי ולא בירושלמי: ה' זמן עצי הכהנים והעם. כשעלו בני הגולה לא מלאו עצים בלשכה. ועמדו אלו והתנדבו משלהם. והתנו נביאים שביניהם שאפילו לשכה מלאה עצים יהיו אלו מתנדבים משלהם. וביום שמביאים העצים מביאים עמהם קרבן נדבה ועושים אותו היום יום טוב וכן כתוב בספר עזרא (נחמיה ו') והגורלות הפלנו על קרבן העצים וגו' להביא לבית אלהינו בעתים מזומנים לשנה: וכל מי שטעה שבטו. ולא היה יודע עם מי יולך יולך עם בני זחות: ובני גונבי עלי. מפרש בגמרא שפעם אחת גזרו האויבים שמד על ישראל שלא יביאו בכורים למקדש והושיבו שומרים בדרכים על כך. ועמדו אנשים כשרים שבאותו הדור והביאו שני בכורים ואפו אותם בקליעות דהיינו חתיכות יבשים ונושאים על כתפם עלי הוא עץ גדול עשוי כעין בוכנא שכותשים בו הדייסא והיו רגילין לכתוש בו הקליעות לעשות מהם עגולי דבלה וכשהיו פוגעים בשומרים אומרים להם אנו הולכים לעשות שני עגולי דבלה במכתשת שלפניכם בעלי זה שעל כתפינו וכך היו מביאין בכורים לירושלים ועל שם כך נקראו בני גונבי עלי כלומר גונבי לב השומרים בעלי שעל כתפם. ובני קולעי קליעות על שם שאותכין עגולי מבני יתרו חותן משה ונזכר בירמיה סי' ל"ה. [*ושוב מלאתי כך בתוספות ספ"ג דעירובין [מ"א ע"ב]] : בעשרים באמות. לפי שאותן שהתנדבו באחד בניסן ספקו עד כ' באמות. רש"י: ובני גונבי עלי בני קולעי קליעות. דבקליעות בלבד לא היו יכולים להגלל מהשומרים

קרבן עצים(כה) אין בו במנחה. דברי רבי עקיבא. אמר לו בן עזאי כך היה ר' יהושע שונה. קרבן מוסף אין בו במנחה(כו). קרבן עצים אין בו בנעילה(כז). חזר רבי עקיבא להיות שונה כבן עזאי(כח): ה' זמן עצי כהנים והעם(כט). תשעה. באחד בניסן בני ארח בן יהודה(ל). בעשרים בתמוז בני דוד בן יהודה(לא). בחמשה באב בני פרעוש בן יהודה(לב). בשבעה בו בני יונדב בן רכב(לג). בעשרה בו בני סנאה בן בנימין(לד). בחמשה עשר בו בני זתוא בן יהודה(לה). ועמהם כהנים ולוים. וכל מי שטעה בשבטו(לו). ובני גונבי עלי בני קוצעי קציעות(לז) בעשרים בו בני פחת מואב בן יהודה(לח). בעשרים באלול בני עדין בן יהודה(לט).

יהוסף (מ') יתכן בעיני לומר שזהו לצורך עובדי המקדש לבשל קרבנותיהם ואחר לריחם. ופירוש למזבח ה' דכתיב ביהוסף לעובדי המזבח. אבל למזבח עצמו לא היו מביאים לנבעונים לחטוב עצים ולשאוב מים. ואין נראה לחלק בין חטיבת עצים ושאיבת מים דלקרבן מוסף ודלקרבן התמיד. ואחר הקרבנות. ובעזרא סי' ח' כתוב ומן הנתינים נתן דוד והשרים לעבודת הלוים. יש נ"ל לפרש לעבוד עבודה לערך הלוים. כדי שהלוים יהיו פנוים במלאכת עבודת ה': קרבן עצים אין בו בנעילה. פירש הר"ב דכדברי סופרים דמי שאינו"פ דתקנת נביאים היא כד"ם דמי ובגמרא דף כ"ח ע"ב קרי לה מדאורייתא משום דתקנת נביאים היא. ועיין ברש ערובין. ומ"ש הר"ב דלא ירד לסוף דעתו של הרמב"ם שנראה מדבריו שיש תפלה יתירה לאנשי מעמד והיא נקראת מוסף. אמת כך דעתו בפירושו ובחבורו פרק המזכר ומעמא כתב בפירושו וז"ל ואמרו במה שקדם שאנשי מעמד קורין במוסף מורה שיש מעמד במוסף וכו' והיא תפלה יתירה כו'. וכתב הכ"מ שני' אחרת היתה להרמב"ם בגמרא דרש פרקין. דלאותה הגירסא אין מפרשים משנה דר"פ. ויש יום אחד באלו הפרקים שנאמרו בפיהם ד' פעמים כו' אלא דבין במעמדות בין ביום"כ יש נביאות כפים ד' פעמים [*וגם פשטא דירושלמי משמע כהרמב"ם דאמר ברש פרקין אתמן שלשה פרקים כו' אתם ש"מ אלא. אתם ש"מ שמתענין במעמדות. ושמתפללין ארבע. ואין נשיאת כפים בלילה אלא ביום עכ"ל. והר"ב שכתב דלא מצא כדברי הרמב"ם בירושלמי מפרש דמתפללים ארבע. כלומר שיש שמתפללים ד' כלומר ביום"כ ולא קאי אמעמדות. אבל משום שהוא מפרש בענין אחר לא שפיר קאמר בלא מצא. וכ"ש שפשט השמועה משמע טפי כהרמב"ם]: ה' זמן עצי הכהנים והעם שהתנדבו משלהם כו'. כמ"ש הר"ב. ועיין ברפ"ד דשקלים מה שלהבהיר בש"ד ומה שכתב שהביאו עמהם קרבן נדבה פי' במשנה ג' פ"ק דמגילה עולת נדבה: בני ארח בן יהודה. פירוש משבט יהודה. וקן בן בנימין פירוש משבט בנימין. כי אלו הבני שבטים הגלו לבבל והם שעלו. וכן פירש בגמרא בבני דוד בן יהודה שהוא דוד המלך שהוא מבני יהודה ובני יונדב בן רכב הוא מבני יתרו חותן משה ונזכר בירמיה סי' ל"ה. [*ושוב מלאתי כך בתוספות ספ"ג דעירובין [מ"א ע"ב]] : בעשרים באמות. לפי שאותן שהתנדבו באחד בניסן ספקו עד כ' באמות. רש"י: ובני גונבי עלי בני קולעי קליעות. דבקליעות בלבד לא היו יכולים להגלל

כך היה כ"ו ע"א מ"י שם ה"ם: ה' זמן עצי כהנים. כ"ו ע"א:

שנויי נוסחאות

קרבן עצים אין בו במנחה. נכי"ק מוסף אין בו מנחה.. ק"ע אין בו נעילה וכ"ה מהוסף שם במשנתו של כ' יהוסף מוסף.. נעילה; ק"ע.. מנחה וכ"ה נכי"מ נ' (ושם אין במנחה.. אין בנעילה ובדברי ר"י אין בנעילה.. אין במנחה) ועי' רש"י ובפי' ר' גרשום. ועי' ד"ס שהאריך בזה הרבה. כך (היה) ר"י. נכי"מ ליתא בטעות. שונה נכי"מ כ' דורש. חזר ר"ע. נכי"מ. מ' וכ' וחזר. כבן עזאי. נכי"ק ונמשכי"ל כדברי ב"ש. ה' כהנים. בד"ב הכהנים. תשעה. נכי"ק ונמשכי"ל בתשעה. בו' בו בני יונדב. נכי"מ מ' וכ' בו' באב.. יהונדב. בני סנאה. וכ"ה נקרא (עזרא ב' ; נחמיה ז'). נד"ל ונכי"מ נ'.. סנואה; נכי"מ מ' שנאב; נכי"מ סנאב.. וכל אלה נאו ע"י כתבי הקדש שאינם מוגהים, וכבר העירותי ע"ז במק"א. בני זתוא. נכקרא (שם); במשד"פ ונכי"ק ונמשכי"ל ..זתואל. ועמהם כו' קציעות בעשרים בו כו'. נכי"מ מ' הסדר בעשרים בו בני פחת מואב ועמהם כו' קציעות. כהנים ולוים. במשדו"פ שבטו. במשדו"פ ונכי"ק ונכי"מ מ' ונמשכי"ל ..שבטו ול"ה נכי"מ נ' (ושם שמעו). ובני גונבי עלי בני קוצעי. נ' נכי"ל בני.. ובני..; במשדו"פ ונכי"ק ובני. ובני.. ועי' תו"ט.

לקוטים

ד' הר"ב ד"ה חזר וכו' לא כעי' יצחק וכו'. לא ידענא מנ"ל להר"ב הא' פירושא דהוי דלא כמלן ובש"ס הכי אמרי מה הפרש בין זה לזה הלנו ד"ת והלנו ד"ס ופירש"י מ"ש דקרבן עצים דמי מעמד דנעילה ומעמד דמנחה לא דחי ומשני מנחה דאורייתא ונעילה דרבנן ואתו' פי' מה הפרש בין קרבן מוסף לקרבן עצים דק"מ דומה מנחה וק"ע לא דחי מנחה הלנו ד"ת מוסף ולכני קדמי מנחה דהוי מד"ת אבל ק"ע דהוי מד"ס הילכך לא דחיה אלא נעילה דהוי מד"ס אבל לא דחיא מנחה דהוי מד"ת והן אמת דבפי' ק"ע אין בו בנעילה אחיל הר"ב בתר פי' הרמב"ם מ"מ בהך מלתא לא פי' כפי' הר"ב דפי' דקאי אריש אימים שם בהן הלל דלפי שהם דרבנן

יכין תפארת ישראל יכין

מכמק"ד ס"ת]: כט) משפחה מיוחדת משבט יהודה: ל) ממשפחת דהמע"ה: לא) משפחת יתרו: לב) משבט בנימין: לג) מדבל"ז היה אז יו"ע, כשלחי מכילתן. וכ"ל דאותן שכשעלו מהגולה לא נתברר לאיזה שבט שייכים, התחברו אז כשעלו עם בני זתוא להתנדב עמם, ושוב תמיד נחשבו על משפחה זאת: לד) בבית שני גזרו האויבים שהיו מושלים על ישראל סביב ירושלים שלא להעלות בכורים להמקדש, והמשפחות הכשירות הללו הביאו הבכורים וחיפוס בקליעות, שהן תאנים יבשים. וכדי להטעות השומרים ביותר, לקחו גם עלי [שטעסטעל בל"ח] על כתפיהם, ואמרו להשומרים שהם מוליכין הקליעות לכתפם במכתשת שיש בירושלים. וכשעוב נגרו ישראל קבעו למשפחות ההם יו"ע ביום המאורע: לה) משפחת יואב: ירושלים

כה) יו"ע היה למשפחות בישראל בימים ידועים. שכשעלו מהגולה, לא היה עצים למערכה, ונדבו הם עצים בתוך הימים, ותקנו להם שבכל שנה כשיגיע יום הזה, יביאו המשפחה ההיא עצים למזבח, ויקרבו עולה ויעשו יו"ט: כו) וכ"ש במוסף עצמו, אבל יש בשחרית ובנעילה: כז) וכ"ש במנחה דלא, שהקרבת קרבן עצים היה סמוך למנחה קודם תמיד שבין הערבים: כח) דמוסף דאורייתא א"ל חזוק, ודי שידחה מעמד דמנחה. משא"כ חג דקרבן עצים, רק מד"ס וצריך חזוק לדחות המעמדות במנחה ונעילה. ואע"ג דבל"ז אין קורין בתורה בנעילה כדמשמע לעיל משנה ג' דלא חשיב נעילה, עכ"פ התפללו והרבו בקשות, ובחג של קרבן עצים לא התפללו נעילה כלל. מיהו בשחרית ודאי היה אז מעמד וכדמוכח מאחד בטבת בסיפא [ועי' ברמב"ם פ"ו

מהשומרים. שהרחוקים הביאו גרוגרות וצימוקים לבכורים כדתנן במשנה ג' פ"ג דבכורים: שבו בני פרעוש שניה. נראה שהאחרונים שהביאו בכ' באלול לא הספיקו אלא עד אחד בטבת ולא נמצאו מי שהתנדבו והטילו גורלות. והנה אין אחד מהמביאים שהביא רק לשני ימים כי אם בני פרעוש ועכשיו בעלה הגורל להם הביאו לשלשה חדשים: ן ביז בתמוז נשתברו הלוחות. כתב הר"ב בז' בסיון בהשכמה עלה. כ"ד דסיון וט"ז דתמוז. מלו לה ארבעין. בי"ז בתמוז נחית. [אתא ותברינהו] גמרא ועיין בפירש"י לפרשת כי תשא: ובטל התמיד. בגמרא שכך קבלנו מאבותינו: והובקעה העיר. פירשו בגמרא בשניה. דברא"שונה הכתיב בירמיה (כ"ג ו') ומלכים [ב' כ"ה ג'] בתשעה לחדש וגו' והובקע העיר: ושרף אפוסטומוס את התורה. כך קבלנו מאבותינו: והעמיד צלם בהיכל. כתב הר"ב בירושלמי חד אמר צלם של מנשה וכו'. וחילוף גירסאות איכא ביניהו. דלמ"ד מנשה גורם והועמד. ולמאן דאמר אפוסטמוס גורם והעמיד. וצלם מנשה כתב רש"י כדמפורש בתרגום ירושלמי בפ' המזבח כסאי וגו' (יחזקאל ס"ו): בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ. מפרש בגמרא דכתיב (במדבר י"ד) ויהי בשנה הבינית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן וגו' ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וגו' והאספסוף אשר בקרבו התאוו וגו' ויאכלו עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא לעיני כל החיים אשר ראו את כבודי ואת אותתי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אתי זה עשרת הפעמים ולא שמעו בקולי אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה. ולא עברו אלא תשע פעמים. ולא נגזר אלא שלא יכנסו לארץ. דכ"ל כ"ד בסיון. וכתיב ותסגר מרים שבעת ימים. הא כ"ט בסיון. וכתיב ושובו מחור המדבר מקדש ארבעים יום ב' דסיון. ותמוז דהוה אתא מלויה [כמ"ש במשנה ד' פ"ק דתענית] הא ג"כ. וח' דאב. וכתיב ויבכו בעלה ההוא דלאחר בואם היינו ט' באב: וחרב הבית בראשונה. דבמלכים (ב' כ"ה) כתיב בחדש החמישי בשבעה לחדש וגו' ויסרוף את בית ה' ובירמיה ג"כ כתיב בחדש החמישי בעשור לחדש. הא כיצד בז' נכנסו גויים להיכל ואכלו וקלקלו בו בז' ובח'. ובט' סמוך להשיכה הליתו בו את האור. והיה דולק והולך כל היום כולו בבריתא בגמרא: ובשניה. דתניא מגלגלים זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב וכו': ונלכדה ביתר. עיר גדולה והיו בה אלפים ורבבות מישראל. והיה להם מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא מלך המשיח. ונפל ביד גויים. והרגו כולם והיתה לרה גדולה כמו חורבן בית המקדש. הרמב"ם פ"ה מה' תענית: ונחרשה העיר. כדכתיב ציון שדה תחרש (ירמיה כ"ו) שנתחרשה כולה ונעשית כשדה חרושה. רש"י: ומלכים

ן חמשה דברים. כ"ו פ"ל מ"י פ"ה מה' תענית ה"ב ממ"ש בפיה מד"ש ג' מה' תו"ת פי' מקמ"ש: ביו"ן בתמוז. יומא ד' פ"ב: נשתברו הלוחות. כ"ו פ"ב: וחרב הבית. כ"ה י"ח פ"ג: משנכנס אב. מיי' פ"ה מה' תענית ה"ב ממ"ש מעין מ"ש ג' מה' מקמ"ש פ"ח: ן שבת שרל מ"ב. כ"ו פ"ב יומא פ"ג מ"ח מיי' פ"ה מה' תענית פ"ו ממ"ג מעין מ"ש ג' מה' מ"ש מעין מקמ"ש ה"ב: ן בשבעה עשר בתמוז. כ"ו פ"ב יומא פ"ח מ"ח: ן בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות. כ"ו פ"ב: ובטל התמיד. כ"ו פ"ב: ן בשבעה עשר בתמוז הובקעה העיר. כ"ו פ"ב: ן בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ. כ"ו פ"ב: ן בתשעה באב נגזר. כ"ו מ"ו נגזר גזירה. שלא יכנסו לארץ. כד"ל בתר. כ"ו בית תר ועי' בערוך בשם ע"ביתר. משנכנס אב ממעטין בשמחה. כד"ל וכ"ו ומשמני"ר מתמלא כאן המשנה הסמוכה, וכן הוא.

שנויי נוסחאות

(בא' בטבת שבו בני פרעוש שניה) כ"ו ליתא כ"ז בט"ס. (בו) מעמד. במשני"ר ליתא. שהיה בו. במשדנו"ס מפני שהיה בו. וקרבן מוסף. במשני"ר קרבן. ן במשנה הוא עד ומתרגם ליתא כ"ו ב"ל ד"ס. (את) אבותינו. במשדנו"ס לאבותינו. והובקעה. כ"ו והבקעה. אפוסטמוס. כ"ו ב' פוסטמוס. כד"ל ובמשנה שבירושלמי אפוסטומוס. כ"ו אפיסטומוס. והעמיד צלם. כ"ו מ' והועמד; וכ"ה בדס"י ובדא"ם. ועי' תוי"ט. בתשעה באב. כ"ו ובתשעה.. נגזר. כ"ו מ' נגזר גזירה. שלא יכנסו לארץ. כד"ל ליכנס בארץ. ביתר. כ"ו בית תר ועי' בערוך בשם ע"ביתר. משנכנס אב ממעטין בשמחה. כד"ל וכ"ו ומשמני"ר מתמלא כאן המשנה הסמוכה, וכן הוא.

תוספת הדשים

פ"ד ן בתוי"ט ד"ה והובקעה כו' פי' בגמ' כו'. והתוס' פ"ק דר"ה דף י"ח ע"ב כתבו בשם הירושל' דגם בראשונה היה ביז' אלא שעמו בחשבון מפני הצרות ולא נמנע שכתוב מלכתוב כפי טעותם:

ראשון לציון

ן ת"ט ד"ה והובקעה העיר פירשו בגמרא כו' ועמ"ש תוס' בשם הירושל' בר"ה י"ח: ד"ה זה תעשה: שם ד"ה ונחרשה העיר כו' ועשית כשדה כו' עיין יש סדר למשנה:

לקוטים

דרכן לריבים יותר חזק ולפיכך דמו המעמד מתמלא היום ולא ידענא למה לא העיר בזה הרי"ט. (ב"ג):

מנגוני הדבלה במקלעות. ואלו האנשים הכשרים עלמן עמדו פעם אחת בגזרו שמד שלא להביא עצים למערכה ותקנו סולמות והיו אומרים לשומרים ליטול שני גוזלות משובך זה אלפיים בסולם זה שעל כתפיו אלו הולכים ועל שם כך נקראו בני סלמאי הנתולתי*) שהיו נותנים הסולמות אחר שעברו מן השומרים. ומביאין מהן עצים למערכה וכל אלו מביאין עצים עם בני זחות: שבו בני פרעוש שניה. שלאחר שסיימו מטילין פיסות איזה באחרונה כדכתיב והגורלות הפלו על קרבן העצים: שהיה בו הלל. לפי שאחד בטבת חל בחנוכה לעולם ובחנוכה גומרים את ההלל אבל הלל דר"ח שאין קריאת ההלל בו אלא מנהג בעלמא לא דמי מעמד ומהאי טעמא לא תניא ר"ח ניסן דאית ביה נמי הלל וקרבן מוסף וקרבן עצים: ן ביז בתמוז נשתברו הלוחות. שהרי בו' בסיון נתנו עשרת הדברות. וכז' בהשכמה עלה לקבל את שאר התורה ושהה שם מ' יום. נמצאו כלים ביז בתמוז. וכשירד שבר את הלוחות: ובטל התמיד. שלא היה שם כבשים להקריב שבאה העיר במצור: והעמיד צלם בהיכל. פליגי בה אמוראי בירושלמי. חד אמר צלם של מנשה. ובבית ראשון מיירי. וחד אמר צלם של אפוסטמוס. שהיה משרי היונים ובבית שני היה: ן שבת שחל ט"ב. שבוע שחל ט' באב להיות בתוכה:

1) כ"ה בירוש' ובתוספתא בכלי הנעופה. לם ר

דה"ל כ"ב בסיון. וכתיב ותסגר מרים שבעת ימים. הא כ"ט בסיון. וכתיב ושובו מחור המדבר מקדש ארבעים יום ב' דסיון. ותמוז דהוה אתא מלויה [כמ"ש במשנה ד' פ"ק דתענית] הא ג"כ. וח' דאב. וכתיב ויבכו בעלה ההוא דלאחר בואם היינו ט' באב: וחרב הבית בראשונה. דבמלכים (ב' כ"ה) כתיב בחדש החמישי בשבעה לחדש וגו' ויסרוף את בית ה' ובירמיה ג"כ כתיב בחדש החמישי בעשור לחדש. הא כיצד בז' נכנסו גויים להיכל ואכלו וקלקלו בו בז' ובח'. ובט' סמוך להשיכה הליתו בו את האור. והיה דולק והולך כל היום כולו בבריתא בגמרא: ובשניה. דתניא מגלגלים זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב וכו': ונלכדה ביתר. עיר גדולה והיו בה אלפים ורבבות מישראל. והיה להם מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא מלך המשיח. ונפל ביד גויים. והרגו כולם והיתה לרה גדולה כמו חורבן בית המקדש. הרמב"ם פ"ה מה' תענית: ונחרשה העיר. כדכתיב ציון שדה תחרש (ירמיה כ"ו) שנתחרשה כולה ונעשית כשדה חרושה. רש"י: ומלכים

יכין תפארת ישראל יכין

לו) בירושלים: לז) שלם, מדשה חנוכה: לח) עבור ר"ח: לט) כשעשו העגל: מ) כשלרו, על ירושלים כשנחרבה, באותו יום לא נמצאו עוד כבשים להקריב ול"ג שר"ל בימי טורקנוס ואריסתבולוס כשלרו זע"ז וכן משמע ממי מב"ק [דפ"ב ב'], מיהו לי קשי לזמן חורבן, היינו זמן חורבן ראשון שלר בכוכדנצר על ירושלים ג' שנים. אבל בית שני לא משכו ימי המצור רק מניסן עד אב וא"כ כשהובקעה העיר פשיטא שפסק הכל והתמיד עמם: מא) נכבשה בחורבן ח' וב' ביום מ'. [ואע"ג דכ' בחורבן ראשון, בט' בחודש הובקעה העיר. ע"י הלרות שעו בחשבון ולא הלה המקרא לשעות ממה שחשבו שם [ירושלמי]: מב) שר יווני: מג) כ"ל דר"ל אותה תורה שכתב עזרא, שהיה בעזרה, כדאמרינן במסכת סופרים שממנה הגיהו שאר ספרים [ועי' מ"ק פ"ג מ"ד]. או כ"ל דר"ל שסרף כל תורה שמלא. ואפ"ה קאמר התורה לשון יחיד, שכוונת אותו רשע הי' לבטל תורה בכללה מישראל: מד) יא"ל ע"י הרשע הנ"ל, ויא"ל ע"י מנשה ולפ"ז לריך לגרוס והועמד צלם וכו': מה) בגזירת מרגליס: מו) דבז' באב נכנסו אויבים להיכל כשכבשוהו אחר ג' שבועות משבכבשו ירושלים בי"ז בתמוז, ואכלו וקלקלו בו ז' וח'. ובט' סמוך לערב הליתוהו והיה דולק והולך עד י' סמוך לערב: מז) כ"ב שנה [וי"א ע"ג שנה] אחר החורבן נתכנסו חיל גדול מישראל בביתר, ומלך גדול מישראל מלך עליהן, ושמו בן כוכבא, ועשו בו הרבה מחכמי ישראל, וגם ר"ע נוסף כליו היה [כרמב"ם פי"א ממלכים ה"ג], ואמר עליו שהוא משיח. והללית במלחמות גדולות נגד הרומיים ג' שנים ומחלה. עד שלבסוף ע"י חטא הדור, וגם חטאו שהרג לר"א המודעי דידו [בירושלמי בפרקין], כבשוהו הרומיים ע"י האדריאנוס קיסר שחיק עמיא [בירוש' הנ"ל. ובפהדרין דל"ג ב' לגאונה מסמע שהסנהדרין הלגוהו], ונהרגו עמו במלחמה תק"פ אלפים מישראל [במסופר בווטלנעשיכטע מבעקקער], מלבד מיליון ומאה אלף שנהרגו בזמן חורבן הבית [כיוזעפוס פלאביוס פרק ל"ה], והרשע הנ"ל עשה א"י למדבר שממה [מלבד ירושלים שבנה אותה קרוב למקומה הראשון וקרא שמה אליקפיטאליוס, עלי ע"ש משפחתו, וקאפיטאליוס ע"ש בית ע"ז יופיטר שבנה שם לשמו. וגזר משפט מות על כל איש ישראל שיבוא תוך העיר. עד שלבסוף הימים חזר ונתבטל שם הטומאה שביעה לה הרשע הנ"ל, וחזרה לשמה הראשון: מח) שאחר חורבן בית ראשון היתה א"י מדבר שממה כ"ב שנים [יומא כ"ד א'], וירושלים עלמה נעשית שוה לאדמה כשדה חרושה: מט) דאז מימי המרגלים נועד העודם שזה לגרת ישראל: נ) ר"ל שבוע:

אסור לספר ולכבס. כל זמן שבוע עד שיעבור התענית: ובחמישי מותרים. כשהיו מקדשים על פי הראיה וחל תענית בחד להיות בערב שבת *מותרים לכבס בחמישי שלפני התענית מפני כבוד השבת: שני תבשילין. אין אסור מנוס שני תבשילין אלא דבר שאינו נאכל כמות שהוא מי. אבל דבר הנאכל כמות שהוא מי כגון חלב וגבינה וקטניות בזמן שהיא לחה אע"פ שבשלן אין בהן משום שני תבשילין: ולא יאכל בשר. ולא ישתה יין. ר"מ לאחר חצי היום ובשעודה המפסקת שאין דעתו לאכול לאחריה סעודת קבע. אבל קודם חצי היום אפילו בסעודה המפסקת או בסעודה שאינה מפסקת אפילו לאחר חצי היום. שרי לאכול ב' תבשילין. ובשבר יין: רבן שמעון בן גמליאל אומר ישנה. אם היה רגיל בשני תבשילין אוכל תבשיל אחד. היה רגיל בשני כוסות של יין שותה כוס אחד. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: בכפיית המטה. שכופה המטה על פניה ולא ישכב עליה אלא בקרקע. ואין הלכה כר' יהודה: **ח** בט"ו באב. שבו כלו מתי מדבר בשנת המ'. וכו נתבטלו אותן השומרים שהושיב ירבעם בן נבט שהיו מונעים את ישראל שלא יעלו לרגל. וכו נתנו הרוגי ביתר לקבורה. וכו היו פוסקים מלכרות עצים למערכה לפי שמאז תם כחה של חמה. שאין בה כח ליבש העצים מלחותן: ויום הכפורים. שבו נתנו לוחות האחרונות. והוא יום מחילה וסליחה: שאולים. שכולן שואלין אפילו עשירות שלא לביים את מי שאין לו: טעונים טבילה. קודם שילבשם. לפי שאין כל אחת בקיאה בחברתה שמא ילדה שיתה: יוצאות וחולות. כמו

ן ומלכבס. אפילו לכבס ולהניח כדי שילבוש לאחר זמן אסור. כדמסיק בגמרא ופירש"י דטעמא דאסור משום דגרמה פמיח דעתו שעוסק בכיבוס בגדיס: ובחמישי מותרין כו'. [*כתב הר"ב כשהיו מקדשין על פי הראייה כו'. ומסיים רש"י וכשאל ע' באב להיות בתוכה. אסור מלספר ומלכבס[נא]. ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת[נב]. ערב תשעה באב[נג] לא יאכל אדם שני תבשילין[נד]. לא יאכל בשר. ולא ישתה יין. רבן שמעון בן גמליאל אומר ישנה[נה] רבי יהודה מחייב בכפיית המטה[נו] ולא הודו לו חכמים[נז]: **ח** אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל. כחמישה עשר באב[נח]. וכיום הכפורים[נט]. שבהן בנות ירושלם יוצאות בכלי לבן[ס] שאולין[סא]. שלא לבייש את מי שאין לו. כל הכלים טעונין טבילה[סב]. ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים. ומה היו אומרות. בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך. אל תתן עיניך בבני יופי שהיא אומרת יפה חן והבל יופי הוא אשה יראת ה' היא תתהלל (משלי ל"א) שקר החן והבל

מת אחד מהן ידעו שחשבון החדש מכוון וכבר ארבעים שנה של גזרה נשלמו. ע"כ. ותמיהתם זאת לפי שסה"י אומר (במדבר י"ד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה. וסברו שמספר הארבעים יתחילו מהשנה שהיתה בה שלוח המרגלים ואילו היה כן לא כלו להם כל המ'. אבל הס"י התחיל החשבון מזמן יציאתם ממצרים כל ימי היוצאים במדבר. ומ"ש הר"ב וכו היו פוסקים מלכרות עצים כו' וכיון שנגמרה מלאכת ה' עשאוהו יו"ט כדרך שעושין סעודה לגמרה של תורה. ולפיכך לה מוועם משתה לכל עבדיו דשלמה

מלכים (ח') ג'. וכן מצינו בחיזוק בית ראשון. ומ"ש לפי שמאז תמה כו' ליבש העצים וחיישינן שיגדלו תולעים בעצים וכל עץ שיש בו תולעת פסול למערכה. כדפירש הר"ב במשנה ג' פ"ו דשקלים: וביום הכפורים. פירש הר"ב שבו נתנו לוחות אחרונות. בשי"ז בתמוז שיבר הלוחות כדלעיל. ובי"ח מתן העגל וחזר ועלה. וארבעים יום התנפל. ועוד ארבעים יום שבהן קבל לוחות אחרונות [כמפורש בפרשת עקב]. חשוב י"ב דתמוז דהוא חסר בהוא שתא. ושלשים לאב וכ"ע דאלול הרי ע"א. ותשעה דתשרי הרי שמנים [יום]. ועל לוח השלים כנגד הלילה שאחרי י"ז בתמוז. דלא הוה בחשבונא דהא ביום הי"ח עלה. הוא ליה שמונים שלמים לילה ויום. ובקר יו"כ ירד שהוא י' בתשרי. רש"י: שא נא עיניך וראה כו'. היפיפיות שבהן היו אומרות כך שאין האשה אלא

יכין תפארת ישראל יכין

נא) על השבוע עד אחר התענית. ואפילו לכבס ולהניח אסור: נב) כשקידשו על פי הראייה, והיה אפשר לע"ב לחול בע"ש, מותרים לספר בה' בשבת. ומוהגין שהתה להתיר בכיבוס מהמלת החודש. ומי"ז בתמוז בתספורת [תקי"ת]. מיהו מותר לגבוה הכבוסים כבר, לכבוד שבת [שם]: נג) לאחר חצות, ובשעודה המפסקת: נד) ואפי' מדבר הנאכל הי [ודלא כר"ב], ואפי' היה לו [תקי"ב]: נה) ימעט בשבר יין ממה שרגיל. ואנו מוהגין לאסור מר"ח עד י' מנחם לאחר חצות [תקי"ת]: נו) שיהפוך המטה כדי שישכב על קרקע: נז) מיהו רחוי למעט הכרים תחתיו [תקי"ס]:

נח) שבו כלו מתי מדבר בסוף מ' שנה. וכו ביטל הוסע בן אלה מלך ישראל את השומרים שהושיבו מימי ירבעם, שלא יעלו ישראל לרגל לירושלים. וכו הורשו לקבור הרוגי ביתר, שהיו מונחים כמה שנים בציון. וכו פסקו מלכרות עצים למערכה במזבח, משום שאח"כ תותש כח החמה ומשום דאז זכו לגמור מלאכת ד'. עשאוהו יו"ט, כמו שעשו חג לגמר בנין הבית"מ ולגמרה של תורה שהחיינו והגיענו, לזמן הזה: נט) מדהוא יום כפרה לעולם. וכו ניתנו לוחות האחרונות, ומחל הקב"ה חטא העגל: ס) של משי: סא) דאפי' העשירות שואלות: סב) קודם שילבשום. ג"כ כדי שלא לביים המשודים על

תוספת רע"ק

פ"ד ן [אות דז בחרע"כ ד"ח ובה' מותרים. מותרים לכבס כו'. וב"ה לשון רש"י. וסדהשמיט לספר משמע דתספורת אסור. וב"מ"ש בהגהת אשר"י והמג"א זסי' תקנ"א ס"ק י"ד נתן טעם דבלא"ה אין דרך לספר לכבוד שבת. אבל בתוס' דף כ"ט ע"ב ד"ה ותרוויהו מפורש דגם לספר מותר:

ערב תשעה באב. פירדלין ע' מ"ב, מ"ו, שם ה"ז סמ"ג שם מוש"ע מ"ת סי' תקנ"ב סע"ד מ': ח אבר רשב"ב. כ"ו ע"ב מ"ב קנ"ח ע"א פתיחתא דליכה דנמי פתיחתא מ"מ: שלא לבייש. פסחים פ"ב ע"א כתובות ל"ב ע"ב:

שנויי נוסחאות

ן אסור מלספר ומלכבס. בכי"ק ובמסכי"ר אסורין.. ולה כד"ב ובכי"מ מ' ול' ובמסכי"ל (ובכסס לספר ולכבס). בבוד השבת. בכי"ק ..שבת. לא יאכל בשר. בד"ב ולא יאכל אדם בשר. ישנה. בכי"מ מ' ישנה דבר. ח שבהן בנות ירושלים (יוצאות). בכי"מ מ' בנות ישראל ולית בע"ס; בכי"ק ובמסכי"ר ..בני ירושלים יוצאין; במסדמו"פ שבהם בני ישראל יוצאין. וזהו שאמר שלא לביים את מי שאין לו ולא לה וכ"ג קנ"ת מפי' הרמב"ם ע"ם ועי' בלי הבריתא (לא). (ד"ס). ועי' עוד לקן. שלא לבייש. במסדמו"פ ובכי"מ מ' בדי שלא.. כל הכלים. בכי"מ מ' וב' וכל.. ובנות ירושלים יוצאות וחולות. וכ"ה במסדמו"פ ובכי"ק ובמסכי"ר בכי"מ מ' שבהן בנות ישראל.. ואין הלשון יפה בכי"ק ובנות ישראל.. (ועי' ד"ס). וכמה בין לאלה הגוסים לעיל וכאן בנות ירושלים ובין לאלה הגוסין כאן ובסס בנות ישראל הב' מלות בנות ישראל אי בנות ירושלים מיותרות הן אולם אם עכוס – שם בנות ישראל וכאן ..ירושלים ומה לך ביותר ישרה היא הני' שם בני ישראל (עי' לעיל). (ד"ס וע"ם); בכי"ק ..וחלות: בע"י דפוס לאמון ובנות ירושלים יוצאות במחולות וחולות. ומה היו אומרות. בכי"מ מ' ליתא מכאן ועד סוף המשנה והוגה בגליון; בד"ב ומה הן אומרות; בכי"ק וכך היו אומרות. בחור שא נא עיניך. בכי"ק שא נא עיניך בחור. וראה מה אתה בורר לך. בכי"ק וראה מי.. ובכן הוא; בכי"מ מ'.. שאתה בורר לך. בנוי. בכי"ק בנאי. תן עיניך כו' בכי"מ מ' ואל תתן עיניך במשאתה ואולי אינו ע"ם דקהביב לכמי תלת כתות דבכילכי פיקון יפיות אומרות כלה מה אתה בורר לך, והמיוחסות אומרות אל תתן עיניך בגוי והמכוערות אומרות אל תתן עיניך במשפחה, כי הטיקר הוא אשה ירא ה' עי' ביורה (ד"ס); בגליון כי"מ כ' אלא תן עיניך. (שקר ליתא בכי"ף ובכל"ם.

החן כו' בשערים מעשיה במסד"ם ובכי"ק ובכי"מ מ' ובגליון כי"מ ב' (עי' לעיל) ובמסכי"ר ליתא וכן ליתא במסכ"ב דפוס פיזרו ווינציא נתפילת וקוטבי וכן

אלא ליופי ואל תתן עיניך בו'. המיוחסות שלא היו נשאות חן בעיני רואיהן היו אומרות אל תתן וכו' שאין אשה לבנים. וכשיהיו בניך מיוחסים הכל קופצים עליהם בין זכרים בין נקבות כ"פ הרמב"ם. והכי איתא בברייתא בגמרא: אשה ירלת ה'. אמן הסתם המיוחסות הן ירלות ה' שעקר יחוסן של ישראל שאין בהן פסול ממזרות. וכיולא בזה כדמוכח ברפ"ק [נ"ל פרק בתרא] דקדושין והגהו חליפין דדרי מינהו כדאמרינן מדחליף כולי האי ש"מ ממזר הוא. א"נ מיוחסות דהכא הייטו אנשי חיל ירלו ה'

ר"ע מברטנורה

כדרך שקורין גם בזמננו מיוחסים לאותם שיש בהם גדולים בחכמה וירלה. ושאין במשפחתם חכמים וירלו ה' לאותם בשם יקרלו שאינם מיוחסים: ואומר תנו לה כו' גם זה הפסוק היו אומרות. ולא שייך למפרך מלו ואומר: וכן הוא אומר לאמה וכו'. רבן שמעון בן גמליאל קאמר לה. ופי' הר"ן לאמה משמע שיולאות ומולות: זה בנין בית המקדש. פירש הר"ב שנתחנך ביום"כ. כלומר שגם יום"כ היה בתוך ימי החיוך. כדמוכח במלכים א' סימן ח' ויעש את החג שבעת ימים ושבעת ימים. ומפורש בגמ' דמ"ק דף ט' דשבעת ימים היה החיוך קודם לשבעת ימי החג. ונמצא שבשבעה בתשרי שהם שני ימים קודם יום"כ התחילו ימי החיוך. וא"מ מקרי יום"כ יום שמחת לבו. דלא למטועי אחר יומי אלא שעל כל פנים היה הוא יום חדוה ושמחת החיוך. ואין לומר שעל בית שני נדרש בכאן דהא כתיב בעזרא ו' ושילא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר וגו' ועבדו בני ישראל וגו' חנוכת בית אלהא דנא בחדוה וגו' ויעשו בני הגולה את הפסח. ובנין הורדוס דוחק לומר. לפי שסיפר יוסף בן גוריון בפרק ג"ה מספרו בענין חנוך הבית שעשה אותו הוא משתה בכל שנה ושנה בכל מדינות יהודה. וזה א"א ביום הכפורים:

סליק לה מסכת תענית

יכין תפארת ישראל יכין

על העברות: סג) נ"ל דלהכי מייתי הך קרא, דר"ל אע"ג דביו"כ לא שיך שיסורו בחור שא כא וכו', דוכי ס"ד שישראל קדושים יתעסקו ביו"כ הקדוש והטורא בשדוכים. ע"ז משיב וכן הוא אומר וכו', דביו"כ התכוונו להקב"ה שנקרא בחור בשיר השירים כולו, דלאמר בחור כאריזים [שיר ה' פט"ו], שא לא עיניך מה אתה בורר לך, ר"ל איה אומה קדושה בעולה כאומה זו. אל תתן עיניך בנוי, דאע"ג שתנאו לפניך תתן עיניך במשפחה, בגיך בני בחוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב. שקר הן של אחר האומות, הבל יופי שלהם, דאפי' כשעושין מלות, כוונתם רק להחניף לך, כמ"ש חסיד שלהן, ומקרבין נחוחין לאלהה דשמיא, אבל ומלגין לחיי מלכא ובנוהי [בר"ה ד"ד א']. וכן חסד לאומים חטאתם [בר"ב ד"י ע"ב]. אבל אשתך החלשה הקטנה, שהיא ירלת ה', היא תתהלל, שעומדות היום לפניך כללה מקושטה, ואומרת כאביה, הא קריבת נפשי קדמך [בשבת פ"ע ב'], היא היא תתהלל, שגם כתמי חטאותיה הם היום לה לעדי ולתפארת, בעבור כי נתהפכו לזכיות: [וג"ל דמה"ש נמי מנהג ישראל לשיר את האשמנו ביו"כ והרי קינה מבע"ל. אמנם הוא לרמז שכולם נתהפכו לזכיות, ורלוי לשורר עליהם כעל זכיות] זאת אומרת שחורה אני ונאוה"כ נאוה, ואהלי קדר השחורים, בעיניך כיריעות שלמה המרוקמים זהב מופז: סד) זה הקב"ה שהשלום שלו: סה) כנסת ישראל שהקב"ה קורלה אמו, משוש שכח ישראל נמשל ככה אם שמבטלת גזירת בנה, אף שחלשה היא. כך אומר הקב"ה מי מושל בי, לדיק, שאני נוזר גזירה ולדיק מבטלה [מ"ק דע"ז כ'] : סו) שביו"כ נתנו לותות האחרונות הכוללים כל התורה. ותו דכשנשלח לא חטאתם הו"ל כאילו התחתנו עם הקדוש ברוך הוא כ"י מהדם: סז) שנתחנך ביום כפורים בימי שלמה [במופד קמן דף ע' א'. ותשתמיטתיה סוגיא ערוכה זו לרבינו מברש"א ז"ל] : סח) מדהזכיר התנא המקדש, התפלל שיבנה במהרה בימינו אמן:

נשלמה מסכת תענית

הלכתא גבירתא. כללא דפרק ד'.

פרק ד מ"א אין נשיאות כפים אלא בשחרית ומוסף ובנעילה ביום שיש בו נעילה כביו"כ והוא שלא נמשך נעילה עד צאת הכוכבים, דאין נשיאות כפים בלילה ואפילו אם עלה ירד, וכן במנחה לא ואפילו עלה ירד דשכיח שברות באותה שעה וגזרו במנחה דתענית אמו מנחת שאר ימים [חוץ מבמנחת יה"כ דבעלה לא ירד ולהכי אומרים אוא"א ברבנן]. מיהא בתענית שאין בו נעילה הואיל ואז תפלת המנחה סמוך לשקיעת החמה ודומה לתפלת נעילה נולא מחליף במנחת שאר ימים יש בה נ"כ. ומנהגינו שאין נ"כ אלא ביו"ט, משא"כ בשבת וכ"ש בשאר ימים שטרודים בהרהורים על מחייתם ועל ביטול מלאכתם ועוד שהמנהג לטבול לנ"כ וקשה עליהם לטבול אלא ביו"ט, ומהאי טעמא בשחל יו"ט בשבת דלא רצו לבטל עונה האמורה בתורה ג"כ אין נ"כ וביו"ט אין נזקקין לנשותיהן [ואם הוא ליל טבילה ישמש ויטבול שחרית]. ובא"י וכל מלכות מצרים נ"כ בכל יום ואינם טובלים ורב"י כ' שראוי לנהוג כן בכל מקום. וגם ביו"ט אין מנהגינו לישא בו כפים אלא בתפלת מוסף שיוצאים אז מביהכ"נ וישמח בשמחת יו"ט, וכל שחרית ומוסף שאין בו נ"כ אומר הש"ץ אלהינו וא"א, ויה"כ נושאים בו כפים כמו ביו"ט ויש מקומות שנושאים בו כפים בנעילה ויש מקומות אפילו בשחרית: מ"ב ג', ד'. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו וקרבנות הצבור הן קרבן של כל ישראל וא"א שיהיו ישראל כולן עומדין בעזרה בשעת קרבן לפיכך תקנו נביאים הראשונים שיבררו מישראל כשרים זיראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות והם הנקראים אנשי מעמד והלקו אותם לב"ד מעמדות כמנין ב"ד משמרות בהונה ולוי' ועל כל מעמד ממונה הנקרא ראש המעמד, ובכל שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת שבירושלים או סמוך לה ונכנסין למקדש עם משמר כהונה ולויה של אותה שבת, והרחוקים שבאותו מעמד, כיון שהגיע מעמד שלהן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן, ובין אותן שמתקבצים בירושלים ובין המתקבצין בבתי כנסיות שלהן מתענין בשני שלישי ורביעי וחמישי בשבת שלהן, אבל לא בע"ש משום כבוד שבת, ולא כאחד בשבת שלא יצא מעונג לצום, ואסור מלספר ולכבס כל שבת שלהן כדי שלא יכנסו למעמדן כשהן מנולין ורק בחמישי מותרין לכבוד שבת. ובכל יום ויום משבת שלהן מתפללין ד' תפלות שחרית מנחה ונעילה ועוד מוסיפין תפלה אחת בין שחרית למנחה והיא יתידה להן ונושאין כפיהם הכהנים שבמעמד ג' פעמים בכל יום בשחרית ובתפלה היתירה ובנעילה, וקורין בס"ת ג' אנשים ב' פעמים בכל יום בשחרית ובתפלה היתירה מסא"כ במנחה שקראו על סה בקורין שמע, ובע"ש לא היו מתקבצין לתפלת מנחה מטרדות לשבת, וקיבוץ לתפלה ועמידתן שם לתפלה ותחנה ובקשה ולקרות בתורה נקרא מעמד, וקראו ביום א' בראשית ויהי רקיע. בשני יהי רקיע ויקוו. בשלישי יקוו ויהי מאורות, ברביעי יהי מאורות וישרצו. בחמישי ישרצו ותוצא הארץ, בששי תוצא הארץ ויכולו. פרשה גדולה קורין בשנים וקטנה באחד, וב' הפרשיות דשחרית חוזרין וקורין בתפלה השניה בספר, ובמנחה ע"פ. בח' ימי חנוכה לא היה מעמד בשחרית וביום שיש בו קרבן מוסף לא היה מעמד

רפ

ר מתן תורה. בפרק ר"ג פרק כ' פ"א ע' ויכי ביום :

שנוי נוסחאות

(וכן הוא) אומר. במסדנו"פ ואומר. (ביום חתונתו זו מתן תורה) במסב"כ זה מת"ת; בכי"ק ליתא. זה בנין ביהמ"ק. בכי"ק בנין המקדש; במסד"פ זה יום בנין ביהמ"ק. שיבנה. בב"א. במסבי"ל ליתא למלת אמן; בכי"ק שיבנה בימינו; במסדנו"פ יהי רצון שיבנה בב"א:

ראשון לציון

ח תוי"ט ד"ה אשה. כו' כדלמר. כן מדתליף טלי כלי כו' ב"מ פ"ב. ע"ש וע' יסל"מ:

לקוטים

ח במשנה תנו לה נראה דהייטו מ"ש בברייתא מכוערות שבכן מה תלמרות אמרות קחו מקחכם לש"ש ובלבד שתעטרונו בזהביים וחהו תנו לה וכולי. (ש"ל): ת"ש ד"ה זה וכו' ומ"מ מיקרי וכו' אבל כפי"ז נמצא דאין שם כמז בהאי קרא אלא ליה"כ ומהאי תרתי קתני ע"ז בתב ויה"כ ויתכן לומר דגם על בית שני נדרש ואע"ג דכתיב ושילא ביתא דנא וכו' דכתב התי"ע מ"מ לא עלה עזרא מבבל אלא אח"כ דכתיב כי בנו' הלם סרלמון הוא יסוד המעלה מבבל ובלי לחדש התמיני בא אל יהושלים וכולי וחזו ר"ת אב וכתיב בתריה ובנות יהושלים ואחי שם ימים אלפה וביום הלכיעי משקל הכסף וכו' ובערביעי התחילו להקריב קרבנות דכתיב הקריבו עולות לאלהי ישראל פרים שנים עשר על כל ישראל וכולי ומסתמא עשו דוגמת דתבונת המשכן פר אחד בכל יום נמצא יום האחרון ע"ז באב. אחר זמן רב ראיתי למוהרש"ל ז"ל בחדושי אגדות שלו שהרגיש בקושי דבכי הרב ולא לפרש דלעולם אע"ז באב קאי ולעולם דטעמי הסמחה שנו תלויים בענין הבית ע"ש ולעד"ן בדכתיבנא דבכי דייק קרא יום שמחת לבו שהיה אותו היום כמו מיעוד לבה"מ י"ל שיבנה בב"א. (ש"ל):